

Maria Kurikkala

Ranska itse suurena vai suuren varjossa?

Tutkimus Ranskan ulkopoliitiikan gaullistisesta jatkuvuudesta 11.9.2001 terrori-iskujen jälkeisenä aikana.

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos
Valtio-oppi
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2003

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	2
1.1. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTA	2
1.2. TUTKIMUKSEN TARKOITUS	5
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	13
2.1. ULKOPOLITIIKAN TUTKIMUS	13
2.1.1. IDEOLOGINEN JA ANALYYTTINEN LÄHESTYMISTAPA ULKOPOLITIikkaAN	17
2.1.2. SYNDROOMAT ULKOPOLITIIKAN SELITTÄJINÄ	20
2.2. RANSKAN ULKOPOLITIIKAN HYVYYDEN TAI HUONOUDEN ARVIOINNISTA	22
2.2.1. SUURVALTADILEMMAN HOITOKEINOT	22
2.2.2. KAKSI- JA YKSINAPAISEN MAAILMANJÄRJESTELMÄN HANKALUUDET RANSKALLE	25
3. TUTKIMUKSEN METODI	28
3.1. YMMÄRTÄVÄ TUTKIMUS	28
3.2. AINEISTO	31
4. RANSKAN ULKOPOLITIIKAN GAULLISTINEN PERINNE: EI YHDYSVALLOILLE	34
4.1. CHARLES DE GAULLE JA TOISEN MAAILMANSODAN SYNDROOMAT	34
4.1.1. JALTAN KATASTROFI	36
4.1.2. NELJÄS TASAVALTA - YHDYSVALTOJEN HEIKKO SATELLIITTI	38
4.2. DE GAULLEN UUSI ULKOPOLITIikka	43
4.2.1. KANSALLISEN ITSENÄISYYDEN POLITIikka - ITSENÄINEN PUOLUSTUS	46
4.2.2. KANSAINVÄLISEN YHTEISTYÖN KOROSTAMINEN JA SUHTEIDEN LUOMINEN ITÄÄN	49
5. DE GAULLEN PERILLISET	51
5.1. GAULLISTIT	51
5.1.1. GEORGES POMPIDOU - RANSKALAIS-AMERIKKALAISESTA LIENNYTYKSESTÄ SUHTEIDEN UUELLEEN HUONONEMISEEN	51
5.1.2. VALÉRY GISCARD D'ESTAING - KAIKKIEN KAVERI	54
5.2. POIS KYLMÄSTÄ SODASTA - KOHABITAATION AJAT	58
5.2.1. FRANÇOIS MITTERRAND - VASEMMISTON NOUSU	59
5.2.2. JACQUES CHIRAC - PALUU GAULLISMIIN?	64
6. RANSKAN ULKOPOLITIikka 11.9.2001 JÄLKEEN GAULLISTISEN HISTORIAN NÄKÖKULMASTA	68
6.1. KRITIikki YHDYSVALTOJA KOHTAAN	68
6.1.1. NATON VIIDES ARTIKLA, SOTILAALLISEN TUEN LUPAUS YHDYSVALLOILLE?	69
6.1.2. ILMAN PYYNTÖÄ SOTAA MUKAAN?	75
6.2. MONINAPAISEN MAAILMAN PUOLESTA	80
6.2.1. MULTINATIONALISMI VS. UNILATERALISMI	81
6.2.2. RANSKAN ROOLI MAAILMASSA - KOLMANNEN MAAILMAN ÄÄNITORVI?	85
7. LOPPUPÄÄTELMÄT	91
LÄHDELUETTELO	99
LIITTEET	106

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen lähtökohta

Poikkeuksellisen amerikkalaisvastainen läntisen leirin jäsen, joka huolimatta rajatuista keinoistaan teeskentelee omaavansa poikkeuksellista maailmanlaajuista vaikutusvaltaa¹.

Ranska on kansainvälisten suhteiden kummajainen, läntisen leirin valtio, joka on jo useampaan otteeseen kautta historian haastanut suuren ja mahtavan Yhdysvallat. Ranska pitää kovaa ääntä itsestänsä - monen mielestä kovempaa, mitä sen kokonsa, väkilukunsa tai poliittisen merkittävyytensä vuoksi pitäisi. Luvun aloittava lainaus on Ranskan tunnetuimman sanomalehden *Le Monde*n toimittaja Alain Frachonin kriittinen kuvaus Ranskasta kansainvälisten suhteiden toimijana 14.4.2002 *Le Monde*ssa julkaistusta artikkelista, jossa Frachon pohtii Ranskan asemaa ja valtaa maailmassa. Frachonin määritelmän taustalla oleva kuuluisa termi, *l'exception française* eli ranskalainen poikkeus², on toiminut myös Ranskan ulkopolitiikan punaisena lankana ainakin viidennen tasavallan alkuajoista 1950-luvun lopulta lähtien, jolloin presidentiksi valittu kenraali Charles de Gaulle nosti Ranskan ulkopolitiikan päätavoitteeksi kansallisen itsenäisyyden. Ranskan harjoittaman ulko- ja turvallisuuspolitiikan tuli olla itsenäistä, siten Yhdysvalloista riippumatonta. Taustalla oli haikailu Ranskan entisaikojen suuruuteen ja usko siihen, että Ranskalla oli valistuksen ajan ja vapauden ideaalien synnyttäjänä poikkeuksellinen rooli maailmanpolitiikassa, erityinen tehtävä täytettävänä³. Siitä lähtien Ranskan ulkopolitiikka on aiheuttanut hämmennystä, ärsytystä ja kysymyksiä Ranskan tarkoitusperistä eri puolilla maailmaa, eikä vähiten Yhdysvalloissa. Ranskan ulkopoliittiset linjaukset ovat näyttäneet monien silmissä uhitteluna ja epärationaalisuutena sen omaamien resurssien suhteen. Ranskan on nähty "kukkoilevan" ja esittävän suurempia vaatimuksia kuin sen kokonsa, väkilukunsa tai nauttimansa arvostuksen puolesta pitäisi pystyä esittämään⁴. Erityisesti Ranskan amerikkalaisvastaisuus on ollut amerikkalaisten ja myös monien muiden

¹ Membre exceptionnellement anti-américain du camp occidental, prétendant, en dépit des moyens limités, disposer d'une exceptionnelle influence mondiale. Frachon 2002, *Le Monde*, 14.4.2002.

² *L'Exception française* -termiltä ei voi olla välttymättä ranskalaista kulttuuria ja keskustelua seurattessa. Siihen liittyy usko ranskalaisten erityisyydestä, jopa paremmuudesta verrattuna muihin.

³ Frank 2000, 827.

⁴ Ks. esim. Kagan 14.11.2002. *Courrier International France*.

eurooppalaisten silmissä käsittämätöntä. Vapauttihan Yhdysvallat sentään vuonna 1945 Ranskan natsien miehityksestä!

Kysymykset ovat ymmärrettäviä ja perusteltuja. Usein on kuitenkin niin, etteivät niiden esittäjät ole olleet mitään varsinaisia Ranskan historian ja kulttuurin tuntijoita. Ulkopolitiikkaa - joka tässä yhteydessä käsitetään valtion suhteita ulkovaltoihin ja kansainvälisiin järjestöihin hoitavien suunnittelu- ja päätäntäelimien muotoilemaksi politiikaksi, jonka avulla valtio pyrkii käytettävissään olevin keinoin, sisäisistä ja ulkoisista tekijöistä aiheutuvien toimintavapausrajoitusten puitteissa vaikuttamaan rajojensa ulkopuolisiin tapahtumiin omien päämääriensä saavuttamiseksi⁵ - on vaikeaa tai jopa mahdotonta ymmärtää tuntematta sen kansallisia taustoja ja syitä. Jotta esimerkiksi sen hyvyyttä tai huonoutta voitaisiin arvioida, on tiedettävä mitkä ovat sen tavoitteet, jotka ovat eri valtioille erilaiset. Ulkopolitiikan hyvyyttä tai huonoutta on mahdollista arvioida sen perusteella, miten nämä tavoitteet ovat toteutuneet. Tavoitteiden syvemmäksi ymmärtämiseksi on taas tutustuttava niiden taustoihin. Roy C. Macridisin mukaan ulkopolitiikan mallit, toisin sanoen sen toimintatavat ja käytännöt ovat muovautuneet historian saatossa. Hän osoittaa kirjassaan *Foreign Policy in World Politics* näin olevan myös Ranskan kohdalla⁶. Siten myös Ranskan amerikkalaisvastaisuus ja suuruuden tavoittelu voivat olla ymmärrettävissä vain tutustumalla niiden taustoihin, syihin ja lähtökohtiin. Niiden kautta selviää, miksi Ranska pitää omalle asemalleen tärkeänä haastaa Yhdysvallat tai miksi se tuntee epäluuloa Yhdysvaltojen tarkoitusperiä kohtaan.

Ulkopolitiikka on vaikeasti ymmärrettävissä analysoimatta sen taustalla olevia historian kautta muovautuneita malleja ja tavoitteita, jotka jokaisella valtiolla ovat erilaiset. Tutkija Frédéric Charillon on tekemässään typologiassa, jonka tuleme esittelemään tarkemmin myöhemmin tässä tutkimuksessa, todennut, että maailman maiden harjoittamat ulkopolitiikat on tyypeiltään mahdollista jakaa kolmeen ryhmään sen mukaan, mitä asioita ulkopoliittisessa toiminnassaan valtio pitää tärkeinä ja tavoittelemisen arvoisina. Nämä ovat projektion ulkopolitiikka⁷, protektion ulkopolitiikka⁸ ja sisäisen konsensuksen ulkopolitiikka⁹. Hän katsoo Ranskan, Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian kuuluvan ensimmäiseen luokkaan, kun kaikkien

⁵ Antola et al 1981, 56.

⁶ Macridis 1992a, 3.

⁷ La politique étrangère de la projection.

⁸ La politique étrangère de la protection.

muiden maiden ulkopolitiikat ovat sijoitettavissa kahteen jälkimmäiseen. Ensimmäiseen luokkaan kuuluville on yhteistä ulkopolitiikan symbolinen ulottuvuuden tärkeys ja usko, että oma maailmanlaajuinen läsnäolo palvelee kansallisia intressejä. On tuotava julki oma erityisyys, poikkeuksellisuus ja oma välttämätön luonne.¹⁰ Ranskan ulkopolitiikan tavoitteet eroavat siis perusteiltaan kaikista muista maista paitsi Yhdysvalloista ja sen kanssa tiiviissä yhteistyössä toimivasta Britanniasta. Tavoitteiden symbolinen ulottuvuus voisi selittää sen, miksi Ranskan toimet eivät välttämättä ole ymmärrettävissä puhtaiden ja rationaalisten todennäköisyyslaskelmien pohjalta. Muiden valtioiden, jotka eivät koe omaavansa mitään "pyhää ja historiasta peräisin olevaa lähetystehtävää", voi olla vaikeaa ymmärtää tällaisen periaatteen nojalla toimivaa valtiota. Euroopan unionin muiden jäsenten on ollut välillä vaikeata käsittää Ranskan itsepintaista kieli- ja kulttuuripolitiikkaa, joka perustuu pelkoon oman kulttuurin "amerikkalaistumisesta". Esimerkiksi vuoden 1993 GATT¹¹-vapaakauppasopimus, joka koski palveluita ja siten myös audiovisuaalisia palveluita koettiin Ranskassa uhkana ranskalaiselle kulttuurille, erityisesti elokuvalle ja televisiolle. Ranska arvosteli neuvotteluiden aikana ankarasti sopimusluonnosta ja asetti itsensä siten enemmän kritiikille alttiiksi kuin yksitoista muuta eurooppalaista maata. Se puolusti omaa "kulttuuripoikkeustaan¹²", jolla kutsuttiin ranskalaisen kulttuurin ominaislaadun suojelemista. Jos Ranska olisi jatkanut protestejaan GATT-sopimusta vastaan, sen edustama protektionismi olisi ollut jopa vaarassa vahingoittaa sen taloutta.¹³ Pelko ja huoli oman kulttuurin amerikkalaistumisesta oli kuitenkin niin suuri, että se nousi alussa jopa tärkeämmäksi tavoitteeksi kuin sopimuksen tarjoamat taloudelliset edut tai vaara tulla kritisoiduksi liioista erityisvaatimuksista. Maailmanlaajuisesti levinnyt kieli ja kulttuuri koetaan Ranskassa voimakkaasti yhdeksi sen suuruuden tunnusmerkeistä¹⁴.

Ranskan ulkopolitiikkaa on kritisoitu väittämällä muun muassa, ettei sitä itse asiassa ole olemassakaan¹⁵. Tämän ideologisen näkökulman mukaan ulkopolitiikka heijastaa vain valtion sisäpoliittisia ideologioita¹⁶. Se ei täytä edellä mainitun ulkopolitiikan määritelmän vaatimuksia olemalla ohjelma, joka on suunniteltu valtion päämäärien toteuttamiseksi sen rajojen ulkopuolella, ottaen huomioon sen omaamat keinot ja

⁹ La politique étrangère du consensus.

¹⁰ Charillon, 2002, 917

¹¹ General Agreement on Tariffs and Trade, Tariffien ja kaupan yleissopimus

¹² Ranskalainen usko omasta poikkeuksellisuudestaan, exceptionalité, tuli tässäkin yhteydessä esille.

¹³ Kunnas, 1994, 14-15.

¹⁴ Ks. esim. Védrine 2000, 13.

¹⁵ ks. esim. Bertram 2002, 81

¹⁶ Macridis&Thompson 1972, 1.

kansainvälisen ympäristön aiheuttamat rajoitukset¹⁷. Ranskan kohdalla tämä tarkoittaa, että ulkopolitiikka on reagointia sisäpolitiikkaan; sillä on pyritty eritoten Ranskan oman sisäisen kuvan ja itsetunnon nostamiseen, eikä sen kansallisten etujen mukaiseen toimintaan. Robert Frank tukee tätä näkökulmaa väittäen, että Ranskan ulkopoliittinen toiminta on usein ollut enemmänkin erilaisten kansallisten traumojen hoitoa kuin reagointia kansainvälisten suhteiden ajankohtaisiin kysymyksiin.¹⁸ Myös Christoph Bertramin mukaan Ranskan ulkopolitiikka on heijastumaa sisäpolitiikasta. Se ei toimi kansainvälisellä kentällä pyrkien kehittämään kansainvälistä ympäristöä hyväkseen, vaan säilyttääkseen ja kehittääkseen omaa kansallista identiteettiään.¹⁹

1.2. Tutkimuksen tarkoitus

Tässä tutkimuksessa esitellään historiasta peräisin oleviin ulkopolitiikan malleihin perustuva teoria, jonka kautta Ranskan nykyulkopolitiikkaa ja sen amerikkalaisvastaisia piirteitä pyritään tarkastelemaan. Tutustumme ensin Ranskan ulkopolitiikan ja Ranskan ja Yhdysvaltojen välisten suhteiden historiaan toisen maailmansodan loppumisesta alkaen. Merkittävimpiin osaan nousee Charles de Gaullesta aikansa saanut gaullismi. Sen perinteen katsotaan heijastuvan Ranskan ulkopolitiikkaan vielä nykypäivänäkin. Näin onkin jo johtuen viidennen tasavallan presidenttivaltaisesta perustuslaista, jonka de Gaulle laati. Ranskan suuruuden tavoittelun ja ongelmallisen Amerikka-suhteen katsotaan olevan peräisin gaullistisesta ajattelusta. Tarkoitus on siis selvittää, millainen gaullistinen perinne on, millaiseen historialliseen kontekstiin se perustuu ja miten de Gaullen jälkeensä jättämän perinteen tarkastelu auttaa selittämään Ranskan ulkopolitiikkaa nykyään. Lehdissä viitataan ajoittain Ranskan ulkopolitiikkaan "kukkoiluna"²⁰ ja sanotaan sen pohjaavan de Gaullen nationalistiseen ajatteluun. Väitteitä on syytä tarkentaa, ja se onnistuu tutustumalla de Gaullen ulkopolitiikkaan ja sen taustoihin. Kun näihin on tutustuttu, on oletettavaa, että Ranskan nykyinenkin ulkopolitiikka tavoitteineen ja toimintatapoineen avautuu paremmin, mikäli se todella, niin kuin väitetään, on jatke de Gaullen aloittamalle Ranskan suuruutta korostavalle politiikalle.

¹⁷ Antola et all. 1981, 56.

¹⁸ Frank 2000, 834.

¹⁹ Bertram 2002, 81.

²⁰ Ks. Kagan 14.11.2002 *Courrier International France*.

Tarkastelun kohteena on 11.9.2001 terrori-iskujen jälkeinen aika, joka soveltuu tutkittavaksi erityisen hyvin siksi, että New Yorkin ja Washingtonin attentaattien voidaan katsoa palauttaneen kansainvälisiin suhteisiin Ranskan eriytymisen politiikalle niin tuskallisen kaksinaisjaon, jollaista Ranska nimenomaan vastusti kylmän sodan aikana. Kyseessä ei tällä kertaa ole jako itään ja länteen, vaan Yhdysvaltojen -maailman ainoan todellisen suurvallan- ystäviin ja vihollisiin.²¹ Tapahtuman on lisäksi väitetty painaneen Ranskan näkymättömiin, varsinkin verrattuna Isoon-Britanniaan ja Saksaan. John Vinocur kirjoittaa Herald Tribunessa 2.11.2001 Ranskan johtajien keskittyneen myötäilemään mielipidetiedustelujen tuloksia johtuen lähestyvistä presidentinvaaleista. Hänen mukaansa Ranska ei ole esittänyt mitään rakentavaa terrorismin kansainvälisiin vaikutuksiin liittyen.²² Se ei syystä tai toisesta pystynyt osallistumaan sotatoimiin samalla tavalla ja yhtä näkyvästi kuin Persianlahdella tai Kosovossa, vaikka korostikin Yhdysvaltojen sotatoimien legitimiisyyttä Afganistanissa. Joidenkin kommentaattorien mukaan Ranska olisi epätoivoisesti halunnut suuremman roolin, muttei omannut tarvittavia sotilaallisia resursseja.²³ Tapahtuman laatu kenties teki Ranskan perinteisesti hiukan antiamerikkalaisen sävyn mahdottomaksi. Attentaatteja pidettiin niin järkyttävinä, ettei amerikkalaisvastaisten lausuntojen antamista pidetty ainakaan heti iskujen jälkeen sopivina.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymys liittyy Ranskan ulkopoliitiikan jatkuvuuteen, de Gaullesta alkaneseen linjaan, joka on painottanut Ranskan suurvaltiutta ja näkynyt käytännössä epäluulona Yhdysvaltoja kohtaan. Tutkimuskysymys kuuluukin: muodostaako 11.9.2001. jälkeinen ajanjakso poikkeuksen Ranskan omaa suuruutta ja merkittävyyttä sekä eriytymistä Yhdysvaltoihin korostavassa ulkopoliittisessa linjassa? Antoiko Ranska todellakin vankkumattoman tukensa ilman vaatimuksia Yhdysvaltojen toimille Afganistanissa? Tutkimuksen hypoteesina on, että huolimatta Ranskan suhteellisesta näkymättömyydestä ja päälle päin varauksettomasta tuesta Yhdysvalloille, sen vanha ulkopoliittinen linja ja toimintatavat säilyvät silti. Oletuksena on, että huolimatta Ranskan selkeästä poliittisesta tuesta Yhdysvalloille, epäluulo ja kilpailu Yhdysvaltoja kohtaan sekä Ranskan tarve olla suurvalta, näkyvät Ranskan ulkopoliitikassa myöskin tutkittavana ajanjaksona taustalta löytyvän kritiikin muodossa. Metodina tutkimushypoteesien testaamiselle toimii laadullinen sisällönanalyysi.

²¹ Charillon, 2002, 919.

²² Vinocur, International Herald Tribune 6.11.2001, Imbert, Le Point 22.10.2001.

Primaariaineistona tutkimukselle toimivat Presidentti Jacques Chiracin sekä silloisen pääministerin Lionel Jospinin ja ulkoministerin Hubert Védrinen puheet, kirjoitukset ja haastattelut 11.9.2001 heti terrori-iskujen jälkeen ja Afganistanin pommitusten aikana sekä lehtikirjoittelu samalta ajalta. Niiden pohjalta muodostetaan kuva Ranskan suhtautumisesta kriisiin, Yhdysvaltoihin, sekä omaan asemaansa. Aineistoa tarkastellaan "historian valossa" eli gaullismin lähtökohtien kautta.

Tarkastelemme siis Ranskan kannanottoja 11.9.2001 terrori-iskujen ja niitä seuranneiden pommitusten aikana. Kuten sanottu, aineistona tutkimukselle toimivat Ranskan presidentti Chiracin, entisen pääministeri Jospinin ja ulkoministeri Védrinen 11.9. jälkeen ja vastaiskun aikana jälkeen pitämät puheet, kirjoitukset ja haastattelut, sekä lehtikirjoittelu, johon kirjoittajalla oli mahdollisuus tutustua hyvin laajasti ja tarkasti koko kriisin ajalta kiitos Ranskan politiikan korkeakoulun l'Institut d'Etudes Politiques de Paris'n ja sen yhteydessä toimivan politiikan tutkimuksen säätiön Fondation Nationale des Sciences Politiques'n kirjaston kattavien artikkeli- ja sanomalehtileikekokoelmien. Tutkimuksessa keskitytään määrällisesti eniten lehtiin Le Monde, Le Figaro ja Libération.

Tutkittaviksi on valittu presidentti, pääministeri ja ulkoministeri, koska Ranskan viidennen tasavallan perustuslaki määrää ulkopoliitikan näiden kolmen miehen tehtäväksi. Tasavallan presidentti on kansallisen itsenäisyyden ja valtion tekemien sopimusten kunnioittamisen takaaja, armeijan ylipäällikkö ja kansanäänestysten alkuunpanija. Pääministeri määrittelee valtion politiikan, johtaa sitä ja on vastuussa kansallisesta puolustuksesta. Ulkoministeri puolestaan johtaa diplomaattista koneistoa sekä edustaa valtiota suurimmassa osassa neuvotteluista²⁴. Käytännössä Presidentti on johtanut ulkopoliittikkaa sangen suvereenisti koko viidennen tasavallan historian ajan²⁵. Pääministeri on lähes poikkeuksetta toiminut ulkopoliittisissa asioissa päätösten toimeenpanijana. Myöskään kohabitaation aikoina²⁶, joka suomeksi käännetään useimmiten yhteiselona ja mikä tarkoittaa presidentin ja hallituksen sijoittumista eri poliittisiin leireihin, pääministerit eivät ole kovinkaan usein rikkoneet pakollista

²³ ks. Imbert Le Point 22.10.2001.

²⁴ Ranskan perustuslaki 1999, pykälät 5, 20, 21 ja

²⁵ Du Roy 2000, 113.

²⁶ Käsité cohabitation on vaikeaa kääntää suomeksi. Se tarkoittaa nykykielessä lähinnä yhteisasumista, mutta poliittisena ilmiönä lähin käänös lienee yhteiselö. Muun muassa ilmiöstä Pro Gradu-tutkimuksen kirjoittanut Riikka Heikkilä on päättänyt käyttämään suomennosta kohabitaatio.

solidaarisuutta presidenttiä kohtaan²⁷. Jospin saattoi kuitenkin olla tavallista näkyvämpi ulkopoliitiikassa johtuen lähestyvistä presidentinvaaleista, joissa hän oli ehdokkaana. Ulkoministeri Védrine käsitteli puheissaan Jospinia huomattavasti enemmän Ranskan ulkopoliittista asemaa ja kriisin vaikutusta Ranskan ulkopoliitiikkaan. Védrine on kiinnostava henkilö myös siksi, että hän toimi Mitterrandin presidenttikauden aikana yhtenä tämän lähimmistä neuvonantajista ja on siis uransa aikana hankkinut mittavan ulkopoliittisen asiantuntemuksen. Hänenkään kommenteistaan ei voi odottaa suuria ristiriitaisuuksia presidentin kantoihin. Ulkoministeriä kutsutaankin silloin tällöin puolivallisesti ns. presidentin ministeriksi, johtuen presidentin ja ulkoministerin yhteisestä työkentästä. Ulkoministeri matkustaa lisäksi Ranskassa perinteisesti presidentin valtiovierailuilla mukana. Ulkoministerillä on Ranskan perustuslain mukaan lähinnä toimeenpaneva rooli. Siitä huolimatta ainakin Albert du Roy uskoo juuri ulkoministerillä olevan parhaat mahdollisuudet kaikista ministereistä vaikuttaa ulkopoliitiikan sisältöihin muutenkin kuin toimeenpanijana²⁸. Hubert Védrine itse näki roolinsa ulkoministerinä jonkinlaisena välittäjänä presidentin ja pääministerin välillä, sekä mahdollisten ristiriitojen sovittelijana²⁹. Hänen mukaansa ulkoministerin rooli korostuu kohabitaatiossa, johtuen presidentin ja pääministerin luottamuksesta, ja ministeriö osallistui hänen kaudellaan myös laajempien ulkopoliittisten linjausten ja strategioiden määrittelyyn³⁰.

Tutkimuksen ulkopuolelle rajataan tarkoituksellisesti EU-näkökulma. Ranskan suhtautumisesta ja toiminnasta liittyen EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan on tehty siinä määrin paljon tutkimuksia ja tutkielmia, myös Tampereen Yliopistossa, ettei siihen tässä yhteydessä ole syytä liiemmästi enää puuttua³¹.

Tutkimuksen tarkoituksesta puhuttaessa on syytä myös esittää kysymys: miksi Afganistan, miksei Irak? On totta, että Irakin sodan tänä vuonna aiheuttama skisma YK:ssa toi Ranskan aivan toisella tapaa parrasvaloihin maailmassa kuin Yhdysvaltojen hyökkäys Afganistaniin. Yhdysvaltojen ja Britannian ajaessa YK:n turvallisuusneuvostossa helmikuussa 2003 uutta, sotatoimet Irakiin mahdollistavaa

²⁷ Du Roy 2002, 114.

²⁸ Du Roy 2000, 124.

²⁹ Védrine 2002, 865.

³⁰ Védrine 2002, 868.

³¹ Esimerkiksi Nonna Lemolan Pro Gradu-työ vuodelta 1998, Ranskan kansallinen intressi Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, Tampereen yliopisto ja Outi Alapekkalan Pro Gradu-työ vuodelta 2000, Le leadership de la France dans la création de la défense commune européenne, Turun yliopisto.

päätöslauselmaa, asettui Ranska näkyvästi niitä vastustavan rintaman johtoon, kun taas Afganistanin yhteydessä yhtä kovia Yhdysvaltojen toimia vastustavia puheenvuoroja ei kuultu. Ranska päinvastoin osallistui taisteluihin, joskin suhteellisen minimaalisesti. Ranskan erikoisjoukot vastasivat Mazar e-Sharifin lentokentän puolustamisesta ja siten turvasivat humanitaarisen avun käynnistämisestä Pohjois-Afganistanissa ja lentotukialus Charles-de-Gaulle lähetettiin Intian valtamerelle valvontatehtäviin. Kahta kriisiä verratessa voidaan sanoa, että tapahtumien kontekstit erosivat toisistaan oleellisesti. Terrori-iskujen johdosta Yhdysvaltojen oli helpompi legitimoida sotatoimet kansainväliselle yhteisölle, minkä johdosta se saikin YK:n turvallisuusneuvoston oikeutuksen iskuilleen, kun taas sotatoimet Irakia vastaan perusteltiin lähinnä ennalta ehkäisevänä puolustuksena, ilman varsinaista uhkan aktualisoitumista, jolloin hyökkäys on huomattavasti kyseenalaisempi kansainvälisen oikeuden kannalta. Sotatoimia Irakissa ei ole yhtä helppoa sitoa terrorismin vastaiseen sotaan kuin Afganistania. Irakin osuus terrorismissa ei ollut ollenkaan yhtä selvä kuin Bin Ladenia vieraanaan pitävien Talebanien. Ratkaisevaa Ranskan kannalta olikin, ettei YK:n turvallisuusneuvosto koskaan antanut lupaa sotatoimille Irakissa.

Miksi siis Afganistan, kun käsillä olisi tuoreempi, paljon enemmän ristiriitoja sisältävä tapaus? Ensimmäinen syy on hyvin käytännöllinen. Irakin kriisi oli tätä tutkimusta aloittaessa vielä täysin kesken. Lisäksi jälkiselvittelyt, esimerkiksi Ranskan ja Yhdysvaltojen suhteet, ovat vielä tätäkin kirjoittaessa käynnissä. Asioita, jotka ovat vielä kesken, ei ole järkevää ryhtyä tutkimaan. Lopullisten tai edes suuntaa-antavien vastausten muodostaminen saattaisi olla sangen vaikeaa. Toinen syy on se, että Afganistanin kriisi on monella tapaa haastavampi ja mielenkiintoisempi kuin Irakin. Ranskan Irakin sodan ja joidenkin mielestä jopa Yhdysvaltojen vastainen politiikka vaikuttaisi huomattavasti yhteensopivammalta vanhojen gaullististen ulkopoliittisten linjojen kanssa, kun taas 11.9. jälkeinen toiminta vaikuttaa poikkeavan tästä linjasta. On kiinnostavaa tutkia, onko Ranskan myöntyvyys niin selkeää, kuin minä se on ilmaistu, vai onko myöntyväisyys lähinnä näennäistä ja sen taustalta löytyy kritiikkiä Yhdysvaltoja kohtaan. Siitä huolimatta, että Ranska ilmaisi täyden poliittisen tukensa ja solidaarisuutensa Yhdysvalloille, on luultavaa, että taustalta löytyy jonkinlaista kritiikkiä.

Afganistanin ja Irakin kriiseihin liittyy Ranskassa myös jo edellä mainittu kiinnostava sisäpoliittinen eroavaisuus. 11.9.2001 iskujen aikana Ranskassa vallitsi kohabitaatio.

Presidentti Jacques Chirac on oikeistolainen, sittemmin nimensä yhdistymisen johdosta UMP³²:ksi muuttaneesta RPR³³-puolueesta, kun taas silloisen Lionel Jospinin hallitus vasemmistolainen. Sekä pääministeri Jospin että ulkoministeri Hubert Védrine kuuluvat sosialistipuolue PS³⁴:n riveihin. Vaikka usein on väitetty, ettei kohabitaatio olisi vaikuttanut ulkopoliittikkaan juuri millään tavalla³⁵, Ranskan ulkopoliittisen instituutin IFRI³⁶:n johtaja Thierry de Montbrial toteaa kuitenkin Le Mondessa, että Ranskan ulkopoliittikan ainoat suuret aloitteet kylmän sodan loppumisen jälkeen on tehty kohabitaation ulkopuolella³⁷. Jos kohabitaatiolla ei ollut muunlaista vaikutusta ulkopoliittikkaan, vaikuttaa se silti ainakin halvaannuttaneen toimintaa jossain määrin. Historiasta löydämme esimerkkejä sekä presidentin että pääministerin välisistä selkkauksista, samoin presidentin ja ulkoministerin erimielisyyksiä. Näitä esimerkkejä on myös kohabitaation ulkopuolelta, esimerkiksi Mitterrandin kiista saman puolueen pääministeri Laurent Fabiuksen kanssa vuonna 1985 ja ulkoministeri Claude Cheyssonin kanssa vuonna 1982³⁸. Aikomuksena on siis samalla tarkastella presidentin ja hallituksen lausuntojen ja linjausten mahdollisia eroavaisuuksia. Vaikuttivatko ne Ranskan toimintaan kriisin yhteydessä?

Tutkielmassa on seitsemän lukua. Ensimmäinen on tutkimuksen lähtökohdat ja tarkoituksen esittelevä *johdanto*, toinen tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ja ulkopoliittikan arvioinnin ongelmat esittelevä *tutkimuksen teoreettinen viitekehys* ja kolmas tutkimuksessa käytettävän ymmärtävän metodin ja aineiston esittelevä *tutkimuksen metodi ja aineisto*.

Viitekehyksenä toimii laajassa kontekstissa ulkopoliittikan tutkimus, kapeammassa kontekstissa Roy C. Macridisin teoria ulkopoliittikan historiasta peräisin olevista malleista, jotka vaikuttavat ja määrittävät koko ulkopoliittikkaa. Macridisin teoria on

³² Union pour un Mouvement Populaire.

³³ Ressement Pour la République.

³⁴ Parti socialiste.

³⁵ Näin väittävät Pro Gradu-töissään Ranskan kansainvälistä intressiä EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikassa tutkiva Lemola (1999) ja kohabitaatiota tutkiva Heikkilä (2000). Tällaisia arvioita esiintyy kyllä tunnetuimillakin tutkijoilla, ks. esim.

³⁶ Institut français des relations internationales

³⁷ De Montbrial 2002, 30.3.2002

³⁸ Du Roy 2000, 116-118 ja 132-137. Mitterrand tapasi vuonna 1985 puolan johtajan kenraali Jaruzelskin vastoin Fabiuksen tahtoa ja tätä informoimatta. Fabius loukkantui syvästi kun sai kuulla tapaamisesta tiedotusvälineiden kautta ja ilmaisi oman kantansa suorasukaisesti kansalliskokouksessa. Ulkoministeri Cheysson oli puolestaan hyvin suorapuheinen ja värikäs persoona ja raivostutti välillä presidentti Mitterrandin, muun muassa Palestiinan valtion perustamista koskevalla lausunnollaan Arabi-Emiraateissa vuoden 1982 alussa. Mitterrand halusi säilyttää toimintavapauden, manoeuvren mahdollisimman kauan ja Cheysson taas lausunnoillaan poisti sen ajoittain pakottaen Mitterrandin linjoilleen.

erittäin selitysvoimainen tutkittaessa ulkopoliitiikan taustoja ja syitä toiminnalle. Tutkimuksen metodi on kirjoittajan itsensä luoma luokitus. Luokitus perustuu Ranskan ulkopoliitiikan gaullistiseen historiaan tutustumiseen, jonka kautta valittuja aineistoja on pyritty tulkitsemaan. Aineistosta on noussut tällä lukutavalla tiettyjä teemoja, joista on laadittu luokitus, jonka perusteella voidaan sanoa, että historian mallit näkyvät toiminnasta yhä ja tekevät ulkopoliitiikan ymmärrettävämmäksi.

Varsinainen analyysi alkaa luvusta neljä, *Ranskan ulkopoliitiikan gaullistinen perinne: ei Yhdysvalloille*, jossa tutustutaan Ranskan ulkopoliitiikan gaullistiseen perinteeseen, sekä de Gaullen suuruutta korostavan ulkopoliitiikkaan sekä sen taustalla olevaan antiamerikkalaisuuteen usean siihen perehtyneen tutkijan näkemysten kautta. Näitä ovat erityisesti Jean-Baptiste Duroselle, Robert Frank sekä Paul-Marie de la Gorce ja Armand-Denis Schor. Luvussa pohditaan myös syitä sille, miksi de Gaulle koki Yhdysvallat niin suureksi ongelmaksi Ranskalle.

De Gaullen politiikka on eittämättä nyky-Ranskan kannalta merkittävin historiallinen tausta, ja lyönyt leimansa voimakkaasti Ranskan valtioon jo senkin takia, että nykyinen perustuslaki – V:s tasavalta³⁹ on Charles de Gaullen laatima. Luvun ensimmäisessä osassa pohditaan de Gaullen laatiman ulkopoliitiikan sekä antiamerikkalaisuuden taustoja ja syitä - luvussa pyritään osoittamaan millaisena de Gaulle tulkitsi kansainväliset suhteet ennen ja jälkeen valtaannousunsa. Luvussa keskitytään erityisesti Ranskan suhteisiin Yhdysvaltoihin ja Ranskan kansainvälistä poliittiseen asemaan toisen maailmansodan jälkeen. Luvun toisessa osassa tutkitaan, millaisin keinoin de Gaulle katsoi voivansa toimia Ranskan parhaaksi kansainvälisessä ympäristössä; millainen oli hänen ulkopoliitiikkansa.

Viidennessä luvussa, *De Gaullen perilliset*, tarkastellaan de Gaullen seuraajien suhteita Yhdysvaltoihin ja heidän Ranskan ulkopoliitiikkaan tekemiä muutoksiaan. Ne on otettava huomioon, jotta voitaisiin nähdä nykypäivän politiikasta sen pitkät historialliset linjat. Seuraajien tekemät muutokset osoittautuvat suhteellisen vähäisiksi, ehkä lukuun ottamatta ensimmäistä vasemmistolaista presidenttiä François Mitterrandia.

³⁹ Ranskan viidennen tasavallan perustuslaki hyväksyttiin kansanäänestyksellä 28.9.1958. Perustuslaki antoi presidentille huomattavat valtaoikeudet. Perustuslaki on yhä voimassa, joskin sitä on muutettu useaan kertaan.

Kuudes luku, *Ranskan ulkopoliittika 11.9.2001 jälkeen gaullistisen historian näkökulmasta* käsittelee Ranskan toimintaa 11.9.2001 Yhdysvaltoja kohdanneiden terrori-iskujen jälkimainingeissa. Luvussa analysoidaan presidentti Chiracin, pääministeri Jospinin ja ulkoministeri Védrienen puheita, lausuntoja ja haastatteluja ja pyritään selvittämään, miten gaullistinen perinne ja jatkuvuus, aivan erityisesti siihen liittyvä Yhdysvaltojen kritisointi näkyvät konkreettisesti nykypäivän ulkopoliitikassa.

Toiveena on, että tämä tutkimus voisi tuottaa lisäarvoa siinä suhteessa, että Ranskan ulkopoliittisen toiminnan tarkastelu ulkopoliittikan historian valossa saattaa avata samalla osaltaan mielenkiintoisia näkökulmia myös nykypäivän maailmanpolitiikan tapahtumiin, joissa valtiot pyrkivät puolustamaan sanan- ja valinnanvapauttaan Yhdysvaltojen sanelulta, sekä Ranskan transatlanttisten suhteisiin, jotka ovat viimeisen vuoden aikana olleet erittäin paljon esillä.

Lopuksi on korostettava, että kaikki tutkimuksen sisältämät käännökset lukuun ottamatta joitakin de Gaullen muistelmista lainattuja kohtia ovat kirjoittajan itsensä tekemiä, ja siten epävirallisia.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1. Ulkopoliittikan tutkimus

Se [Ranska] on nähnyt ja halunnut nähdä itsensä suurena jo vuosisatojen ajan. Varsinkin vuodesta 1789 se on katsonut, että sillä on tärkeää sanottavaa muulle maailmalle; viesti välitettävänä ja tehtävä täytettävänä⁴⁰.

Tutkimuksen kohteena tässä Pro Gradu-työssä on Ranskan, eli siis tietyn yksittäisen valtion ulkopoliittikka. Ulkopoliittikka luetaan useimmiten kansainvälisen politiikan tutkimuskohteeksi, joksi sen mieltävät myös useimmat kansainvälisen politiikan klassiset koulukunnat. Antola, Vesa ja Väyrynen määrittelevät ulkopoliittikan valtion suhteita ulkovaltoihin ja kansainvälisiin järjestöihin hoitavien suunnittelu- ja päätäntäelimiä muotoilemaksi politiikaksi, jonka avulla valtio pyrkii käytettävissään olevin keinoin, sisäisistä ja ulkoisista tekijöistä aiheutuvien toimintavapausrajoitusten puitteissa vaikuttamaan rajojensa ulkopuolisiin tapahtumiin omien päämääriensä saavuttamiseksi. Ulkopoliittikan tutkimuksen yksi keskeisimmistä kysymyksistä on politiikan olemus: mitä valtiot ulkopoliittikallaan tavoittelevat. Tähän kysymykseen liittyvät suoraan muutama muukin kysymys: mitkä ovat valtion keinot saavuttaa kyseiset päämäärät ja mitä esteitä niille on.⁴¹

Hans J. Morgenthau määrittelee kirjassaan *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace* kansainvälisen politiikan taisteluksi vallasta⁴². Valtioiden välitön tavoite on siis aina valta. On ristiriitaista sinänsä, että valta ymmärretään samalla myös välineellisesti - keinona toteuttaa muita perimmäisiä päämääriä. Valta on siis samanaikaisesti sekä päämäärä, että keino toteuttaa päämääriä. Samaa voi tosin perustellusti sanoa muistakin valtion päämääristä. Mitä nämä muut päämäärät sitten ovat? Realismi mieltää ulkopoliittikan rationaaliseksi toiminnaksi, jossa pyritään minimoimaan riskit ja maksimoidaan hyödyt kansallisen edun vaatimalla tavalla⁴³. Objektiiiviseksi kansalliseksi eduksi katsotaan se, minkä voidaan osoittaa olevan valtiolle pysyvää pitkinä ajanjaksoina, hallituksista riippumatta. Siihen liittyvät usein

⁴⁰ ”Elle se veut et se voit <<grande>> depuis des siècles, et elle pense, surtout depuis 1789, avoir des choses à dire à l’univers, un message à lui délivrer, une mission à remplir.”

⁴¹ Antola et al. 1981, 56.

⁴² Morgenthau 1967,

⁴³ Lintonen 1996, 28-29.

geopoliittiset näkökohdat, jotka ovat suhteellisen pysyviä.⁴⁴ Kansallisen edun perusteella on mahdollista hahmottaa konkreettisesti tilanteessa ulkopoliittikan päämäärät ja tavoitteet, sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Huolimatta siitä, että jokaisella valtiolla on oma ja muista poikkeava arvojen preferenssijärjestyksensä, joka perustuu kyseisen yhteiskunnan historian, ympäristön ja voimasuhteiden arvosynteesiin, valtion ulkopoliittiset päämäärät on Antolan, Vesan ja Väyrösen mukaan mahdollista yleisellä tasolla sijoittaa viiteen luokkaan. Nämä ovat valtiollisen itsenäisyyden säilyttäminen ja valtion turvallisuus, kansan hyvinvointi, arvovalta, ideologian edistäminen ja valta. Arvovaltaa tutkijat pitävät yhtenä vanhimmista ulkopoliittisista päämääristä. Valtiot pyrkivät tekemään vaikutuksen toisiinsa saavuttaakseen tasa-arvoisen tai paremman neuvotteluaseman. Jokainen valtio pyrkii hankkimaan itselleen myönteistä arvostusta ja vaikuttamaan muiden käsityksiin itsestään. Näiden tavoitteiden luonne on hierarkkinen. Yksi päämäärä on samalla keino toisen saavuttamiseen.⁴⁵ Päämäärät eivät siis välttämättä ole pohjimmiltaan itsetarkoitus, vaan väline, jolla tietyt arvot, tai toiset päämäärät pyritään toteuttamaan. Itsenäisyys, kansan hyvinvointi, arvovalta ja valta liittyvät esimerkiksi toimintavapauden takaamiseen ja hankkimiseen kansainvälisissä suhteissa. Valtion talouden parantuminen lisää kansan hyvinvointia ja johtaa sen arvovallan lisääntymiseen, mikä taas edesauttaa ideologian eteenpäin viemistä. Ideologian leviäminen taas lisää valtion vaikutusvaltaa, jonka avulla se voi paremmin hoitaa myös taloudellisia etujaan ja lisätä kansansa hyvinvointia.

Mikään valtio ei voi odottaa pystyvänsä täydellisesti toteuttamaan kaikki tavoitteensa koko ajan. Valtioilla on välttämättömiä intressejä, jotka liittyvät yleensä puolustuksen ja turvallisuuden vähimmäisvaatimuksiin. Nämä vähimmäisvaatimukset taas määrittelee valtion päätöksentekijät ja eliitti. Kompromissit näiden asioiden suhteen eivät yleensä ole mahdollisia. Mitä selvemmin määriteltävissä nämä tavoitteet ja niiden saavuttamiseksi olevat keinot ovat, sitä ennalta arvattavampaa ovat kansainväliset suhteet ja sitä stabiilimpi koko kansainvälinen järjestelmä. Valtioilla on myös intressejä, jotka vaativat sopeutumista ja kompromisseja. Näitä asioita valtio pitää toivottavina, muttei välttämättöminä. Ne eivät liity suoraan turvallisuuteen tai valtion säilymiseen, vaan valtion vallan laajentamiseen tai lujittamiseen. Nämä intressit on mahdollista

⁴⁴ Antola et al. 1981, 59.

⁴⁵ Antola et al. 1981, 60-61.

asettaa tärkeysjärjestykseen sen mukaan, miten merkityksellisiä ne valtiolle ovat. Vähiten tärkeistä voidaan luopua painostuksen alla.⁴⁶

Kuten sanottu, tavoitteiden tärkeysjärjestys vaihtelee valtiosta toiseen. Toisille siis esimerkiksi arvovalta on tärkeämpää kuin toisille. Esimerkiksi Frédéric Charillonin luokitus kolmesta ulkopolitiikan tyypestä jakaa valtioiden ulkopolitiikat pitkälti sen mukaan, miten suuri merkitys vallalla ja oman ideologian levittämällä valtiolle on. Charillon jakaa ulkopolitiikat kolmeen tyyppiin⁴⁷: projektion ulkopolitiikka⁴⁸, protektion ulkopolitiikka⁴⁹ ja sisäisen konsensuksen ulkopolitiikka⁵⁰. Hän katsoo Ranskan, Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian kuuluvan ensimmäiseen luokkaan; kun kaikkien muiden maiden ulkopolitiikat taas ovat sijoitettavissa kahteen jälkimmäiseen. Ensimmäinen luokka eli ns. projektion ulkopolitiikka, tarkoittaa politiikkaa, jonka pyrkimyksenä on vaikuttaa kansallisen territorion ulkopuolella poliittisesti, taloudellisesti tai kulttuurillisesti. Tärkeällä sijalla ulkopolitiikassa ovat valtaan liittyvät käsitteet, kuten vaikutuspiiri, arvostus, suuruus ja valta. Ulkopolitiikan symbolinen ulottuvuus on tärkeä. On tuotava julki oma erityisyys, poikkeuksellisuus ja oma välttämätön luonne. Ryhmään kuuluville valtioille yhteistä on halu ylläpitää globaalia visiota alueellisen vision sijaan, ja usko, että oma maailmanlaajuinen läsnäolo palvelee kansallisia intressejä. Muilta ulkopolitiikan tyypeiltä puuttuu tällainen globaali visio.

Toinen luokka, eli ns. suojeluun perustuva ulkopolitiikka, tarkoittaa ulkopolitiikkaa, jonka keskeisimpänä tehtävänä on ulkopuolisten uhkien ja aggressioiden torjuminen. Turvallisuuden ja alueen sisäisen yhtenäisyyden korostaminen ja sisäänpäin kääntyneisyys ovat tyyppisiä tällaista ulkopolitiikkaa harjoittaville valtioille. Näillä valtioilla ei ole edellisen luokan valtiota vastaavaa maailmanlaajuista ”lähetystehtävää”, vaan ne keskittyvät sisäisiin asioihinsa ja lähialueille. Tähän ryhmään Charillon lukee kuuluviksi muun muassa Kiinan, Venäjän ja Pohjois-Korean.

Kolmannen tyyppin ulkopolitiikkaa, konsensuksen ulkopolitiikkaa, harjoittavat valtiot, joille sisäinen konsensus on tärkeämpää kuin oman äänen kuuluminen maailmassa. Tämän tyyppin mukaista ulkopolitiikkaa harjoittavat esimerkiksi Japani, Saksa, Sveitsi ja osa Skandinavian maista. Kotirintama on ratkaiseva. Usein tällaisen ulkopolitiikan

⁴⁶ Macridis&Thompson 1972, 3.

⁴⁷ Charillon 2002, 916.

⁴⁸ La politique étrangère de la projection.

⁴⁹ La politique étrangère de la protection.

taustalla on Charillonin mukaan jokin menneisyyden trauma – Euroopan ja Japanin kohdalla yleensä toisen maailmansodan aikainen politiikka - josta maan ulkopoliittisten ongelmien katsotaan johtuvan. Tästä syystä ensimmäisen tyypin mukaista projektion ulkopoliittikkaa saatetaan pitää tabuna. Valtion etujen puolustaminen lakkaa usein siihen pisteeseen, jossa vanhojen demonien katsotaan heräävän.

Charillonin luokittelu ei ole aukoton. Sitä voidaan kritisoida - kuten useimpia muitakin luokitteluja - muun muassa liiallisesta yksinkertaistamisesta. Ulkopoliittikan taustalla on yleensä useita vaikuttimia, ei pelkästään oman vaikutusvallan edistäminen, kotirintaman konsensuksen säilyttäminen tai pelkkä kansalaisten suojeleminen ulkopuolisilta vaikutteilta. On väärin väittää, etteikö esimerkiksi Venäjällä tai Kiinalla olisi minkäänlaisia intressejä oman maa-alueensa ulkopuolella tai etteikö Ranskassa sisäisellä konsensuksella olisi mitään merkitystä. Yhdysvaltojen hyökättyä Irakiin maaliskuussa 2003 Ranska, Venäjä ja Saksa asettuivat voimakkaasti vastustamaan sotaa. Nämä kolme sijoittuvat ulkopoliitikoiltaan eri luokkiin Charillonin typologiassa. Saksa varsinkin vaikutti rikkoneen kolmannelle luokalle tyypillisen ulkopoliittikan. Silti Charillon on mielestäni oikeassa erottaessaan Ranskan harjoittaman ulkopoliittikan Kiinan, Venäjän ja Saksan harjoittamista ulkopoliitikoista. Juuri usko omaan erityisyyteen, poikkeuksellisuuteen ja halu oman äänen kuulumiseen sekä globaali visio erottavat Ranskaa, Yhdysvaltoja ja Isoa-Britanniaa muista. Vaikka muillakin valtiolla tällaisia ominaisuuksia saattaa ilmetä, ei voida kuitenkaan puhua samankaltaisesta, pitkälle historiaan pohjaavasta uskosta, että oma olemassaolo on välttämätöntä muulle maailmalle. Myös maailmanlaajuinen lähetystehtävä kuvaa hyvin varsinkin Ranskan ja Yhdysvaltojen suhtautumista ulkopuoliseen maailmaan. Charillonin luokitus myös kyseenalaistaa tietyllä tapaa realistien uskon, jonka mukaan valtioiden ikuinen päämäärä on voima. Aronin mukaan valtiot pyrkivät olemaan pelättyjä, kunnioitettuja ja ihailtuja. Ne haluavat olla vahvoja, pystyäkseen vaikuttamaan naapureihinsa ja kilpailijoihinsa, jotta kykenevät vaikuttamaan ihmiskunnan kohtaloon. Valta itsessään on päämäärä, samoin kuin turvallisuus ja pelotta olo⁵¹. Charillonin luokituksen mukaan voiman voidaan sanoa olevan osalle valtioista toissijainen päämäärä.

Charillonin luokituksen mukaan Ranskan ulkopoliittikan tavoitteet ja mallit eroavat siis oleellisesti kaikista muista maista paitsi Yhdysvalloista ja sen kanssa tiiviissä

⁵⁰ La politique étrangère du consensus.

⁵¹ Aron 1966, 72-73.

yhteistyössä toimivasta Britanniasta. Yhdysvaltojen kohdalla on kenties helpompaa ymmärtää edellä kuvatun kaltaisia tavoitteita. Se on maailman ainoa todellinen suurvalta - hypervalta, jollaiseksi sitä on kutsunut Hubert Védrine⁵² - ja sillä on edellä mainitun kaltaiseen ulkopolitiikkaan vaadittavat materiaaliset resurssit ja sitä kautta uskottavuus. Siksi Ranskan ja Yhdysvaltojen luokittelu samaan ryhmään saattaa joidenkin mielestä nostaa gallialaisen diplomatian pyrkimykset naurettavaan valoon. Typologia ei kuitenkaan väitäkään, että valtioiden resurssit olisivat samanlaiset. Kyse onkin lähinnä tavoitteiden ja näiden tavoitteiden taustalla olevien mallien ja käsitysten samankaltaisuudesta, eli niistä syistä, jotka muovaavat ulkopolitiikkaa. Yhdysvaltojen ja Ranskan luokittelu samaan ryhmään selittää osaksi, miksi niiden intressit niin usein 1900-luvulla ja alkaneella 2000-luvulla ovat olleet vastakkaiset. Typologia kertoo myöskin sen tosiasian, mikä on Ranskan ulkopolitiikan tavoitteiden, suuruuden ja toimintavapauden tavoittelun ongelmallisuuden ytimessä: ensimmäisen tyyppin mukaista ulkopolitiikkaa on kiistatta vaikeaa harjoittaa, kun kansainvälisissä suhteissa on toimija, joka noudattaa samankaltaista ulkopolitiikkaa, mutta jonka resurssit toteuttaa omia intressejään, usein vastakkaisia, ovat ylivoimaiset.

Palataksemme vielä valtioiden päämäärien tärkeysjärjestyksiin, on kysyttävä, miten nämä erot valtioiden tavoitteiden tärkeysjärjestyksistä sitten ovat selitettävissä? Miksi toinen kokee arvovallan elintärkeänä, toinen taas ei?

2.1.1. Ideologinen ja analyttinen lähestymistapa ulkopolitiikkaan

Vertailevan ulkopolitiikan tutkijat Macridis ja Thompson ovat jakaneet ulkopolitiikan tutkimuksen kahteen toisistaan poikkeavaan näkökulmaan: ensimmäinen on ideologinen, toinen analyttinen näkökulma⁵³. Näkökulmat selittävät osaltaan sitä, miten edellä kuvattuja eroja valtioiden tavoitteiden tärkeysjärjestyksissä selitetään.

Ideologisen näkökulman mukaan valtioiden ulkopolitiikka on lähinnä olemassa olevien poliittisten, sosiaalisten ja uskonnollisten uskomusten ilmaus. Tämän näkemyksen mukaan ulkopolitiikka on mahdollista luokitella sen mukaan, onko se demokraattista vai totalitaarista, liberaalia vai sosialistista, rauhaa rakastavaa vai aggressiivista. Ideologian siis katsotaan selittävän valtion toimintaa ja tavoitteita. Ideologisen näkökulman ulkopolitiikkaan omaavat syyttävät usein valtioita juuri ulkopolitiikan

⁵² Védrine 2000, 9.

olemattomuudesta tai valtion sisäisten muutosten liian suuresta vaikutuksesta ulkopoliitiikkaan⁵⁴. Ulkopoliitiikkaa itsessään ei ole olemassa, se on vain sisäpolitiikan tai ideologian jatke. Ulkopoliitiikkaa saatetaan käyttää johtajien omien etujen mukaan ja vallitsevan ideologian vastaisesti. Hallituksia saatetaan syyttää esimerkiksi demokratian laiminlyömisestä. Tämä näkökulma näkee ulkopoliitiikan psykologisin termein; se tarkastelee johtajien motiiveja tai ideologioita, jos ei ainoana, niin merkittävimpänä ulkopoliitiikan määrittäjänä.⁵⁵

Analyyttisen näkökulman kulmakivenä taas on väite, jonka mukaan valtioiden ulkopoliitiikan taustalla on useita vaikuttumia, mukaan lukien valtion poliittisen historian, maantieteellisen sijainnin, kansallisen intressin ja turvallisuusvaateet. Jotta ulkopoliitiikkaa voitaisiin kunnolla ymmärtää, tarkkailijan on otettava huomioon kaikki nämä tekijät. Analyyttisen näkökulman mukaan ulkopoliitiikka, riippumatta johdossa olevasta puolueesta tai johtajista tai voimassa olevista ideologioista, sisältää aina tiettyjä osatekijöitä, jotka ylittävät yksilölliset uskomukset tai ideologiat. Keinot, metodit ja tekniikat saattavat muuttua ajasta toiseen, mutta ulkopoliitiikan tavoitteet ovat pysyneet enemmän tai vähemmän samoina.⁵⁶

Pelkkä valtion sisäinen ideologia ei siis riitä selittämään sen tavoitteita. On liian mustavalkoista väittää, että esimerkiksi kommunistisen ideologian omaava valtio olisi väistämättä sotaisa, ja liberaalisen ideologian mukaan toimiva valtio rauhanomainen. Ideologian merkitystä ei siltikään voi täysin ohittaa; sillä on oma merkityksensä muiden vaikuttimien joukossa, mutta yksistään selityksenä se ei kannata kovinkaan pitkälle.

Macridisin käsitys ulkopoliitiikasta selittää valtioiden toimintaa erinomaisella tavalla. Hän korostaa kirjassaan *Foreign Policy in World Politics* ulkopoliitiikan sisältöjen ja pysyvien mallien - *patterns*, merkityksellisyyttä ulkopoliitiikkaa tutkittaessa⁵⁷. Ne selittävät valtioiden toimintaa ja niiden itselleen omaksumia tavoitteita. Valtiot ovat kansainvälisen järjestelmän perustoimijoita ja niiden vaikutus ulottuu kansainvälisissä suhteissa muun muassa seuraaviin asioihin: vallan jakautuminen maailmassa, puolustus, taloudellinen yhteistyö sekä alueellinen ja kollektiivinen turvallisuus. Hänen mukaansa kansainvälisten suhteiden tutkiminen on ennen kaikkea valtioiden välisen

⁵³ Macridis&Thompson 1972, 1.

⁵⁴ ks. esim. Bertram 2002, 81.

⁵⁵ Macridis&Thompson 1972, 1-2.

⁵⁶ Macridis&Thompson 1972, 1-4.

vuorovaikutuksen ja vuorovaikutuksen mallien tutkimusta maailmanlaajuisesti ja alueellisella tasolla. Tutkittaessa yhden valtion ulkopoliittikkaa, on tunnistettava sen perusmallit ja osoitettava näiden mallien merkitys ulkopoliitikalle tietynä ajanjaksona. Macridis ei kuitenkaan kiellä, etteivätkö ulkopoliittikkaan vaikuttaisi muutkin tekijät. Ulkopoliitiikan elementeillä on merkityksensä ulkopoliitiikan pysyvien mallien muotoutumiselle ja myös ne on tunnettava. Hän jakaa ne kolmeen luokkaan: pysyvät materiaaliset elementit, vähemmän pysyvät materiaaliset elementit sekä ihmisiin liittyvät elementit. Ensimmäisiin pysyviin elementteihin hän lukee maantieteen ja luonnonvarat, kuten mineraalit, ruoan tuotannon ja energiavarat. Nämä ovat suhteellisia. Vähemmän pysyviin materiaalisiin elementteihin kuuluvat teollisuus ja sotilaallinen varustelu, sekä muutokset teollisessa tai sotilaallisessa kapasiteetissa. Viimeisen luokan elementit, jotka liittyvät ihmisiin, voivat olla määrällisiä tai laadullisia. Määrälliset liittyvät asukaslukuun, kun taas laadulliset johtajien taitavuuteen sekä ideologian ja tiedon rooliin kyseisessä valtiossa. Macridisin mukaan myöskään päätöksentekoprosessia ja ulkopoliitikasta vastuussa olevaa valtion laitosta ei ole syytä unohtaa. Samoin ei myöskään pidä unohtaa NGO⁵⁸:den, puolueiden, etujärjestöjen, median ja yleisen mielipiteen merkitystä tai tapahtuneita muutoksia. Silti ulkopoliitiikan säännönmukaisuudet, olemassa olevat ja uudet mallit, ovat ensisijaisia ulkopoliittikkaa tutkittaessa ja arvioitaessa.

Macridisin ulkopoliitiikan mallit viittaavat tavoitteiden ja niiden saavuttamiseksi olevien mekanismien ja käytäntöjen olemassaoloon. Ennen kaikkea termi viittaa valtion olemassa olevaan intellektuaaliseen varustukseen. Macridis kuvaa tätä eräänlaiseksi filterimekanismiksi tai linssiksi, jonka kautta valtion päätöksentekijät katsovat ulkopuolista maailmaa, suodattavat sinne tulevaa informaatiota ja toimivat sitten valtion intressien vaatimalla tavalla. Siihen miten nämä mallit sitten muotoutuvat, on Macridisin mukaan vain yksi vastaus: historia muovaa ne. Tällä hän tarkoittaa pitkän ajan olemassa olleita yhdenmukaisia reaktioita yhdenmukaisiin ärsykkeisiin. Malli sisältää eliittien jakamat tavoitteet ja niiden saavuttamiseksi olemassa olevat ja hyväksytyt keinot. Macridis siis väittää valtioiden ikään kuin oppineen tavat reagoida ulkopuolisiin ärsykkeisiin. Yksi tapa on huomattu valtion intressien kannalta huonoksi, toinen taas hyväksi. Edellä esitetty Charillonin luokitus viittasi osaltaan vastaavaan esimerkiksi puhuessaan kolmannen luokituksen ulkopoliitiikan kohdalla historian

⁵⁷ Macridis 1992a, 2-3.

⁵⁸ Non-governmental organisations. Hallituksista riippumattomat järjestöt.

tabuista, jotka estävät esimerkiksi laajemman vaikutusvallan tavoittelun. Ranskan toiminnasta historian mallien vaikutus on nähtävissä ainakin 1900-luvulla erittäin selvästi.

2.1.2. Syndroomat ulkopoliitiikan selittäjinä

Robert Frankin mukaan Ranskan ulkopoliittinen toiminta on usein ollut enemmänkin erilaisten kansallisten traumojen hoitoa kuin reagointia kansainvälisten suhteiden ajankohtaisiin kysymyksiin. Hän erittelee esimerkkeinä Ranskan poliittisesta historiasta kolme syndroomaa: Verdunin, Vichyn ja 40-luvun syndrooman. Verdunin syndrooma, eli ensimmäisen maailmansodan kauhujen aiheuttama järkytys aiheutti Ranskassa laajan ja tunteenomaisen pasifismin. Plus jamais ça!, ei enää ikinä tätä! [sotaa], ajateltiin. Pasifismi osaltaan selittää Ranskan huonoa varustautumista toiseen maailmansotaan. Uskottiin myös, ettei Saksa uskaltaisi hyökätä Ranskaan johtuen Ranskan liittolaisuuksista ja Maginot'n linjasta. Lisäksi sotakorvausten uskottiin heikentäneen sitä ratkaisevasti. Sodan riski siis ikään kuin kiellettiin Ranskassa kokonaan.⁵⁹ Taustalla vaikutti sodan aikana opittu malli, jonka mukaan sotatila oli Ranskan intressien kannalta huonoin mahdollinen tila, ja sen uusiutuminen haluttiin estää hinnalla millä hyvänsä.

Vichyn syndrooma aiheutti niin ikään "plus jamais ça" -tunteen, mutta ei enää sotaa, vaan tappiota kohtaan. Pasifismille ei enää ollut Ranskassa jalansijaa. Miehityksen ajan ja kollaboraation eli yhteistoiminnan (natsien kanssa) muistot aiheuttivat ranskalaisille syvät traumat, joiden vaikutus jatkui kauas. Vichyn syndrooman jälkioireena ranskalaisia koetteli 40-luvun syndrooma.⁶⁰ 40-luvun Ranska oli lähestulkoon heikoin kaikista suurvalloista. Toisen maailmansodan jälkeistä neljannen tasavallan aikaa⁶¹ leimasi Ranskan niin sisä- kuin ulkopoliittinen heikkous. Hallitukset vaihtuivat tiheään ja Ranska oli monilla alueilla täysin riippuvainen Yhdysvalloista. Talouden modernisoinnin ja maan jälleenrakentamisen mahdollisti vuonna 1948 aloitettu Marshall-apu, turvallisuuspoliittisesti Ranska oli täysin riippuvainen Natosta. 50-luvun alussa Yhdysvallat rahoitti Ranskan armeijan uudelleenaseistamisen, samoin kuin Ranskan käymän sodan siirtomaa-alueillaan Indokiinassa. Euroopan rakentaminen oli

⁵⁹ Frank, 2000, 834-835.

⁶⁰ Frank 2000, 835.

⁶¹ Neljannen tasavallan perustuslaki astui voimaan 27.10.1946. Valta annettiin kansalliskokoukselle, Assemblée nationale, kun taas presidentin valtaoikeudet olivat hyvin rajoitetut.

ainoa alue, jolla Ranska saattoi löytää tilaa autonomialle ulkopoliitikassa⁶². 40-luvun syndrooma aiheutti sen täydellisen suunnanmuutoksen Ranskan ulkopoliitikassa, joka alkoi kenraali Charles de Gaullen tultua valituksi hänen itsensä vuonna 1958 perustaman viidennen tasavallan presidentiksi. Frankin mukaan hänen politiikkansa oli suoraa reagointia Vichyn ja 40-luvun syndroomiin, balsamia Ranskan haavoille, jonka alennustilaan oli saatava muutos. De Gaulle näki neljännen tasavallan aikana harjoitetun politiikan syynä Ranskan vallan rappioon ja satelliittiasemaan ja halusi palauttaa Ranskalle sen historiallisen suurvalta-aseman.⁶³ Oli Ranskan etujen mukaista olla suurvalta, erityisesti sotilaallisesti. Ranska ei tästä syystä luonnollisestikaan saanut olla enää riippuvainen Yhdysvalloista. De Gaullen aloittamaa uutta ulkopoliitikkaa kutsutaan grandeur- eli suuruuspolitiikaksi. Sillä viitataan Ranskan suurvalta-asemaa, poikkeuksellisuutta ja maailmanlaajuista lähetystehtävää korostavaan ulkopoliitikkaan, jolla pyritään sen historiallisen suurvaltiuden palauttamiseen. Grandeur-politiikan taustalla on ajattelu, jonka mukaan valtiokoneiston pääasialliseksi tehtäväksi katsotaan valtion vaikutusmahdollisuuksien takaaminen kansainvälisissä suhteissa ja valtion itsenäisyyden puolustaminen. Kaikki muut tavoitteet ovat toissijaisia.⁶⁴

Yksi tärkeimmistä Ranskan ulkopoliitiikan malleista, riippumattomuus ja epäluulo Yhdysvaltoja kohtaan, syntyi 40-luvun alennustilasta. Lähihistoria oli de Gaullen mukaan todistanut, että Ranskan intressit ja asema kärsivät, mikäli se luottaa liikaa Yhdysvaltoihin ja Isoon-Britanniaan.⁶⁵

Historiasta periytyvät ulkopoliitiikan mallit muodostavat valtioille kaksi ongelmaa. Ensimmäinen ongelma on, että valtioiden ulkopoliittikkojen mallien tulisi muuttua kansainvälisen ympäristön muuttuessa. Teknologiset, taloudelliset, strategiset ja poliittiset muutokset aiheuttavat muutospaineen myös valtioiden ulkopoliitiikan malleille. Valtion poliittinen eliitti voi kuitenkin jäädä sokeaksi näille muutoksille ja jatkaa vanhojen mallien noudattamista. Eliitti luulee, että samat tavoitteet voidaan toteuttaa samoilla toimilla kuin ennen. Nämä mallit olivat kuitenkin voimassa menneisyydessä, erilaisissa olosuhteissa. Toinen ongelma voi olla, etteivät eliitit ole yksimielisiä tavoitteista tai niiden saavuttamiseen käytetystä keinoista. Hajanaisuus voi

⁶² Frank 2000, 832.

⁶³ De la Gorce&Schor 1992, 3-6.

⁶⁴ Berstain 1993, 153.

⁶⁵ Frank 2000, 833.

johtaa toimimattomuuteen tai äkillisiin muutoksiin, jotka aiheuttavat ennalta arvaamattomuutta ja epävakautta.⁶⁶

2.2. Ranskan ulkopoliitikan hyvyyden tai huonouden arvioinnista

Ranskan ulkopoliitikkaa on moitittu usein epäloogiseksi, -realistiseksi ja -onnistuneeksi, toisinaan jopa olemattomaksi. Valtion harjoittaman ulkopoliitikan hyvyyden tai huonouden arviointi on kuitenkin sangen ongelmallista. Erityisen ongelmallista se on eettisin perustein⁶⁷. Hyvänä esimerkkinä tästä on Yhdysvaltojen hyökkäys Irakiin maaliskuussa 2003, joka johti Saddam Husseinin vallasta syöksemiseen. Yhdistyneet kansakunnat ei päässyt, eikä luultavasti tule koskaan pääsemäänkään yksimielisyyteen siitä, oliko hyökkäys eettisesti tai kansainvälisen oikeuden mukaan oikein vai väärin. Syynä on se, ettei ole olemassa mitään universaalia hyvyyden tai pahuuden määritelmää; nämä ovat normatiivisia käsitteitä, jotka heijastuvat yleensä valtion ulkopoliitikkaan. Koko yhteiskunta on sitoutunut tiettyyn elämäntapaan tietyn perustein ja pitää sitä muita parempana. Esimerkiksi Ranskan poliittiset päättäjät ja intellektuellit 1900-luvun alussa uskoivat siirtomaiden olevan pääasiallinen ja täysin hyväksyttävä keino levittää ranskalaista kulttuuria ja kieltä, ja tätä kautta elämäntapaa.⁶⁸

Etiikka ei ole ulkopoliitikan arvioinnin kriteerinä tieteellisesti tyydyttävä. Korkeimmista normatiivisista tavoitteista ei voida olettaa päästävän yksimielisyyteen, siksi normatiivisten käsitysten perusteella tehtävä arviointi on hajanaista ja epävarmaa. Macridis pitääkin parempana instrumentaalisempaa lähestymistapaa, joka perustuu oletukseen, että ainakin nykyaikana valtiot ovat kansainvälisissä suhteissa pysyvästi, ja että ulkopoliitikkaa tulee arvioida sen onnistumisen ja epäonnistumisen termein: onko sen avulla saavutettu asetetut tavoitteet?⁶⁹

2.2.1. Suurvaltadilemman hoitokeinot

Ranskan suuruushaaveilla ja suurvaltadilemmalle on historiallinen taustansa, ja vaikka de Gaullen aikakausi muodostaakin nykyulkopoliitikan kannalta merkittävimmän taustan, on suurvaltahaaveilla vieläkin pidemmät perinteet. Ranskan kansainvälisten suhteiden strategisen laitoksen johtajan Pascal Bonifacen mukaan kysymystä Ranskan

⁶⁶ Macridis 1992a, 3.

⁶⁷ Macridis 1992a, 3-4.

⁶⁸ Macridis 1992a, 4.

suurvaltiudesta on pohdittu hyvin kauan, aina 1300-luvulta lähtien⁷⁰. Vaikuttaa lisäksi, että keskusteluun on aina liittynyt nimenomaan huoli Ranskan valta-aseman pienenemisestä, vallan rappiosta, sekä haikailu menneiden vuosien loistoon, erityisesti aurinkokuningas Ludvig XIV:n ja Napoleonin kausien suuruuteen⁷¹. Bonifacen mukaan näin on ollut erityisesti 1900-luvulla, jolloin Ranskan ulkopoliittista asemaa nähtiin heikentävän niin vuosien 1870-71 tappion Saksalle, maailmansotien lähinnä symbolisten voittojen kuin kylmän sodan. Hänen mukaansa eniten ranskalaista itsetuntoa järkyttivät toisen maailmansodan nöyryyttävä miehitys ja Jaltan konferenssin ulkopuolelle jääminen vuonna 1945, mikä todisti konkreettisesti ranskalaisille, että heidän valtionsa oli menettänyt suurvalta-asemansa.⁷²

Alfred Grosserin mukaan Ranskan ulkopoliitiikan jatkuvuus ulottuu vielä paljon de Gaullea pidemmälle ajalle, eikä tämä loppujen lopuksi muuttanut niin suuresti sisältöjä; enemmänkin ulkopoliitiikan tyylin ja menetelmät⁷³, eli käsitykset siitä, miten Ranskan tavoitteita tulisi ajaa. Neljännen tasavallan aikana suuruuden perustana pidettiin siirtomaita, mutta viidennen tasavallan aikana oli löydettävä uusia keinoja suurvaltiuden palauttamiseksi menetetyin empiirin tilalle.

Roy C. Macridisin laatima paradigma auttaa ymmärtämään Ranskan ulkopoliittikkaa ja osoittaa sen valitsevat keinot sängen järkeviksi suhteessa sen tavoitteeseen, eli suurvaltiuden palauttamiseen⁷⁴. Macridisin mukaansa Ranska on ainoa middle-rank power, josta käytän suomenkielistä käsitettä keskivertovalta⁷⁵, joka toisen maailmansodan jälkeen päätti saavuttaa todellisen suurvaltiuden, *world rank*:in.⁷⁶ Länsi-Saksa alistui Yhdysvaltojen holhoukseen monien vuosien ajaksi, Iso-Britannia

⁶⁹ Macridis 1992a, 4-5.

⁷⁰ Boniface 1998, 15.

⁷¹ Boniface 1998, 7.

⁷² Frank 2000, 829-832.

⁷³ Grosser 1984, 147.

⁷⁴ Macridis 1992a, 3-5.

⁷⁵ Ranskaksi käytetty käsite samasta asiasta on yleensä *puissance moyenne*. Käsitettä on kuitenkin kritisoitu, (ks. esim. Boniface 2000 tai Védrine 2000, 9) koska valtion, joka on 'middle-rank', sijoittuisi kaikkien valtojen keskijoukkoon valtaa mitattaessa, jolloin tämä sijaluku olisi noin 80. Ranska tuskin kuitenkaan sijoittuu näin alas kaikkien maailman valtioiden joukossa.

⁷⁶ Myös positiivisempia Ranskan nykyasemasta, kuin keskivertovalta on esitetty. Ranskan strategiaa kansainvälisiä suhteita tutkivan instituutin johtaja Pascal Boniface, samoin kuin Ranskan entinen ulkoministeri Hubert Védrine todistelevat kirjoissaan Ranskan olevan muuta kuin *une simple puissance moyenne*, keskivertovalta. Kummankin perustelut nojaavat aina sen maantieteellisen alueen ulottumisesta kaikille valtamerille, Ranskan korkeaan bruttokansantuotteeseen ja sen historialliseen statukseen ja kielen ja kulttuurin levinneisyyteen. Védrine lukee Ranskan *Puissance d'influence mondiale*'n joukkoon, eli heti Yhdysvaltojen jälkeen tulevien 5-8 valtion joukkoon, joilla on maailmanlaajuisia vaikutusvaltaa. Boniface 1998, 55-68 ja Védrine 2000, 13.

tarrautui epätoivoisesti erityissuhteeseensa Yhdysvaltojen kanssa, mikä itse asiassa alleviivasi sen oman vallan alamäkeä ja Japani hyväksyi Yhdysvaltojen suojelun alla olemisen vastapainona sen tuotteiden pääsystä Yhdysvaltojen markkinoille. Ranska sen sijaan päätti palauttaa johtoroolinsa Euroopassa ja muualla maailmassa.⁷⁷

Millaisin keinoin keskivertovalta, jota vastassa olivat Yhdysvallat, Neuvostoliitto sekä kasvavat Kiina ja Japani, pystyisi hankkimaan itselleen itsenäisen aseman ja world rank:in? Macridisin paradigman mukaan keinot ovat rajatut. Ensimmäinen keino on omien vallan resurssien⁷⁸ nostaminen. Se voidaan saavuttaa vain talouden ja teollisuuden nopean modernisaation, väestönkasvun, modernimpien aseiden ja alueellisten liittoutumien kautta. Toiseksi keskivertovallan olisi vältettävä liian läheistä liittoutumista kumpaankaan kahdesta supervallasta kaksinapaisessa maailmanjärjestyksessä, koska liittoutuminen alistaa sen väistämättä supervallan alamaiseksi. Kolmanneksi keskivertovallan tulisi estää näiden kahden supervallan liian läheinen yhteistyö, jotteivät ne pääsisi sopimaan keskenään maailmanjärjestyksestä. Tilanne, jossa kaksi maailman ainoa supervaltaa tekee yhteistyötä, poistaa kaikkien muiden valtioiden vaikutusmahdollisuudet. Yksi syy, miksi keskivertovallan on vältettävä liian läheistä liittoumaa kumpaankaan, on juuri vapauden ja marge de manoeuvre säilyttäminen, jotta se kykenee estämään tämän kaltaisen yhteisymmärryksen ja sopimuksen syntymisen. Kaikesta huolimatta keskivertovallan tulisi myös pyrkiä estämään kaikki mahdolliset kiistat kahden suuren välillä, koska sellaisten syttyessä se joutuisi valitsemaan puolensa - mikä taas johtaisi myös sen oman toimintavapauden katoamiseen. Tiivistettynä tämä siis tarkoittaa, että keskivertovallan on ajettava liennytystä, *détente*, mutta estettävä sen muuttuminen täydeksi yhteisymmärrykseksi, *entente*. Macridis korostaa myös, että keskivertovallalle kaksinapainen maailma on usein parempi kuin yksinapainen. Toisen supervallan heiketessä, niin kuin Neuvostoliitolle kävi, on keskivertovallan kuitenkin tehtävä kaikkensa, ettei se joutuisi jäljelle jääneen alistamaksi.

⁷⁷ Macridis 1992b, 32-33.

⁷⁸ Vallan resurssista on olemassa useita määritelmiä. Raymond Aron itse ehdottaa seuraavaa luokittelua, josta näkyy hänen käsityksensä sotilaallisen voiman keskeisyydestä vallan kokonaisuudessa: 1) *Milieu*, eli tila, jota poliittinen yksikkö pitää hallussaan. 2) *Resources*, eli käsillä olevat materiaalit ja tekniikat, joilla nämä materiaalit ovat muutettavissa aseiksi. Tähän luokkaan Aron lukee kuuluvaksi sotilaiskoulutettavien miesten lukumäärän. 3) *Collective action* eli kokonaistoimintakapasiteetti, mukaan lukien armeijan organisointi, sotilaiden kuri sekä kansalaisten solidaarisuus. Aron 1966, 54-56.

Paradigma selittää erinomaisella tavalla de Gaullen aloittamaa politiikkaa. De Gaullen politiikka sisältää kaikki Macridisin alleviivaamat keinot siitä, miten keskivertovallaksi määritelty valtio voi nostaa omaa valta-asemaansa. De Gaullen aikana Ranskan vallan resursseja nostettiin tukemalla talouskasvua ja teollistumista⁷⁹, kehittämällä oma ydinase ja etsimällä kylmän sodan ulkopuolisia liittolaisia kolmannesta maailmasta. Ranska irrottautui liian läheisestä liittolaisuudesta Yhdysvaltoihin eroamalla Naton sotilaallisista rakenteista ja avaamalla suhteet Neuvostoliittoon ja Kiinaan. Se vastusti kylmää sotaa ja sen ajan maailmanjärjestyksen ideologispohjaista kaksinaisjakoa tukeutumalla de Gaullen ideoiden mukaan kansallisiin intresseihin ideologioiden takana. Se ei kuitenkaan halunnut ajautua liian kauaksi Yhdysvalloista. Ranska kuului jo demokraattisen järjestelmänsä vuoksi itsestään selvästi läntiseen blokkiin ja huolimatta vuoden 1966 eroamisesta Naton sotilaallisesta rakenteesta, kuului yhä liittoumaan. Sopimus sitoi sitä yhä puolustamaan liittolaisia; seikka jota de Gaulle ja hänen seuraajansakin ovat korostaneet useaan otteeseen. Ranska vastusti kuitenkin De Gaullen johdolla kansainvälisten suhteiden mustavalkoista lähtökohtaa; kaksinaisuus, ja halusi todistaa, että muidenkin ”napojen” olemassaolo oli mahdollista. Se yritti profiloitua ”Yhdysvaltojen vaihtoehdoksi” läntisessä liittoumassa. Se myös pyrki edistämään liennytyä estääkseen kiistat supervaltiojen välillä,⁸⁰ muttei toivonut näiden välille liian läheistä yhteistoimintaakaan⁸¹. Paradigman valossa Ranskan ulkopoliittika on ollut sangen rationaalista ja harkittua ottaen huomioon ulkopoliittikan taustalla olevan tavoitteen: suuruuden. Se on siis pyrkinyt luomaan itselleen parhaiten sopivat puitteet sen omien intressien ajamiseksi.

2.2.2. Kaksi- ja yksinäpöisen maailmanjärjestyksen hankaluudet Ranskalle

Nykypöivänä Macridisin paradigman mukaan Ranskan ulkopoliittikan ongelmallisuus nojaa siis Yhdysvaltoihin, niin kuin historiassakin. Yhden suuren järjestelmä on, kuten edellä todettu, keskivertovallalle vaikeampi kuin kahden suuren järjestelmä. Yhdysvaltojen ylivalta läntisessä blokissa toisen maailmansodan jälkeen aiheutti Ranskan toimintatilan eli marge de manoeuvre puuttumisen ja siksi ylivallostaa oli päästävö eroon ainakin siinä mittakaavassa, että Ranska pystyisi ajamaan elintärkeiksi

⁷⁹ Paradoksaalista kyllö, osaksi Yhdysvaltojen antaman talousavun kautta.

⁸⁰ Macridis 1992b, 33. ja De la Gorce&Schor 1992, 6-27.

⁸¹ Josta ei kyllökään ollut vaaraa Yhdysvaltojen vallitsevan sangen realistisen ulkopoliittika-käsityksen vuoksi: mm. Kennan ja Kissinger alleviivasivat Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton kumppanuuden olevan mahdotonta johtuen neuvostoideologian olettamuksesta, että kapitalistinen maailma oli sitä kohtaan peruuttamattoman antagonistinen. ks. Kennan 1947, 572 tai Kissinger 1979, 122.

katsomiaan intressejä. Samantapaisessa tilanteessa ollaan nykypäivänä, vaikka maailmantilanne on oleellisesti muuttunut. Kylmän sodan päättyminen ja Neuvostoliiton hajoaminen vahvistivat Yhdysvaltojen asemaa entisestään ja saattoivat vaikeuttaa Ranskan kansalliseen itsenäisyyteen ja toimintavapauteen perustuvaa ulkopoliittikkaa entisestään. Vaikka toiminnan kehykset ovat oleellisesti muuttuneet kaksinapaisuuden kadottua, uusia jakolinjoja pyritään luomaan Yhdysvaltojen toimesta. Hyvänä esimerkkinä tästä on George W. Bushin puhe 6.11.2001, jossa hän julisti, että maiden olisi valittava, ovatko ne Yhdysvaltojen puolella vai niitä vastassa⁸².

Neuvostoliiton hajoaminen ja kaksinapaisuuden ajan päättyminen loivat siis uuden haasteen Ranskan ulkopoliitikalle. Yhdysvaltojen murskaava sotilaallinen, taloudellinen ja tekninen ylivoima johti monien mielestä Ranskan vaikutusvallan tuntuvaan laskuun⁸³. Ranskan rooli läntisen blokin sisäisenä vaihtoehtona Yhdysvalloille ei enää ollut mahdollinen blokkien kadottua. Lisäksi Saksan aiempi yhdistyminen vaikutti nousevan uhaksi Ranskan johtoroolille Euroopassa. Kaikki eivät nähneet tilannetta yhtä hälyttävänä. Ranskan entinen ulkoministeri Hubert Védrine luki Ranskan kirjassaan yhä suurvaltojen joukkoon, vaikkakin erotti Yhdysvallat muista ainoana hypervaltana⁸⁴.

11. syyskuuta 2001 New Yorkissa ja Washingtonissa tehdyt terroriteot palauttivat tietyllä tapaa kylmän sodan alun aikaiset ongelmat Ranskan politiikalle. George W. Bushin sanat jakoivat maailman uudelleen kahteen leiriin. "You are either with or against us" merkitsee de facto valitsemisen pakkoa. Tämä luonnollisesti pienentää kaikkien valtioiden liikkumavaraa, kun vaihtoehtona on Yhdysvaltojen toimien (olivat ne sitten mitä hyvänsä) tukeminen tai "pahan akselin" puolella oleminen. Kansainvälinen järjestelmä, joka on pysyvästi näin mustavalkoinen, on erittäin epätoivottava ranskalaiselle eriytymisen politiikalle, ainakin sellaisena kuin sitä on kehitetty viidennen tasavallan alusta lähtien.⁸⁵ Jos vaihtoehtoja on kaksi, ei voida puhua poikkeuksesta. Kuinka siis hoitaa herkkä tilanne ja välttyä valitsemasta, mikäli valinnasta voidaan edes puhua; Ranska ei luonnollisestikaan voi olla Saddam Husseinin ja Kim Jong-Ilin rinnalla, saati sitten terrorismin vastaista taistelua vastaan.

⁸² Bush 6.11.2001. "You are either with or against us."

⁸³ ks. Vinocur 6.11.2001 International Herald Tribune, Kagan 14.11.2002 Courrier International France, Guetta 29.11.2001 L'Express tai Grant 25.5.2001, the Financial Times.

⁸⁴ Védrine 2000, 9. Ranskaksi hyperpuissance. Védrine haluaa tehdä eron vanhaan käsitteeseen supervalta [superpuissance], joka viittaa liikaa vallan sotilaalliseen puoleen ja kylmään sotaan. Hyperpuissance sen sijaan viittaa enemmän myös vallan muihin ulottuvuuksiin.

⁸⁵ Charillon 2002, 919

Tilanteessa, jossa maailmassa on yksi sotilaallisesti, taloudellisesti ja teknisesti ylivoimainen valtio, on muiden valtioiden valta suhteutettava sen toimintavaltaan, ainakin sikäli, mikäli vallan katsotaan olevan mitattavissa⁸⁶. Oli se sitä tai ei, lienee kuitenkin selvää, että tiettyjen valtioiden on helpompi vaikuttaa maailmanlaajuisesti – eli Charillonin typologian ensimmäisen ryhmän pyrkimysten mukaisesti - kuin toisten, ja lienee yhtä selvää, että tämänhetkisessä maailmantilanteessa helpoiten siinä onnistuu Yhdysvallat, johtuen sen omaamista vallan resursseista⁸⁷. Tämänkaltaisessa tilanteessa mahdollisia toimintatapoja muilla on ainakin kaksi: liittolaisuus suuren kanssa tai kilpailu sitä vastaan. Liittoutumalla suuren kanssa ja pyrkimällä vaikuttamaan sen toimintaan voi palvella omia tarkoituksia. Ison-Britannian toiminta voisi olla tällaista. Toinen vaihtoehto, kilpailu, taas olisi puhtaimmillaan sellaista, kun se oli USA:n ja Neuvostoliiton välillä kylmän sodan aikana. Vastaavasta tilanteesta ei voitane puhua kylmän sodan jälkeisessä maailmantilanteessa. Ranskan linja on vaikeammin määriteltävissä. Se vaikuttaa olleen jotakin kilpailun ja liittolaisuuden väliltä. Charillon kuvaa suhtautumistapaa kriittiseksi liittolaisuudeksi⁸⁸. Kriittinen liittolaisuus terminä saattaisi sopia myös Ranskan nykyulkopolitiikkaa kuvaamaan.

Tutkimuskysymyksenä onkin, näykökö tämä kriittisyys Ranskan ulkopoliitiikassa myös 11.9.2001 jälkeisenä ajanjaksona vai muodostaako aika todellakin poikkeuksen suhteessa Ranskan aiempiin toimintatapoihin siten, ettei Ranska millään tavalla olisi pyrkinyt oman suuruutensa ja merkittävyytensä korostamiseen ja Yhdysvaltojen kritisoimiseen Afganistanin kriisin yhteydessä? Hypoteesina on, että huolimatta siitä, että Ranska ilmaisi täyden poliittisen tukensa ja solidaarisuutensa Yhdysvalloille, taustalta tulee löytymään kritiikkiä.

⁸⁶ Aron 1966, 48. Raymond Aronin mukaan valta on mitattavissa sen osia mittaamalla. Hän erottaa toisistaan sotilaallisen, taloudellisen ja moraalisen voiman sekä vallan, joka on näiden kolmen edellä mainitun toimiminen tietyissä olosuhteissa ja tiettyihin määränpäihin. Koska näitä kolmea voimaa on mahdollista arvioida summittaisesti, voidaan myös vallan kokonaisuutta mitata vertaamalla käytössä olevia voimia. On kuitenkin huomattava, ettei tämäkään jaottelu anna mitään universaalia tai absoluuttista vastausta vallan kokonaisuuden määrästä.

⁸⁷ Boniface 1998, 36. Pascal Boniface lukee sotilaallisen vallan ohella tärkeiksi vallan resursseiksi taloudellisen vallan, mutta ennen kaikkea tekijän ”K”, eli *knowledge*, tieto, sekä ideologisen vallan. Tieto on tarpeen toimivan sotateknologian rakentamiseksi tai kilpailukyvyyn kasvattamiseen maailmanmarkkinoilla. Boniface ei unohda mainita myöskään ideologisen vallan uusien elementtien, viestinnän, kuvan ja tiedonvälityksen merkitystä vallalle.

⁸⁸ Charillon 2002, 920-921.

3. TUTKIMUKSEN METODI

3.1. Ymmärtävä tutkimus

Tämän tutkimuksen metodi, laadullinen sisällönanalyysi, sijoittune parhaiten ymmärtävän metodologian piiriin erotuksena kausaalista analyysistä. Raimo Lintosen mukaan ymmärtävässä metodologiassa selittäjinä toimivat motiivit, aiemukset ja perusteet. Jotta toiminta ymmärrettäisiin, on tutkittava missä tarkoituksessa ja millä perusteella se tapahtui. Tekoa ja tarkoitusta ei ymmärretä toisistaan riippumattomiksi, siksi kyse ei ole kausaalianalyysistä tiukassa mielessä. Tutkimuksen tavoitteena ei ole yleinen teoria, eikä tutkimuksen keskeisiin toimintoihin kuulu mittaaminen.⁸⁹

Ymmärtävä metodi sopii tähän tutkimukseen, koska ei ole perusteltua väittää, että Ranskan ulkopoliittista toimintaa ja sen taustoja tutkimalla voitaisiin luoda yleinen, kaikkia valtioita koskeva ulkopoliittikan teoria. Perusteena tähän on se, että valtioiden ulkopoliittikka ei voi koskaan tapahtua samanlaisessa vakiossa tilassa, vaan toiminnan viitekehys vaikuttaa toimintaan. Viitekehyksellä tarkoitamme tässä valtioiden reaali- ja geopoliittista perinnettä, eli maantieteellistä asemaa ja historiaa, eli sitä kansainvälistä ympäristöä, jossa valtio toimii sekä valtion ulkopoliittista doktriinia Steve Lindberg on eritellyt vastaavanlaisen viitekehysten tutkimuksessaan Suomen uhkakuvista, jossa hän tukee päätelmänsä Suomen kokemista uhista edellä mainitun kaltaiseen viitekehukseen, johon kuuluvat kaksinapainen kansainvälinen tilanne 80-luvulla, Pohjoismaiden tilanteen vakaus, Paasikiven-Kekkonen linja sekä sen taustalla oleva reaali- ja geopoliittinen perinne⁹⁰.

Ulkopoliittinen toiminta on aina sidoksissa tapahtuman historialliseen kontekstiin, kansainväliseen ympäristöön, jossa toiminta tapahtuu. Ymmärtämättä taustoja, ei ole mahdollista ymmärtää toimintaa itseään. Aarnio kirjoittaa, että toiminnan ymmärtämiseksi on selvitettävä ne sosiaaliset säännöt, jotka ohjaavat tavoitteiden asettamista. Siksi on tutkittava toimijan kokonaiskäyttäytymistä.⁹¹

Lindbergin tutkimuksessaan luoma viitekehys ja Aarnion väitteet toiminnan ymmärtämisestä vain sen taustat ymmärtämällä tukevat tämän tutkimuksen väitettä,

⁸⁹ Lintonen 1996, 12.

⁹⁰ Lindberg 1994, 6-11.

jonka mukaan Ranskan nykyulkopolitiikka on ymmärrettävissä vain tutustumalla sen poliittiseen historiaan; sen ulkopoliittisen opin, de Gaullen alulle panemaan grandeur-politiikan muotoutumiseen.

Duroselle viittaa kirjassaan *France and the United States. From the Beginnings to the Past* tähän ilmiöön. Hänen mukaansa on selvää, että ulkopoliittikkaa ymmärtääkseen on katsottava taaksepäin historiaan, joka vielä nykypäivänäkin nousee esille.⁹² Myös tutkija Robert Frankin mukaan syyt Ranskan grandeur-politiikkaan ovat historialliset. Hän puhuu historian syndroomista, joita Ranskassa on yritetty parantaa ulkopoliitiikan avulla.

Roy C. Macridisin teoria tukee niin ikään tätä väitettä. Sen mukaan valtioiden toimintaa ohjaavat *patterns*, joka voitaisiin suomentaa malleiksi tai käytännöiksi. Nämä mallit vaikuttavat siihen, millaisena valtion ulkopoliitiikan muotoilijat näkevät ulkopuolisen maailman ja tarkastelevat sen tapahtumia. Eri valtiot eivät tulkitse ulkopuolisia tapahtumia samalla tavalla, vaan niiden omien tavoitteiden ja kokemusten kautta, minkä vuoksi valtioiden reaktiot tapahtumiin eroavat toisistaan. Macridisin mukaan historia muovaa nämä mallit.⁹³

Mitä nämä mallit sitten Ranskan kohdalla ovat? Macridisin mukaan mallit heijastivat Ranskan voimaa 1800-luvulla, mutta muuttuivat 1900-luvulla opinkappaleiksi; todellisuudesta erillään oleviksi myyteiksi. Siitä huolimatta nämä mallit muovasivat Ranskan politiikkaa toisen maailmansodan jälkeen ja vaikuttavat vielä nykyäänkin. Macridisin mukaan Ranska on noudattanut neljää tavoitetta 1700-luvulta alkaen, ja kokee ne yhä itselleen ensiarvoisen tärkeiksi. Ne ovat:

- 1) luonnollisten rajojen politiikka Euroopassa,
- 2) vallan tasapaino Euroopassa,
- 3) siirtomaavaltiuden säilyttäminen, muodossa tai toisessa ja
- 4) suurvaltiuden säilyttäminen⁹⁴

Kuten sanottu, mallien vaarana on eliittien jääminen sokeaksi kansainvälisen ympäristön muutoksille ja juuttuminen vanhoihin malleihin. Neljännen tasavallan

⁹¹ Aarnio 1975, 203-207.

⁹² Duroselle 1978, 247.

⁹³ Macridis 1992a, 2-3.

⁹⁴ Macridis 1992b, 35.

johdolle kävi näin. Macridisin mukaan on mielenkiintoista, että juuri de Gaullen paluu valtaan sai aikaan väärin traditioiden murtumisen tai pikemminkin muuttumisen⁹⁵. Näin on kahden ensimmäisen tavoitteen laita, joita oli neljännen tasavallan loppuun saakka toteutettu liittoutumalla Saksaa vastaan. Toisen maailmansodan jälkeen Ranska liittoutui välittömästi Ison-Britannian ja Neuvosto-Venäjän kanssa mahdollista Saksan hyökkäystä vastaan. Muuttunut maailmanpoliittinen tilanne vaati kuitenkin uudenlaisia turvallisuustakuita. Kolmas tavoite, eli siirtomaavaltiuden säilyttäminen traditionaalisessa mielessä, oli puolestaan muodostunut taakaksi Ranskalle. Siirtomaasodat nielivät rahaa, jota tarvittiin valtion talouden parantamiseksi. De Gaulle muuttikin Ranskan toimintatapoja suhteessa molempiin tavoitteisiin. Tarvittiin uusia keinoja niiden ajamiseen, joita olivat Ranskan siirtomaampiirin muuttaminen itsenäisten valtioiden yhteisöksi säilyttäen näin niiden siteet Ranskaan, ja turvallisuuden takaaminen muitakin valtioita kuin vain Saksaa vastaan. Tämän vuoksi myös viimeistä tavoitetta, suurvaltiuden säilyttämistä, oli ajettava toisenlaisin keinoin kuin aiemmin. Neljännen tasavallan aika oli todistanut, ettei liian läheinen liittolaisuus ja Yhdysvaltoihin luottaminen ollut Ranskalle hyväksi. Oli löydettävä uusia keinoja parantaa Ranskan asemaa maailmassa. De Gaulle tuli näin luoneeksi uuden mallin Ranskan suuruuspolitiikalle, joka perustui Ranskan erillisyyteen Yhdysvalloista ja Yhdysvaltojen hegemonian vastustamiseen multilateralismia ja kansojen itsemääräämisoikeutta korostamalla.

De Gaullen aikaa voidaan pitää Ranskan nykyulkopolitiikan historian kannalta merkittävimpänä käännekohtana, koska mitään uutta murrosta Ranskan ulkopoliitikassa, ainakaan näin suurta, ei ole sen jälkeen tapahtunut, huolimatta siitä, että maailma on muuttunut useaan kertaan.

Tässä tutkielmassa kaksi ensimmäistä tavoitetta ja Saksa-kysymys sivuutetaan suurimmaksi osaksi, koska tutkimuksen ulkopuolelle rajataan Ranskan Eurooppa-politiikka. Pääpaino keskittyykin viimeiseen kohtaan; suurvaltiuden säilyttäminen, jota Ranskassa on ajettu de Gaullesta nykypäivään saakka pyrkimällä eriytymään Yhdysvalloista ja luomalla uutta kansainvälistä yhteistyötä ja sitä kautta multipolaarisempaa maailmaa, joka lopulta korvaisi kaksipolaarisen (ja myöhemmin yksipolaarisen) maailmanjärjestyksen.

⁹⁵ Macridis 1992b, 35.

De Gaullen seuraajien voidaan katsoa jatkaneen suurelta osin hänen jättämäänsä ulkopoliittista perintöä. Häntä seuranneet gaullistipresidentit Georges Pompidou ja Valéry Giscard d'Estaing, eikä myöskään ensimmäinen sosialistipuolueesta tullut presidentti François Mitterrand, eivät muuttaneet useampia ulkopoliitiikan peruslinjauksia juurikaan, lukuun ottamatta myönteisempää suhtautumista Euroopan integraatioon tietyillä alueilla. Ranskan suuruutta korostavien linjausten voidaan katsoa kuitenkin pysyneen jokseenkin ennallaan. Nykyinen presidentti Jacques Chirac, joka tulee de Gaullen perustamasta gaullistipuolueesta RPR, pitää itseään niin ikään de Gaullen perinnön jatkajana. Myös de Gaullen seuraajiin tullaan palaamaan tutkielman ulkopoliitiikan historiaa käsittelevässä luvussa kolme.

3.2. Aineisto

Grandeur-politiikka ja sen keinot toimivat pohjana myös tutkielman metodille. De Gaullen mukaan parhaat keinot ajaa Ranskan suuruutta olivat sen kansallisen itsenäisyyden korostaminen ja kansainvälinen yhteistyö. Ensimmäinen tarkoitti poliittista ja sotilaallista itsenäisyyttä ja siten eriytymistä ennen kaikkea Yhdysvalloista. Jälkimmäinen taas merkitsi multilateralismin korostamista ja siksi myös kaksinaisuuden kyseenalaistamista. Tämä jaottelu muodostaa luokittelun jonka pohjalta ranskalaista keskustelua 11.9. jälkeisenä aikana aina Afganistanin pommitusten loppumiseen saakka seurataan. Valittua aineistoa analysoidaan laadullisesti kahden teeman mukaan. Ensin aineistoa tarkastellaan kansallisen itsenäisyyden kannalta. Tutkimme, miten Ranskassa suhtauduttiin Yhdysvaltoihin ja Ranskan sotilaalliseen osallistumiseen. Sen jälkeen keskitytään de Gaullen toiseen keinoon lujittaa Ranskan asemaa, eli kansainvälisen yhteistyön korostamiseen. Tarkastelen, miten pyrkimys multilateralismiin näkyy Ranskan nykyulkopoliitikassa. Samassa yhteydessä tutkitaan myöskin, millaisena Ranskan itselleen historiassa omaksuma rooli universaalien viestien viejänä ja kolmannen maailman puolesta puhujana ymmärretään Ranskassa nykyään.

Primaariaineistona toimivat ulkopoliitiikan johdon, eli presidentti Chiracin, pääministeri Jospinin ja ulkoministeri Védrinen lausunnot aiheesta kahden ensimmäisen osalta kymmenen viikon ajalta, Védrinen osalta kahdeksan viikon ajalta terrori-iskujen jälkeen. Aineisto on hankittu Internetin kautta.

Presidentin lausunnot hankittiin presidentinkanslian Elyséen internetsivuilta. Sivuston hakukoneella aikarajaksi rajattiin 11.9.-26.11. ja hakusanoiksi *terrorisme*, terrorismi ja *relations franco-américaines*, ranskalaisamerikkalaiset suhteet. Puheita rajattiin vielä poistamalla vähiten olennaiset, toisin sanoen puheet, joissa pääasiallisesti keskityttiin johonkin muuhun aiheeseen. Lausuntojen määrä tippui 17:sta. Syyskuun ajalta aineistoon otettiin presidentin 11.9. antama julistus ja puhe, 13.9. antama haastattelu CNN:lle, 18.9.-19.9. Yhdysvaltoihin suuntautuneen valtiovierailun aikana pidetyt kaksi puhetta ja kaksi lehdistötilaisuutta, joista toinen presidentti Bushin, toinen YK:n pääsihteeri Kofi Annanin kanssa ja lehdistötilaisuus Tony Blairin kanssa Pariisissa 20.9. Loppuajalta mukana ovat Chiracin puheet 4.10. alueellisessa forumissa Montpellier'ssa, Istres'n lentotukikohdassa 25.10., eurooppalaisessa kohtaamisessa Lontoossa 4.11, televisiopuheet 7.10. ja 16.11. Ranskassa, lehdistötilaisuudet USA:ssa Bushin kanssa 6.11. ja YK:n Afganistanin lähettilään Lakhdar Brahimin kanssa 8.11. sekä haastattelut Egyptin televisiolle ja radiolle 11.11, ja libanonilaiselle lehdelle 12.11.

Pääministerin Jospinin ja ulkoministeri Védrinen puheet hankittiin Ranskan ulkoministeriön Internet-sivujen⁹⁶ arkistosta, joissa ne julkaistaan otsikolla *Bulletin d'actualités*, ajankohtaiset tiedotteet. Tiedotteisiin, joita ovat kaikki ulkopoliittikaan liittyvien ministereiden⁹⁷ ja presidentin lausunnot, puheet, lehdistötilaisuudet ja tiedotusvälineille antamat haastattelut, on mahdollista tehdä tiedonhakuja rajaamalla ajanjakso, puhuja ja aihe. Ajanjaksoksi tutkimuksen aineistolle rajattiin aluksi kymmenen viikkoa: 11.9.-24.11.2001. Aineiston hakusanoiksi rajattiin ensin *terrorisme*, terrorismi ja *Etats-unis*, Yhdysvallat. Jospinin puheista poistettiin ne, jotka koskivat sisäpolitiikkaa, eli yleensä Ranskan terrorismin vastaisia käytännön toimia, kuten vigipirate-ohjelmaa. Tällä menetelmällä Jospinin lausuntojen, puheiden ja haastatteluiden määrä putosi kahteentoista. Seitsemän ensimmäistä ajoittuvat terrorismiskujen jälkeiseen aikaan ennen pommitusten alkamista. Ne ovat Jospinin 11.9. terrorismiskujen jälkeen antama lyhyt julistus, 12.9. annetut haastattelut radioasema France 2:lle ja televisiokanava TF 1:lle, puhe prefekteille 20.9, avajaispuhe Ranskan sotakorkeakoulun avajaisissa 24.9. ja haastattelu Ouest-France -lehdelle 27.9. Vastaiskun alkamisen jälkeiseltä ajalta aineistona ovat Jospinin puheet Ranskan kansalliskokouksessa 3.10, 6.11. ja 21.11 ja senaatissa 10.10. sekä sanomalehti La Croix'n haastattelu 20.11.

⁹⁶ www.diplomatie.fr

⁹⁷ Tiedotteissa on myös Eurooppaministerin, puolustusministerin ja ajoittain sisäministerin lausuntoja.

Védriksen kohdalla aineiston aikarajaa jouduttiin rajaamaan lyhyemmäksi johtuen aineiston valtavasta määrästä. Ulkoministeri oli antanut ylivoimaisesti suurimman määrän lausuntoja, varsinkin haastatteluja aiheesta. Kun meneteltiin samalla hakutavalla kuin Jospinin kohdalla, aineiston määrä ulottui yhä yli 45:een dokumenttiin. Koska aineistoa ei ollut mahdollista supistaa rajaamalla epäolennaisimpia puheita käsittelyn ulkopuolelle⁹⁸, päädyttiin ratkaisuun, jossa aikajanaa rajattiin kahdella viikolla lyhyemmäksi, 11.9. - 12.11. Aineiston lukumäärä putosi tutkimukselle sopivaan kuuteentoista. Jäljelle jäivät syyskuun ajalta haastattelut 11.9. France Info-radiokanavalle, 14.9. radiokanava Europe 1:lle, 16.9. Le Monden, RTL:n ja LCI:n muodostamalle tuomaristolle "le grand jury", 17.9. France 2 televisiokanavalle, 20.9. jälleen France 2:lle ja 22.9. Le Mondelle. Vastaiskujen alkamisen jälkeiseltä ajalta aineistoon otettiin 8.10. kolme haastattelua, ensimmäinen radiokanavalle France Inter ja France Info, toinen radiokanavalle RTL ja kolmas radiokanavalle RFI, 9.10. puheenvuorot kansalliskokouksessa, 10.10. haastattelu sanomalehdelle L'Humanité, puheenvuoro kansalliskokouksen istunnossa 16.10, lehdistötilaisuus Pakistanissa 2.11, haastattelu Europe 2 -radiokanavalle 2.11, haastattelu 4.11. televisiokanavalle France 3 ja haastattelu YK:n yleiskokouksen jälkeen 10.11.

Kaikkia tutkimuksen aineistoksi valittuja puheita ei loppujen lopuksi tutkimuksessa lainattu, sillä osa niistä oli sisällöltään melko identtisiä muun aineiston kanssa.

Ulkopolitiikan johdon lausuntojen lisäksi aineistoksi otettiin myös lehdistön, lähinnä ranskalaisen, kirjoittelu aiheesta. Artikkelit hankittiin Ranskan politiikan korkeakoulun lehdistöosastolta, josta saatiin kaikki heidän tiedonhakupöytäkirjojensa keräämät Ranskan ulkopoliittikkaa analysoivat artikkelit syys-marraskuulta 2001. Artikkeleita oli sanomalehdistä Le Monde, Libération, Le Figaro, La Croix, Le Canard Enchaîné, aikakauslehdistä L'Express, Le Point ja Nouvel Observateur. Lisäksi mukana oli Ranskan ulkopoliittikkaa käsitteleviä artikkeleita the International Herald Tribunesta, the Financial Timesista ja the Washington Postista.

⁹⁸ Lähes kaikki ulkoministerin antamat lausunnot liittyivät 11.9.2001. tapahtumiin.

4. RANSKAN ULKOPOLITIIKAN GAULLISTINEN PERINNE: EI YHDYSVALLOILLE

4.1. Charles de Gaulle ja toisen maailmansodan syndroomat

“Saying no to the Americans was one day to become the governing principle of Gaullist policy”⁹⁹.

Ranskan ulkopolitiikka koki suuren muutoksen - jos ei tavoitteissa niin sen menetelmissä ja tyyliässä kun de Gaullesta tuli Ranskan viidennen tasavallan presidentti. De Gaulle uskoi lujasti historian Ranskalle suomaan erityisasemaan, ja viittasi siihen jatkuvasti Ranskan ulkopoliittisten tavoitteiden yhteydessä. Hän kirjoitti sotamuistelmissaan lähes uskonnolliseen sävyyn valtiavierailulla saamastaan vastaanotosta Yhdysvalloissa, huolimatta Ranskan sen hetkisestä heikkoudesta. Vastaanotto johtui hänen mukaansa siitä, että Ranskaa valtiona rakastettiin ja kunnioitettiin. Hänen mukaansa Ranskalla oli maailman valtioiden joukossa erityisasema, vaikkei sillä olisi edes valtaa (sotilaallisessa mielessä). Tämä maailman luontainen mieltymys Ranskaan oikeutti sen roolin oppaana ja inspiroijana. De Gaullen ylevä käsitys Ranskasta nojasi tietysti sen historiaan, joka on esillä hänen politiikkansa kaikilla tasoilla. Ranskan suurvaltuuden korostaminen ja siten koko gaullistinen nationalismi pohjasivat historiaan, aina Kaarle suureen asti, kun taas puhuessaan Ranskan tavoitteesta levittää vapauden, tasa-arvon ja veljeyden ideologiaa koko maailmaan, de Gaulle nojasi Ranskan vallankumouksen ajan ideologiseen ekspansionismiin.¹⁰⁰

Kenraali Charles de Gaullen nousu Ranskan johtohahmoksi ja kärkikuvaksi sai alkunsa, kun hän kesäkuussa 1940 Lontoossa pitämässään puheessa kehotti ranskalaisia jatkamaan taistelua liittoutuneiden joukkojen kanssa natsseja vastaan¹⁰¹. Ranskan ulkoinen vastarinta, joka koostui vapaan Ranskan joukoista ja kansallisen vapautuksen komiteasta¹⁰² muodostui hänen ympärilleen. Myös sisäinen vastarinta voimistui hiljalleen liittoutuneiden tiedustelun ja sotilaallisen avun ansiosta. Ranskan uusi armeija

⁹⁹ Duroselle 1978, 172

¹⁰⁰ Grosser 1984, 158-159.

¹⁰¹ Young, 1991, 79.

¹⁰² Forces françaises libres (FFL) ja Comité français de libération nationale

perustettiin vuonna 1942 kun liittoutuneet vapauttivat Pohjois-Afrikan. De Gaulle perusti Algeriin Ranskan tasavallan väliaikaishallituksen vuonna 1943. Jos niiden osallistuminen taisteluun ei ollut Ranskan vapautuksen kannalta ratkaisevaa, oli se ehdottoman merkittävää Ranskalle, sillä ranskalaisten osallistuminen taisteluun vakuutti liittoutuneet myöhemmin siitä, että Ranskan paikka oli sodan jälkeen voittajien leirissä, ei natsien kanssa liittoutuneena maana. Niinpä Ranska esitettiin yhtenä natsien kaatoon osallistuneena toimijana. Ranskan ulkoministeriön julkaisema katsaus Ranskan ulkopoliitikasta katsoo, että de Gaullen toiminnan ansiosta Ranska säilytti paikkansa kansainvälisissä suhteissa huolimatta sotilaallisesta tappiosta.¹⁰³ Useiden mielestä Ranska auttamatta menetti suurvalta-asemansa¹⁰⁴, mutta voitaneen uskoa, että de Gaullen toiminnalla oli eittämättä merkitystä siihen, että Ranska sijoitettiin sodan jälkeen voittajien leiriin.

Toisen maailmansodan jälkeisen alennustilan korjaamiseksi tarvittiin määrätietoista politiikkaa. De Gaulle näki itsensä sen ikuisen ja henkisen Ranskan ruumiillistumana, jona häntä ennen muun muassa Jean d'Arc oli toiminut. Hän pelastaisi maan häpeältä ja nöyryykseltä,¹⁰⁵ parantaisi sen haavat ja nostaisi sen uudelleen suurvallaksi. De Gaullen onnistuikin Ranskan vapautuksen jälkeen kesällä 1944 varmistaa itselleen johtoasema Pariisissa, mutta vastarinnan aikana de Gaullea tukeneet puolueet; kommunistit, kristillisdemokraatit ja sosialistit hajaantuivat. Tämän jälkeen de Gaulle vetäytyi syrjään politiikasta ja perusti vuonna 1947 uuden puolueen, Rassemblement du peuple français (RPF). Uusi perustuslaki, jolla Ranskan neljäs tasavalta syntyi, perustettiin vuonna 1946.¹⁰⁶

De Gaullen merkityksestä Ranskan asemalle kansainvälisissä suhteissa sodan jälkeen ollaan monta mieltä. Ranskalaisen poliittisen historian tutkijan Jean-Baptiste Durosellen mukaan siitä tosiseikasta, että Ranskalla ylipäänsä oli minkäänlaista kansainvälistä roolia 40-luvun häviön jälkeen, oli kiittäminen kenraali Charles de Gaullea ja tietysti Isoa-Britanniaa ja Yhdysvaltoja, joista jälkimmäiset olivat vapauttaneet Ranskan miehitysvallasta. Myös de Gaullen tavoitteella palauttaa Ranskalle sen paikka suurvaltojen joukossa oli Durosellen mukaan Britannian ja Yhdysvaltojen tuki. Sen

¹⁰³ Ministère des affaires étrangères 1999, 47-48.

¹⁰⁴ esimerkiksi Frank 2000, 832.

¹⁰⁵ Young 1991, 79.

¹⁰⁶ Ministère des affaires étrangères 1999, 48-49.

ansioista kenraali saavuttikin huomattavaa menestystä.¹⁰⁷ Tässä valossa on Durosellen mukaan vaikeaa ymmärtää hänen skeptistä suhtautumistaan Yhdysvaltoihin, joka jätti jälkensä koko viidennen tasavallan myöhempään ulkopoliittikkaan.

4.1.1. Jaltan katastrofi

Durosellen mukaan de Gaullen antiamerikkalaisuuden syyt ulottuvat toisen maailmansodan loppumisen aikoihin. Kuten edellä todettu, Durosellen mukaan Ranskan suurvaltiuden säilyttämisellä ja restauraatiolla toisen maailmansodan jälkeen oli Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian tuki. Britannian pääministeri Winston Churchill ja Yhdysvaltojen presidentti Franklin J. Roosevelt taivuttivat Jaltan konferenssissa Stalinin suostumaan siihen, että myös Ranskalle annettaisiin oma miehitysvyöhykkeensä Saksasta. Myöhemmin San Franciscon konferenssissa huhti-kesäkuussa 1945 Ranska - huolimatta Jaltan ulkopuolelle jäämisestä loukkaantuneen de Gaullen poisjäännistä - sai pysyvän paikan YK:n turvallisuusneuvostosta veto-oikeudella. De Gaulle ei kuitenkaan ollut tyytyväinen: miehitysvyöhyke Saksassa oli hänen mielestään liian pieni. Yhdysvaltojen toimet Ranskan entisissä siirtomaissa rohkaisivat hänen mielestään näitä itsenäisyyteen piittaamatta demokraattisista arvoista. De Gaullea ärsytti myös se, ettei Yhdysvallat aseistanut Ranskan armeijan divisioonaa 10-12, johon syynä oli Yhdysvaltojen tarve varata kaikki aseensa omaan käyttöönsä. Suurin syy de Gaullen antiamerikkalaisuuteen oli kuitenkin Jaltan ulkopuolelle jääminen. Hän piti sitä henkilökohtaisena loukkauksena, eikä suostunut tapaamaan Jaltalta palaavaa presidentti Rooseveltiä tämän ehdotuksesta vedoten "kiireellisiin asioihin" jotka vaativat hänen läsnäoloansa Pariisissa. Yhdysvalloissa tätä pidettiin vastaavasti suurena loukkauksena ja epäkiitollisuuden osoituksena.¹⁰⁸

De Gaullen mukaan Jalta oli jotain muuta, kuin pelkkä Atlantin välinen konferenssi. Hänen mukaansa Neuvostoliitto ja Yhdysvallat (yhdessä Ison-Britannian kanssa, jota de Gaulle piti Yhdysvaltojen lakeijana) jakoivat maailman etupiireihinsä ja halusivat jättää Ranskan jaon ulkopuolelle. De Gaulle oli vakuuttunut tulkinnastaan loppuun saakka, ja siksi myös muut alkoivat Durosellen mukaan siihen uskoa. Ranskalais-amerikkalaisia suhteita 1700-luvulta nykypäivään tutkinut tutkija nimittääkin de Gaullen tulkintaa Jaltan konferenssin tapahtumista Jaltan myytiksi. Hänen mukaansa de Gaulle tulkitsi tapahtumat väärin, mikä leimasi myöhemmin hänen suhteitaan, samoin kuin koko

¹⁰⁷ Duroselle 1978, 168-169.

Ranskan suhteita Yhdysvaltoihin. Jaltan konferenssista on poliittisen historian tutkimuksessa eittämättä esitetty useita toisistaan poikkeavia tulkintoja, eikä oikeasta tulkinnasta ole varmuutta. Duroselle perustaa väitteensä käytyjen keskusteluiden muistiinpanoihin, joista ei löydy ainoatakaan mainintaa etupiireistä¹⁰⁹. Päinvastoin, hänen mukaansa presidentti Roosevelt taisteli loppuun saakka vaikutuspiirien periaatetta vastaan, joita Neuvostoliitto oli jo alkanut perustaa Itä-Eurooppaan. Hän oli ilmaissut vastustuksensa jo aiemmin Moskovassa asiasta keskustelleille Churchillille ja Stalinille. Roosevelt kannatti kyllä vallan tasapainoista jakoa, jonka hän katsoi takaavan rauhan säilymisen, mutta ilman mitään jakoa ja maantieteellisiä rajoja. Roosevelt halusi säilyttää tietyn amerikkalaisen kontrollin Itä-Euroopassa ja antaa vastineena Neuvostoliitolle vastaavan kontrollin lännessä. Roosevelt luuli onnistuneensa tässä ja vasta Jaltan jälkeen, Stalinin päättäväisyyden johdosta, neuvostoalue perustettiin. Tämän jälkeen Yhdysvalloissa päätettiin, että koska alueen vapauttaminen ei enää ollut mahdollista, oli estettävä sen leviäminen¹¹⁰. Durosellen mukaan Jalta ei ollut tilaisuus, jossa maailma jaettiin, vaan viimeinen yritys länsivalloilta estää jako.¹¹¹

Miksi de Gaullea sitten ei oltu kutsuttu Jaltan konferenssiin? Durosellen mukaan syyt olivat moninaiset. Stalin ei katsonut tarpeelliseksi kutsua tahoja, joilla ei ollut panssaridivisioonaa. Katolisella kirkolla ja paavilla niitä ei ollut lainkaan, Ranskalla vain vähän. Siksi molemmat jäivät ulkopuolelle. Churchill taas epäili Ranskan voimakasta kommunistista liikettä. Iso-Britannia halusi luultavasti myös säilyttää erityissuhteensa Yhdysvaltoihin, eikä halunnut muita sitä jakamaan. Rooseveltin Duroselle epäilee tunteneen epäluuloa de Gaullen henkilöä kohtaan, jota tämä epäili epädemokraattiseksi.¹¹² Luultavasti asiaan vaikutti myös se tosiseikka, että sodan jälkeen Ranskan "suurvaltius" oli kyseenalaista, johtuen sen kärsimästä miehityksestä.

Toisen ranskalaisen poliittisen historian tutkijan Robert Frankin mukaan taas de Gaulle oli oikeassa siinä, ettei Yhdysvallat tukenut de Gaullen tavoitetta palauttaa Ranskan vanha asema. De Gaullen epäilyt siis olisivat osuneet oikeaan ainakin tässä suhteessa. Frank korostaa puolestaan Ison-Britannian pääministeri Winston Churchillin merkitystä

¹⁰⁸ Duroselle 1978, 170.

¹⁰⁹ Muistiinpanoilla perustelu ontuu tietysti sikäli, ettei tietenkään voida todistaa, että kaikki Jaltalla käydyt keskustelut olisi kirjattu ylös.

¹¹⁰ Esimerkiksi George Kennan kirjoitti Foreign Affairs-lehdessä vuonna 1947, että Yhdysvaltojen politiikan pääelementin tuli olla Neuvostoliiton laajenemisen estäminen (Kennan 1947, 575.)

¹¹¹ Duroselle 1978, 171-172.

¹¹² Duroselle 1978, 171.

Ranskalle. Presidentti Roosevelt ei halunnut hänen mukaansa palauttaa Ranskan asemaa Euroopassa tai Ranskan vanhoissa siirtomaissa. Tämä halusi maailmaa valvomaan 4 poliisia: Yhdysvallat, Neuvostoliiton, Ison-Britannian ja Kiinan. Frank korostaa, ettei halua aliarvioida de Gaullen roolia siinä, että hän onnistui saavuttamaan sodan jälkeen Ranskalle aseman voittajien joukossa. Silti on hänen mukaansa muistettava, että Jaltalla vain Churchillin - ainoan konferenssiin osallistuneen eurooppalaisen- taivuttelutaito takasi Ranskalle paikan YK:n turvallisuusneuvostossa ja miehitysvyöhykkeen Saksassa. Muuten sen aikaisessa kahden suurvallan dominoimassa maailmanjärjestyksessä ei ollut minkäänlaista tilaa Ranskan grandeur-politiikalle. Frankin mukaan de Gaulle tajusi sen, ja erosi siksi vuonna 1946.¹¹³

Loppujen lopuksi sillä, oliko de Gaullen tulkinta oikea vai ei, ei ole merkitystä ulkopoliitiikan ymmärtämisen kannalta. David V. Edwards toteaa, että ihminen reagoi 'todellisuuteen' sellaisena kuin hän sen havaitsee, eikä todellisuuteen sellaisena kuin se on. Ajatustemme summa siitä mitä luulemme tietävämme, eikä niinkään se, mikä on todellisuudessa totta, määrittää sen millaisia suunnitelmia tai millaista politiikkaa ryhdymme ajamaan. Koska ihminen luulee tulkitsevansa todellisuuden oikein, saattaa toiminnalla olla odottamattomia ja ei-toivottuja seurauksia, mikäli tulkinta todellisuudessa onkin väärä.¹¹⁴ Olivatpa syyt konferenssin ulkopuolelle jäämiseen siis mitkä tahansa, ja oli de Gaullen näkemys Jaltasta virheellinen tai totuudenmukainen, muodosti tämä näkemys joka tapauksessa pohjan gaullistiselle anti-amerikkalaisuudelle, eli uskolle siitä, että amerikkalaiset pyrkivät jatkuvasti pakottamaan omaan vaikutuspiiriinsä kuuluvat valtiot noudattamaan sen tahtoa. Ranska halusi olla itsenäinen ja halusi näyttää koko maailmalle olevansa siihen kykenevä. Sen vuoksi Durosellen mukaan "ein" sanomisesta amerikkalaisille muodostui yksi gaullistien hallitsevista periaatteista, joka leimasi koko myöhempää Ranskan ulkopoliitiikkaa.¹¹⁵

4.1.2. Neljäs tasavalta - Yhdysvaltojen heikko satelliitti

Ranskan sodassa kärsimät vahingot olivat valtavat. Ihmishenkiä oli menetetty¹¹⁶ ja omaisuutta tuhottu. Pommitukset ja taistelut olivat tuhonneet kaupunkeja, tehtaita, siltoja, asemia ja rautateitä. Ranskassa tehtiin sodan jälkeen suuria poliittisia,

¹¹³ Frank 2000, 832.

¹¹⁴ Edwards 1969, 23.

¹¹⁵ Duroselle 1978, 172.

¹¹⁶ Toisessa maailmansodassa kuoli arviolta 600 000 ranskalaista.

taloudellisia ja sosiaalisia uudistuksia. Talouden avainsektoreita kansallistettiin ja talous elpyi ennätysvauhtia.¹¹⁷ Poliittiset olot sen sijaan eivät vakiintuneet. De Gaulle erosi tammikuussa 1946, koska ei halunnut sotkea puolueiden valtataistelua¹¹⁸. Ranskan neljäs tasavalta perustettiin vuonna 1946 kansanäänestyksen tuloksella. Sen hallitukset, jotka koostuivat yleensä kolmesta suuresta puolueesta: kommunisteista, sosialisteista ja kristillisdemokraateista, olivat heikkoja ja vaihtuivat tiheään. De Gaulle oli ottanut kommunistisen puolueen hallitukseen marraskuussa 1945 palkinnoksi heidän taistelustaan miehittäjiä vastaan, ja puolue sai vuosina 1945 ja 1946 järjestetyissä yleisissä vaaleissa noin 26-28 prosenttia äänistä. Se pysyi hallituksessa vuoteen 1947 asti. Kommunistien ääriä teki muutaman vallankaappausyrityksenkin tuona aikana, mutta puolue ei ollut niissä mukana. Puolueiden välinen valtataistelu ja kahden muun puolueen tuntema epäluottamus kommunisteihin vaikeutti myös yhteisen linjan löytymistä ulkopoliitikassa. Kaksi muuta puoluetta olisi halunnut lähempää liittolaisuutta Yhdysvaltojen kanssa, mutta tätä vastustavien kommunistien mukanaolo hallituksessa esti sen osaltaan, samoin kuin Ranskan joutumisen mukaan Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välille kehkeytymässä olevaan riitaan. Ranska pyrki sen sijaan puolueettomuuteen ja välittäjän rooliin kiistassa, mutta tavoitteen saavuttamista haittasi sen heikkous.¹¹⁹

Kuten sanottu, Ranskan talous, toisin kuin poliittiset olot, koheni neljännen tasavallan alkuajoina. Lisäpontta talouskasvuun toi Marshall-apu, jota Yhdysvallat presidentti Trumanin johdolla antoi Euroopalle, erityisesti niille maille, joissa oli voimakas kommunistinen puolue¹²⁰. Ranska hyötyi tästä erityisesti. Samaan aikaan Ranskassa tapahtui sisäinen muutos. Ranska oli lakannut olemasta suurvalta, mutta monet uskoivat, että entinen asema oli palautettavissa sen siirtomaaempiriin avulla. Siirtomaiden itsenäistymispyrkimykset Indokiinassa ja Maghreb-maissa¹²¹ päätettiin tukahduttaa. Kommunistisen puolueen hallituskausi päättyi Indokiinan sotaa koskeviin erimielisyyksiin. Se tuki voimakkaasti Ho Chi Minhin itsenäisyyden puolesta taistelevaa kommunistista puoluetta muun muassa lakoilla ja mielenosoituksilla ja erotettiin hallituksesta. Tulevat hallitukset, jotka olivat sosialistipuolueen,

¹¹⁷ Ministère des affaires étrangères 1999, 48.

¹¹⁸ Tosin Robert Frank, kuten edellisessä kappaleessa mainittu, uskoo de Gaullen eronneen, koska tämä näki sen hetkisen maailmanpoliittisen tilanteen toivottomana Ranskalle ja toivomalleen kansallisen itsenäisyyden politiikalle.

¹¹⁹ Duroselle 1978, 173-175.

¹²⁰ Yhdysvalloissa oli huomattu huonon taloudellisen tilanteen lisäävän kommunismin kannatusta, mikä ei sen kannalta tietenkään ollut toivottavaa.

¹²¹ Marokko, Algeria, Tunisia

kristillisdemokraattien, ei-gaullistisen oikeiston ja radikaalien muodostamia, saivat taistella kahtiajakautunutta oppositiota, kommunisteja ja gaullisteja vastaan. Jälkimmäiset syyttivät neljättä tasavaltaa Ranskan heikkoudesta ja satelliitin asemasta ja vastustivat kaikkea lähentymistä Yhdysvaltoihin. Hallitukset olivat niiden laajapohjaisuuden vuoksi heikkoja ja kaatuivat yleensä ensimmäiseen ongelmaan, jonka kohtasivat. Ulkopoliitiikan suhteen vallitsi kolmen puolueen hallituksissa suurin yksimielisyys. Sen prioriteettina oli liittolaisuus Yhdysvaltoihin.¹²²

Ongelmallista Ranskan turvallisuuden kannalta oli se, että kun uhka todellisuudessa oli siirtynyt Neuvostoliittoon, koettiin Saksa yhä suurimpana uhkana¹²³. Muuttunut maailmanpoliittinen todellisuus ymmärrettiin kuitenkin lopulta, ja vuonna 1948 Ranska allekirjoitti liittolaissopimuksen Ison-Britannian ja Benelux-maiden kanssa. Koska uusi liittokaan ei taannut turvaa Neuvostoliittoa vastaan, Yhdysvalloille ehdotettiin liiton jäsenyyttä. Yhdysvalloissa ymmärrettiin liittoutumisen tulleen välttämättömäksi Neuvostoliiton laajenemisen estämiseksi ja vuonna 1949 Atlantin liiton perustettiin 12 valtion välille. Duroselle kuvaa sopimusta sangen epäranskalaiseksi, johtuen sen epätasa-arvosta. Yhdysvallat oli liiton kiistaton johtaja, koska sillä oli muita huomattavasti suurempi sotilaallinen iskukyky. Artikla viiden sisältö aiheutti Ranskassa epäluuloa. Sen mukaan liiton jäsenet puolustavat hyökkäyksen kohteeksi joutunutta jäsentä sellaisin toimin kuin tarpeelliseksi katsoo. Sen mukaan apu ei siis ollut automaattista, vaan enemminkin poliittista. Jokainen päätti itse millaisin toimin liittolaistaan auttaa. Artikla aiheutti Ranskassa epäluuloa ja pelon joutumisesta valloitetuksi uudelleen. Sopimus ei koskaan ollut Ranskassa kovin suosittu ja puolueettomuus-tendenssi vahvistui. Sopimuksen jälkeen tehdyn mielipidekyselyn mukaan vain 38% ranskalaisista uskoi Ranskan voivan luottaa Yhdysvaltojen apuun "suurelta osin", 37% arveli että apua tulisi "vain tiettyyn rajaan saakka".¹²⁴

Vaikka turvallisuudentunne lisääntyi hiljalleen amerikkalaisten osoitettua rauhantahtoiset aikomuksensa¹²⁵ ja vaikka Ranskassa oli voimakas amerikkalaismyönteisten ryhmä, yhtenä johtohahmoistaan Jean Monnet¹²⁶, antiamerikkalaisuus vahvistui kuitenkin jonkin verran Ranskassa. Laajemmassa

¹²² Duroselle 1978, 177-178.

¹²³ Grosser 1984, 148.

¹²⁴ Duroselle 1978, 183-186.

¹²⁵ Duroselle 1978, 186.

¹²⁶ Monnet ajatteli, ettei mitään olisi saavutettavissa poliittisella tai taloudellisella tasolla Euroopan rakentamisen suhteen ilman amerikkalaisten ymmärrystä.

kontekstissa, ruohonjuuritasolla, Durosellen mukaan syypäitä tähän olivat amerikkalaiset sotilaat ja turistit, joita alkoi virrata maahan sodan päätyttyä. Sotilaita ihailtiin ja pidettiin vapauttajina, mutta Ranskassa sodan jälkeen vallinnut nälänhätä sekä voimassa olleet kansainvälisen oikeuden säännöt sotavankien kohtelusta aikaansaivat sen, että kun ranskalaiset kärsivät nälästä, saksalaiset sotavangit nauttivat samoja ruokia kuin heitä vankinaan pitävät amerikkalaiset sotilaat. Turistit¹²⁷, huolimatta positiivisesta merkityksestään Ranskan taloudelle, puolestaan aiheuttivat Durosellen mukaan närää sodan jälkeisestä alennustilasta kärsivässä Ranskassa, koska eivät puhuneet ranskaa, eivät olleet tyytyväisiä sodasta toipuvan maan majoituksen tasoon, eivätkä pitäneet edes ranskalaisesta ruoasta - joka siihen aikaan oli ainoa asia, josta ranskalaiset saattoivat olla ylpeitä.¹²⁸

Poliittisessa kontekstissa antiamerikkalaisuus jakaantui Durosellen mukaan neljään ryhmittymään. Kommunistisen puolueen antiamerikkalaisuus oli itsestään selvä kylmänsodan tekijä. Ranskan kommunistinen puolue tuki voimakkaasti Neuvostoliittoa, joka toimi puolueen mukaan rauhan puolesta, kun taas Yhdysvallat oli imperialisti. Kommunistisen puolueen voimakas asema vaikeutti Ranskan toimintaa syömällä sen uskottavuutta Atlantin liitossa. Toinen antiamerikkalaiseksi luettava tendenssi oli perusteiltaan neutraaliutta kannattava. Ranskan älymystö muodosti suuren osan näistä neutralisteista, jotka ajattelivat, että Neuvostoliitto ja Yhdysvallat olivat yhtä pahoja. Euroopasta oli tehtävä puolueeton. Tämä ryhmittymä ei Durosellen mukaan huomionut geopolittisia tekijöitä, eikä kannattaessaan Yhdysvaltojen joukkojen vetäytymistä Länsi-Euroopasta sitä, ettei Neuvostoliitolla ollut aikomustakaan vetää omia joukkojaan Itä-Euroopasta. Kolmas antiamerikkalainen ryhmittymä oli kolonialistinen oikeisto, joka tuomitsi Yhdysvaltojen harjoittaman antikolonialismin. Kolonialistisen oikeiston mielestä Yhdysvaltojen ajama dekolonisaatio hyödytti Neuvostoliittoa. Esimerkiksi Indokiinassa Yhdysvallat oli kannustanut kolonialistisen oikeiston mukaan Ho Chi Minhia, kommunistia, julistamaan itsenäisyyden. Lisä-ärsytystä aiheutti Yhdysvaltojen tuki Etelä-Vietnamin Ngo Dinh Dien hallitukselle, joka oli erittäin ranskalaisvastainen. Tämä todisti, että Yhdysvallat pyrki hyötymään itse Ranskan taloudellisen ja poliittisen vallan romahtamisesta Aasiassa. Viimeinen tikki oli Algerian sota, jonka aikana kolonialistisen oikeiston jäsenet yrittivät vakuuttaa amerikkalaisia siitä, että sota Algerian itsenäisyyttä ajavia vastaan oli itse asiassa sota kommunismia vastaan. Hanke

¹²⁷ Vuonna 1946 Yhdysvalloista tuli Eurooppaan 600 000 siviiliä.

¹²⁸ Duroselle 1978, 198.

ei onnistunut, mikä johti entistä syvempään antiamerikanismiin, siitä huolimatta että Yhdysvallat tunnusti Algerian osaksi Ranskaa.¹²⁹

Neljäs antiamerikkalaisen ideologian omaava ryhmittymä olivat gaullistit, de Gaullen perilliset. Antiamerikkalaisuus, kuten edellä jo selitetty, perustui vuosien 1940-1945 kokemuksiin, epäluuloon amerikkalaisten aikeista ja kansallista itsenäisyyttä ja suuruutta korostavaan politiikkaan. Ranskan ei pitäisi liittyä epäselviin rakenteisiin kuten Euroopan yhteisö tai Atlantin liitto, jotka denationalisoisivat sen. Ranskalla, joka oli yhtä vanha kansallisvaltio kuin Iso-Britannia ja monta kertaa vanhempi kuin Yhdysvallat, oli gaullistien mukaan samanlaiset oikeudet itsenäisyyteen, jota anglosaksit heiltä yrittivät riistää omien tarkoituksensa vuoksi.¹³⁰

Kaiken kaikkiaan Ranskassa esiintynyt antiamerikkalaisuus teki Ranskasta vaikeimman ja ärsyttävimmän Yhdysvaltojen liittolaisista. Ranskalaiset uskoivat liittolaisista vähiten amerikkalaisten "tehtävään" maailmassa ja sellainen skeptisyys oli Durosellen mukaan järkyttävää amerikkalaisille.¹³¹ Syy Ranskan skeptisyydelle lienee se, että se itse koki omaavansa vastaavanlaisen tehtävän maailmassa, historiallisista ja muista syistä. Tässä yhteydessä onkin syytä palata Charillonin ulkopolitiikan typologioihin, joiden mukaan Yhdysvaltojen ja Ranskan harjoittamat ulkopolitiikat kuuluvat samaan tyyppiin, projektion ulkopolitiikkaan, jossa on keskeistä usko omasta merkittävydestä maailmalle ja omasta lähetystehtävästä.¹³² Tällaisessa kontekstissa Yhdysvallat ja Ranska ovat kilpailijoita, koska on todennäköistä, että niiden intressit törmäävät jossakin vaiheessa, niin kuin kävi esimerkiksi Ranskan vanhoissa siirtomaissa Kaakkois-Aasiassa.

Algerian sota aiheutti lopulta neljännen tasavallan kaatumisen. Yhdysvallat oli tarjonnut välitysapua kiistassa, mutta Ranskassa ei siihen suostuttu. Ranskalaisen Algerian tukijoiden mielestä sen osallistuminen johtaisi Ranskan aseman romahtamiseen Pohjois-Afrikassa. Yhdysvaltoihin ei luotettu myöskään sen antikolonialistisen asenteen vuoksi; olihan se tukenut vuonna 1946 Libyan ja Tunisiainkin itsenäisyyttä.¹³³

¹²⁹ Duroselle 1978, 199-201.

¹³⁰ Duroselle 1978, 202.

¹³¹ Duroselle 1978, 202.

¹³² Charillon 2002, 919.

¹³³ Duroselle 1978, 212.

4.2. De Gaullen uusi ulkopoliittikka

Algerian sotilaskapinan seurauksena viimeinen neljännen tasavallan hallitus kaatui toukokuussa 1958. Presidentti René Coty pyysi sekavan tilanteen ratkaisijaksi 11 vuotta politiikasta sivussa ollutta kenraali de Gaullea. Tämä suostui muodostamaan uuden hallituksen sillä ehdolla, että saisi laatia Ranskalle uuden perustuslain. Perustuslaista järjestettiin kansanäänestys 28.9.1958, jossa 80% kansasta äänesti sen puolesta. De Gaullesta tuli pääministeri ja senaatin valitsemana tasavallan presidentti 21.12.1958. Viidennen tasavallan perustuslaki antoi presidentille laajat valtaoikeudet. Se takasi hallinnon vakauden, joka oli ollut neljännen tasavallan ongelma, antamalla toimeenpanovallan presidentille. Kabinetti oli yhä vastuussa kansalliskokoukselle.¹³⁴

De Gaullen valintojen taustalla oli hänen maailmankatsomuksensa, joka voitaneen luokitella realistiseksi¹³⁵. Vallalla olevan maailmankäsityksen mukaan maailmassa oli kaksi ideologista blokkia, jotka olivat kaikkien poliittisten ja strategisten valintojen taustalla. De Gaulle itse ei uskonut jakoon, vaikkakin hän toisti usein Ranskan kannattavan demokratian periaatteita ja eurooppalaisen sivilisaation arvoja. De Gaulle luokitteli kommunistiset valtiot totalitaarisiksi, mutta hänen mukaansa niitä vastaan ei silti tullut taistella. Ideologioilla ei ollut viime kädessä merkitystä, koska ne olivat väliaikaisia, niiden kohtalona oli väistyä. Kansakunnat ja niiden intressit taas olivat pysyviä.¹³⁶ Ideologioiden taustalla olikin usein puhdas kansallinen intressi.

De Gaullen uskoi myös voimakkaasti vallan tasapainon ideaan. Kansainväliset suhteet muodostavat areenan konflikteille, jotka aiheutuvat jokaisen valtion halusta kasvattaa omaa voimaansa muiden kustannuksella. De Gaullen mukaan ainoa tapa saavuttaa rauha oli vallan tasapainon saavuttaminen.¹³⁷ Kaksinapaisen maailmanjärjestyksen hän koki vahvasti epäluonnollisena ja epäviisaana. Kaksinapaisessa maailmassa ei voinut olla kuin kaksi suurta, Yhdysvallat ja Neuvostoliitto. Muiden oli tyytyminen satelliittien asemaan.¹³⁸ Satelliitin asema ei ole yhdenkään valtion kansallisen intressin mukainen.

¹³⁴ Duroselle 1978, 213.

¹³⁵ Macridis 1992b, 40-41.

¹³⁶ Grosser 1984, 156.

¹³⁷ Macridis 1992b, 41.

¹³⁸ De la Gorce&Schor 1992, 24.

Lisäksi kokoajan olemassa oleva sodan uhka antoi kahdelle suurelle vapauden päättää omasta, mutta myös muiden kohtalosta.¹³⁹

Uusi presidentti tiedosti, ettei Ranskan rooli maailmassa voisi enää olla samanlainen kuin sen suuruuden aikoina, mutta silti sillä voisi olla merkittävä asema maailmanpolitiikassa.¹⁴⁰ Oli löydettävä uusia keinoja lisätä Ranskan toimintavapautta ja vaikutusmahdollisuuksia uudessa kaksipolaaarisessa ympäristössä. De Gaulle päättikin muuttaa Ranskan ulkopoliittista toimintaa ratkaisevasti. De Gaulle ei niinkään muuttanut Ranskan tavoitteita, joista päällimmäisenä hän näki kansallisen itsenäisyyden, kuin toimintatapoja. Hänen mukaansa neljäs tasavalta ja sen harjoittama politiikka olivat syy Ranskan ulkopoliittiseen halvaantumiseen. Siksi pesäeron tekeminen edelliseen tasavaltaan ja sen Yhdysvaltoja myötäilevään politiikkaan oli välttämätöntä.¹⁴¹ Historia oli todistanut Ranskan intressien kärsineen sen luottaessa liikaa Yhdysvaltoihin¹⁴². Ranskan uuden ulkopoliittikan tärkeimmäksi tavoitteeksi tuli kansallisen itsenäisyyden ja sitä kautta suuruuden, grandeur, palauttaminen. Kansallinen itsenäisyys oli Ranskan olemassaolon, suuruuden, toimimisen ja intressien puolustamisen ylin ehto.

De la Gorcen ja Schorin mukaan de Gaulle tiedosti, että mikäli Ranska halusi olla jotain muuta kuin pelkkä Yhdysvaltojen lakeija, oli sen vastustettava koko vallalla olevaa maailmankäsitystä ja irtauduttava liian läheisestä liittolaisuudesta Yhdysvaltoihin. Lähtötilannehan de Gaullen tultua valituksi viidennen tasavallan ensimmäiseksi presidentiksi, oli Ranskan kiinteä liittolaisuus Yhdysvaltoihin Atlantin liiton kautta, johon se liittyi vuonna 1948. Naton päämaja sijaitsi kaiken lisäksi Pariisissa.¹⁴³ Ranska asettuikin siitä lähtien tukemaan kaikkia blokkien ulkopuolelle haluavia, itsenäisyyteen pyrkiviä maita.¹⁴⁴ Eron tekeminen Yhdysvaltoihin, kuitenkin liittolaisuutta kunnioittaen, oli de Gaullen mukaan mahdollista uudessa kontekstissa. Ranska oli vuonna 1958 vahvempi taloudellisesti ja sotilaallisesti kuin sodan jälkeen. Erityisesti Kiinan kansantasavallan ja kolmannen maailman esiinmarssi tekivät kaksinaisuuden kyseenalaisemmaksi ja jättivät tilaa muillekin navoille Washingtonin ja Moskovan ohella. Lisäksi alkanut liennytyks tekivät sodan epätodennäköisemmäksi, mikä antoi muille

¹³⁹ Macridis 1992b, 41.

¹⁴⁰ De la Gorce&Schor 1992, 9.

¹⁴¹ De la Gorce & Schor 1992, 8-9.

¹⁴² Frank 2000, 833.

¹⁴³ De la Gorce&Schor 1992, 3-6.

¹⁴⁴ De la Gorce&Schor 1992, 24.

valloille mahdollisuuden tehdä eroa suureen liittolaiseensa ja suojelijaansa Yhdysvaltoihin.¹⁴⁵

Myöskään siirtomaavaltakunta ei enää voinut olla keino ylläpitää Ranskan suurvaltiutta. Neljäs tasavalta oli antanut autonomian suurelle osalle siirtomaistaan vuoden 1956 viitekehyslailla¹⁴⁶. Niistä oli tullut puoli-autonomisia yksiköitä, joiden ulkopolitiikka, kauppa ja puolustus kuuluivat yhä Ranskalle. De Gaulle ymmärsi kuitenkin, ettei itsenäistymiskehitys ollut pysäytettävissä. Vuonna 1958 hän tarjosi siirtomaille uutta poliittista järjestelyä - ranskalaista kansainyhteisöä - ja jos ne niin halusivat, täyttää itsenäisyyttä. Kaikki alueet, lukuun ottamatta Guineaa, liittyivät kansainyhteisöön. Myöhemmin yhteisöstä luovuttiin ja vuonna 1959 suurin osa alueista itsenäistyi. Luopumalla omasta tahdostaan siirtomaavaltiudestaan, de Gaullen Ranska paransi asemiaan Afrikassa suuresti. Myös Algeria sai täyden itsenäisyyden 3.6.1962 lukuisten tapahtumien jälkeen.¹⁴⁷ Samalla de Gaulle sai niskaansa häntä aiemmin tukeneen kolonialistisen oikeiston vihat.¹⁴⁸

De Gaulle itse piti maansa asenteen muutosta täyskäännöksenä entiseen. Sotamuistelmissaan hän kirjoittaakin: "Mutta olennaista on, että sanomisemme ja tekemisemme eivät riipu toisten sanoista ja teoista. Paluuni jälkeen se on aina ollut sääntönä! Maamme asenteenmuutos on ollut niin täydellinen, että se on yhtäkkiä vaikuttanut syvästi koko maailman poliittiseen peliin"¹⁴⁹. Ranskan ulkopolitiikan tavoitteita - erityisesti kansallista itsenäisyyttä - hän sen sijaan piti pysyvinä ja jo pitkään olemassa olleina. Mitä tulee suuruus-haaveisiin, jopa neljännen tasavallan aikana Ranskan tavoitteeksi määriteltiin suurvaltius ja mukana olo maailman strategian määrittelyssä¹⁵⁰. Muun muassa omaa ydinasetta alettiin suunnitella jo tuolloin. Länsimaita, joiden joukossa virallinen Ranska alistui tottelevasti Atlantin solidaarisuudeksi nimitettyyn ylivaltaan, sen uusi asenne ei voi olla ärsyttämättä.

De Gaullen tapa hoitaa ulkopolitiikkaa oli hyvin suvereeni. Hän piti ulkopolitiikan tiukasti omissa käsissään ja teki kaikki suuret ulkopoliittiset päätökset

¹⁴⁵ Frank 2000, 833.

¹⁴⁶ La loi-cadre

¹⁴⁷ Macridis 1992b, 43.

¹⁴⁸ Duroselle 1978, 214-215.

¹⁴⁹ De Gaulle 1971, 152. "Il est essentiel que ce que nous disons ou faisons le soit indépendamment des autres. Dès mon retour, voilà notre règle ! Changement si complet dans l'attitude de notre pays que le jeu politique mondiale en est, soudain, profondément modifié."

¹⁵⁰ Macridis 1992b, 39.

henkilökohtaisesti. Niin veto-oikeuden käyttämisestä Ison-Britannian jäsenyyden estämiseksi Euroopan yhteisöön, tyhjän tuolin politiikasta, Ranska-Saksa-akselin luomisesta, Quebecin itsenäistymisen tukemisesta kuin liennytysoitoitiikasta Neuvostoliittoa kohtaan päätettiin Élysée-palatsissa ilman neuvotteluja muiden toimijoiden kanssa. Hallitus ja ulkoministeriö olivat ulkopoliitiikan hoitajina toissijaisia. Presidenttivaltaisuutta perusteltiin sen hetkiselä maailmanpoliittisella tilanteella: päätökset oli tehtävä nopeasti.¹⁵¹

De Gaullen onkin sanottu painaneen ulkoministeriön vaikutusvallan alimmilleen koskaan. Kiinan kansantasavallan tunnustamista edeltävät neuvottelut käytiin niin ikään salassa ulkoministeriöltä. Jopa päätöksestä erottaa Ranska Naton sotilaallisesta rakenteesta kerrottiin hallitukselle vasta kaksi päivää siitä ilmoittaneen kirjeen lähettämisestä Washingtoniin.¹⁵² De Gaullen vaikusta viidennen tasavallan ulkopoliitiikan linjoihin ei voi liikaa korostaa. Hän todellakin muovasi henkilökohtaisesti ulkopoliitiikan haluamaansa muotoon, muutenkin kuin laatimansa perustuslain kautta, joka jakaa ulkopoliittisen vallan kolmelle miehelle: presidentille, pääministerille ja ulkoministerille.

De Gaullen kaudella ulkopoliitiikka nostettiin valtion tärkeimmäksi politiikaksi, jolle kaikki muut politiikat, niin talous-, sosiaali- ja kulttuuripoliitiikka olivat alisteisia. Muut toimivat ulkopoliitiikkaa tukevana politiikan aloina. Eri ministeriöitä valjastettiin toimimaan ulkopoliitiikan hyväksi. Esimerkiksi sisäministeriö oli ennen kaikkea järjestystä pitävä organisaatio ja vasta toissijaisesti hallinto-organisaatio. Jopa sosiaaliturvan uudistusta de Gaulle perusteli Ranskan vallan kasvattamisella.¹⁵³ Vauras ja yhtenäinen valtio oli samalla voimakas valtio.

4.2.1. Kansallisen itsenäisyyden politiikka - itsenäinen puolustus

De Gaulle uskoi vallan, jonka tärkein elementti oli sotilaallinen voima, välttämättömyyteen. Voima itsessään ei kuitenkaan ollut pääasia, vaan sen takaama neuvotteluasema.¹⁵⁴ Siksi kansallinen itsenäisyys olikin gaullistisen politiikan keskeisin linja, jonka ympärille kaikki muut toimet: ydinase, Rooman sopimuksen hyväksyminen, tahto rakentaa eurooppalainen Eurooppa ilman Yhdysvaltojen vaikutusta, Ison-

¹⁵¹ Du Roy 2000, 93.

¹⁵² Du Roy 2000, 94-95.

¹⁵³ Grosser 1984, 155.

Britannian jäsenyyden estäminen veto-oikeudellaan kaksi kertaa (johtuen sen liian läheisestä liittolaisuudesta Yhdysvaltoihin), ero Naton sotilaallisesta rakenteesta, suhteiden luominen idän kanssa, ystävyyspolitiikka kolmannen maailman kanssa ja lähentyminen arabimaihin, kietoutuvat¹⁵⁵.

De Gaullen mukaan Ranskan oli lakattava olemasta riippuvainen muista, erityisesti Yhdysvalloista, niin taloudellisesti kuin sotilaallisesti, mikäli se halusi vaikuttaa maailmassa; olla suurvalta. Ranskan ulkopolitiikasta oli päätettävä vain ja ainoastaan Ranskassa ja ulkopolitiikan oli oltava vapaata kaikista kansainvälistä organisaatioista ja liitoista, joissa oli riski joutua mukaan kansainväliseen aseelliseen kiistaan. De Gaulle tuomitsi Yhdysvaltojen hegemonian ja Länsi-Euroopan maiden tendenssin olla tietoisesti riippuvaisia Yhdysvaltojen niille tarjoamasta suojelusta. Hän tuomitsi myös Euroopan armeijoiden täyden integroimisen Natoon, amerikkalaisen komentajan suoran komennon alle. Ranska myös uudisti radikaalisti käsityksensä Euroopan integraatiosta. Unionista ei saisi tulla kansojen fuusio, mutta se voisi johtaa kansojen lähentymiseen niissä asioissa, jotka ovat niille yhteisiä. De Gaulle halusi myös estää kaiken Rooman sopimuksen luoman Euroopan talousyhteisön ulkopuolisen integraation Euroopassa. Ranska menettäisi itsenäisyytensä, jos päätökset tehtäisiin ylikansallisella tasolla.¹⁵⁶ Syvempi integraatio ei sopinut myöskään de Gaullen uskoon kansallisuuden merkittävydestä.

De Gaulle aloittikin Ranskan ulkopolitiikan uudistamisen ja kansallisen itsenäisyyden palauttamispolitiikkansa sangen konkreettisin toimin. De Gaullen valtakauden alussa, vuonna 1960 Ranska kehitti oman ydinaseen ja erosi Naton sotilaallisesta rakenteesta vuonna 1966¹⁵⁷. Ydinaseella oli kaksi funktiota: parantaa Ranskan turvallisuutta Neuvostoliiton aiheuttaman uhan alla ja taata Ranskan riippumattomuus Yhdysvalloista, jotta Ranska voisi kehittää omat suhteet Neuvostoliittoon ja kolmanteen maailmaan¹⁵⁸. Vaikka de Gaulle halusi tehdä selväksi Ranskan kuulumisen läntiseen ja eurooppalaiseen sivilisaatioon, hän katsoi suhteiden itään olevan mahdolliset samoin säännöin, joilla valtioidenvälisissä suhteissa pelattiin muutenkin. Kuten edellä mainittu, de Gaulle ei uskonut ideologioiden määräävyyteen. Niillä peiteltiin taustalla olevia

¹⁵⁴ Grosser 1984, 157.

¹⁵⁵ Frank 2000, 833-834.

¹⁵⁶ De la Gorce&Schor 1992, 8-9, 13-14.

¹⁵⁷ De la Gorce&Schor 1992, 7-8

¹⁵⁸ Frank 2000, 836

kansallisia intressejä. Siksi suhteet olivat mahdollisia¹⁵⁹. Myös strateginen tilanne vaikutti päätöksiin erota Natosta ja kehittää oma ydinase. Ydinaseiden pariteetista johtuen De Gaulle epäili, ettei Yhdysvallat koskaan tulisi käyttämään strategisia ydinaseitaan liittolaistensa hyväksi edes Neuvostoliiton ydinaseiskun kohdistuessa niihin, koska vaarana olisi kostoisku Yhdysvaltojen omalle maaperälle. Supervallat eivät de Gaullen mukaan tulisi luultavasti käyttämään ydinaseitaan koskaan toisiaan vastaan johtuen tästä molemminpuolisen "itsemurhan" uhasta. Tämä vaara koski aivan erityisesti Ranskaa, joka johtuen sijainnistaan voisi joutua suurvaltojen välisen ydinsodan tai tavanomaisen sodan taistelutantereksi Euroopassa. Ranskan oli siis hankkiuduttava eroon Yhdysvaltojen sotilaallisesta suojelusta ja huolehdittava itse omasta puolustuksestaan.¹⁶⁰

Itsenäinen kansallinen puolustus oli välttämätön myös itsenäisen ulkopoliittikan harjoittamiselle. Jos valtion puolustus riippuu toisista valtioista, ei se voi tehdä itsenäisiä ulkopoliittisia päätöksiä ottamatta huomioon liittolaistensa tahtoa. Ranskan asevoimat oli erotettava Natosta, koska muuten Ranska ei voisi tehdä itse päätöksiä niiden käytöstä. Ranskan turvallisuus olisi taattava presidentin hallinnassa olevalla ydinaseistuksella, jonka se rakentaisi itse. Ranska teki ensimmäisen ydinkokeensa 13.2.1960.¹⁶¹

De Gaulle kirjoittaa sotamuistelmissaan, ettei hänen tarkoituksenaan ole lopettaa Ranskan traditionaalisia ystävyysuhteita tai erottaa Ranskaa kokonaisuudessaan Atlantin liitosta. Hän näki Naton viimeisenä suojelun keinona, ja tarpeellisenä symmetriana Varsovan liitolle, muttei hyväksynyt asevoimien integroimista amerikkalaisen komennon alle. Amerikkalaisten hegemonia Natossa oli lopetettava.¹⁶² Vuonna 1958 de Gaulle teki ehdotuksen Naton johdon uudistamisesta. Amerikkalaisen johdon tilalle olisi luotava Yhdysvaltojen, Ranskan ja Ison-Britannian muodostama kollektiivinen johto. Tulevana ydinasevaltana Ranskalla ei enää ollut mitään syytä hyväksyä Yhdysvaltojen eksklusiivista johtoasemaa liittoumassa¹⁶³. De la Gorce ja Schor väittävät de Gaullen tienneen, ettei Yhdysvallat, joka näki itsensä läntisen blokin itseoikeutettuna johtajana, suostuisi tällaisiin muutoksiin. Saatuaan kielteiset vastaukset Lontoosta ja Washingtonista, de Gaulle aloitti toimenpiteet Ranskan etäännyttämiseksi

¹⁵⁹ De la Gorce&Schor 1992, 9.

¹⁶⁰ De la Gorce&Schor 1992, 12, 36-37.

¹⁶¹ De la Gorce&Schor 1992, 37-38.

¹⁶² De Gaulle 1971, 196

Natosta. Hän kielsi amerikkalaisten joukkojen asettumisen Ranskan maaperälle, samoin kuin kaikkien ydinaseiden ja niiden laukaisualustojen sijoittamisen Ranskaan. Ranska vastusti näkyvästi Yhdysvaltoja muun muassa olemalla noudattamatta Kuuban kauppasaartoa ja säilyttämällä diplomaattisuhteet Kuuban kanssa. Vuonna 1959 ranskalainen sotalaiva välimerellä irrotettiin Naton komennosta. Myös ilmavoimat ja oman ilmatilan kontrolli palautettiin kansalliseksi. Maghreb-maista palaavia sotajoukkoja ei koskaan siirretty Naton komennon alle. 6.3.1966 Ranskan hallitus ilmoitti eroavansa Naton sotilaallisesta rakenteesta. Ranskan joukot vedettiin kokonaisuudessaan Naton komennosta. Vuoden sisällä Naton joukkojen ja johdon tuli jättää Ranska ja amerikkalaiset tukikohdat sulkea. Tehdyt tekniset sopimukset varmistivat kuitenkin, että sotilaallinen yhteistyö jatkui muun muassa yhteisenä ilmatilan valvontana ja varmistivat ranskalaisten joukkojen jäämisen Saksaan.¹⁶⁴

4.2.2. Kansainvälisen yhteistyön korostaminen ja suhteiden luominen itään

De Gaulle nosti kylmän sodan jakolinjojen vastustamisen ja liennytyksen edesauttamisen Ranskan kansalliselle intressille tärkeiksi teemoiksi. Jotta kansallista intressiä voidaan toteuttaa, tarvitaan valtaa. De Gaulle ymmärsi vallan tärkeimmäksi tekijäksi vahvan valtion ja sen johtajan, tässä tapauksessa presidentin. De Gaulle ymmärsi kuitenkin, ettei Ranskan vanhan roolin palauttaminen ollut mahdollista, kuten ei ollut myöskään Yhdysvaltojen ylivallan vastustaminen pelkästään Ranskan voimavaroin. Oli löydettävä uusia keinoja, joiden avulla Ranska voisi olla vaikutusvaltainen. Ratkaisuna olivat *les grand ensembles*, valtioiden kokonaisuudet, joilla de Gaulle tarkoitti valtioiden solmimia liittoja, jotka olivat enemmän kuin perinteisiä liittolaisuuksia, mutteivät kuitenkaan federaatioita. Yhteistoiminnalla valtiot voisivat saavuttaa yhteisiä päämääriä paremmin kuin yksin.¹⁶⁵ Siksi kansainvälinen, eritoten eurooppalainen yhteistyö nostettiin jo de Gaullen kaudella toiseksi Ranskan ulkopoliittikan päätavoitteista. Ranskan suhteet kehitysmaihin ja näkemykset Euroopan rakentamisesta kokivat tänä aikana suuren muutoksen. Myös suhteet Neuvostoliittoon ja muihin kommunistisiin maihin uudistettiin, mikä mahdollistui Algerian sodan päätyttyä. Tämä kiristi välejä Yhdysvaltoihin. De Gaulle ei uskonut, että sota idän ja lännen välillä oli väistämätön olotila. Hän ei uskonut Neuvostoliitolla olevan aggressiivisia aikomuksia Länsi-Euroopan suhteen. Moskovan toimien taustalla ei ollut

¹⁶³ De la Gorce&Schor 1992, 51.

¹⁶⁴ De la Gorce&Schor 1992, 40-42, 52-53

¹⁶⁵ Macridis 1992b, 41.

kommunistinen intressi vaan venäläinen. Ja Venäjän, kuten muidenkin kansojen intressi oli rauha. De Gaulle myös ennusti, että kommunistisen blokin katoaminen oli väistämätöntä ennen pitkää. Hän uskoi, että taloudellinen, kulttuurillinen ja tekninen yhteistoiminta, kuten kauppa ja matkailu lännen ja idän välillä murentaisivat ennen pitkää rautaesiripun¹⁶⁶. Lähentyminen tekisi aseilla uhkailun mahdolliseksi perustella ja saisi totalitaariset valtiot lopulta hellittämään jyrkkyyttään. Ranskan tulisi toimia esimerkkinä siitä, että yhteistoiminta voi onnistua. Ranskan suhteet kommunistisiin maihin olivat kahden valtion välisiä eksklusiivisesti, eivät siis Ranskan ja koko neuvostoblokin välisiä, ja perustuivat näiden kahden valtion kansallisiin intresseihin. Kesällä 1966 de Gaulle teki valtiovierailun Moskovaan yli kahdenkymmenen vuoden tauon jälkeen. Vierailu oli erittäin onnistunut. Kahden valtion näkemykset olivat lähentyneet ja ajoittain jopa identtiset, esimerkiksi Vietnamin, Laosin ja Kambodzhan suhteen.¹⁶⁷

Ranskan suhteet kolmanteen maailmaan olivat raunioina siirtomaakauden ajalta, erityisesti sen lopun itsenäistymissotien takia, ja de Gaulle halusi löytää keinot hyvien suhteiden palauttamiseksi. Ranska halusi löytää tukea uudelle ulkopoliittikalleen blokkien ulkopuolelta ja julisti halunsa olla kaikkien niiden maiden puolestapuhuja, jotka halusivat itsenäistyä tai vahvistaa itsenäisyyttään joko siirtomaavaltujen tai uusien hegemonioiden suhteen.¹⁶⁸

Muina konkreettisina esimerkkeinä uudesta ulkopoliitikasta voidaan mainita suhteiden avaamisen Kiinan kansantasavallan kanssa vuonna 1963 - ensimmäisenä länsimaana, Vietnamin sodan voimakkaan kritisoimisen, Quebecin itsenäistymishankkeen tukemisen sekä Israelin kritisoimisen. Yhdysvallat syytti Ranskaa läntisen leirin kurin rikkomisesta, mutta useiden kolmannen maailman valtioiden silmissä Ranskan arvovalta kasvoi huomattavasti.

¹⁶⁶ Tässä suhteessa on huvittavaa, että de Gaulle luokitellaan aina kansainvälisen politiikan realistiseen koulukuntaan. Tämä ajatus vaikuttaa olevan kuin suoraan Francis Fukuyaman kirjasta *the End of History*, joka on kaiketi yleisimmin luokiteltu liberaalisen institutionalismin piiriin.

¹⁶⁷ De la Gorce&Schor 1992, 44-49.

¹⁶⁸ De la Gorce&Schor 192, 24.

5. DE GAULLEN PERILLISET

5.1. Gaullistit

Vuoden 1958 perustuslain sanotaan olleen suunniteltu de Gaullea varten. Se nojasi hänen arvovaltaansa, persoonallisuuteensa ja hänen historialliseen taustaansa ja sen uskottiin kaatuvan hänen mukansa. Oletus osoittautui vääräksi. Perustuslaki on yhä voimassa ja kaikki de Gaullen seuraajat ovat osoittaneet olevansa uusien instituutioiden vaatimalla tasolla. Erityisesti tämä koskee ulkopoliittikkaa. Viides tasavalta on nykypäivään saakka ollut vahvojen presidenttien tasavalta.¹⁶⁹

De Gaullen jälkeen Ranskan presidentteinä ovat toimineet Georges Pompidou, Valéry Giscard d'Estaing, François Mitterrand sekä nykyinen presidentti Jacques Chirac. Kaikki presidentit Mitterrandia lukuun ottamatta tulevat Ranskan politiikan oikealta laidalta. Pompidou, Giscard ja Chirac ovat gaullisteja ja ainakin jälkimmäinen on itse korostanut olevansa de Gaullen poliittinen perillinen. Myös Mitterrand säilytti kauttaaltaan Ranskan ulkopoliittikan pitkät linjat, myös tietyn epäluuloisuuden Yhdysvaltoja kohtaan. Mitterrandin tapaus on sikäli kiinnostava, että hän toimi Ranskan politiikassa jo neljännen tasavallan aikana muun muassa ministerinä ja koko viidennen tasavallan ajan oppositiossa aina tultuaan valituksi presidentiksi. Mitterrand oli yksi de Gaullen ja hänen kahden oikeistolaisen seuraajansa kiivaimpia kritisoijia ja vastustajia.

5.1.1. Georges Pompidou - ranskalais-amerikkalaisesta liennytyksestä suhteiden uudelleen huononemiseen

Entinen pääministeri Georges Pompidou¹⁷⁰ de Gaullen perustamasta RPR -puolueesta seurasi Charles de Gaullea viidennen tasavallan presidenttinä. Hän ei muuttanut gaullistista periaatetta, jonka mukaan ulkopoliittikka on presidentin keskeisin tehtävä¹⁷¹. Pompidoun aikana ulkopoliittikkaa hoidettiin jopa de Gaullen aikaa enemmän "maan alla", ilman minkäänlaista pääministerin ja ulkoministerin konsultointia tai informointia. Esimerkkinä tästä ovat neuvottelut veto-oikeuden poistamisesta Ison-Britannian jäsenyydelle Euroopan talousyhteisöön. Neuvottelut hoidettiin suoraan presidentin

¹⁶⁹ Du Roy 2000, 95.

¹⁷⁰ Pompidoun presidenttikausi kesti vuodesta 1969 hänen äkilliseen kuolemaansa vuonna 1974 asti.

¹⁷¹ Grosser 1984, 231.

palatsi Élyséesta Pompidoun ja hänen neuvonantajansa Michel Jobertin toimesta. Edes keskustelujen yhteenvetoja ei toimitettu ulkoministeriöön.¹⁷²

Pompidoun kauden aluksi suhteet Yhdysvaltoihin paranivat hiukan. Kun de Gaulle seitsemänvuotisen presidenttikautensa aikana oli miltei joka päivä saanut nimensä suurien amerikkalaisten sanomalehtien, kuten the New York Times ja the Washington Post etusivuille, Pompidoun kaudella Ranska hiljalleen poistui parrasvaloista. Etusivuilta häviäminen johtui siitä, että Pompidoun kaudella Ranska omaksui vaatimattomamman roolin. Samalla de Gaullen amerikkalaisissa aiheuttama ärsytys tuntui kadonneen. Mitä tulee Ranskan ulkopoliittisiin linjauksiin, Duroselle kirjoittaa Pompidoun epäröineen "uuden alun" ja gaullistisen jatkuvuuden välillä. Ensimmäistä linjaa edusti hänen ensimmäinen ulkoministerinsä Maurice Schumann, jälkimmäistä seuraava ulkoministeri Michel Jobert.¹⁷³ Tultuaan valituksi presidentiksi Pompidou itse julisti, että häneltä olisi turha odottaa ulkosuhteiden yleislinjan muutosta. Vaikka tyyli saattaisi muuttua, kaikki ulkopoliitiikan suuret linjaukset säilytettäisiin.¹⁷⁴ Ranskan ulkoministeriön julkaiseman Ranskan historiaa ja nykypoliittikkaa käsittelevän kirjan *France* mukaan Pompidou ei loppujen lopuksi muuttanut ulkopoliittikkaa paljoakaan; sen gaullistinen traditio säilyi suurelta osin ja sekä sisä- että ulkopoliitiikan suuret linjat säilytettiin¹⁷⁵. Ranskan ulkopoliitiikan periaatteita, kuten kansallinen itsenäisyys, dialogi idän kanssa ja Yhdysvaltojen hegemonian vastustaminen, ei muutettu¹⁷⁶. Pompidou totesi uskovansa de Gaullen tavoin vallan välttämättömyyteen kansainvälisissä suhteissa, koska ilman riittävää valtaa, valtio ei pysty toimimaan omaksi parhaakseen ja saavuttamaan onnellisuutta¹⁷⁷.

Myöskään Ranskan suhtautuminen meneillään oleviin kansainvälisiin kriiseihin, Vietnamin sotaan ja Lähi-idän konfliktiin, ei muuttunut. Pompidou halusi silti ottaa huomioon presidentti Nixonin halun lopettaa Vietnamin sota. Hän tajusi myös, että Euroopan yhdentymisen edistäminen oli mahdotonta, ellei Ison-Britannian jäsenyyshakemusta yhteismarkkina-alueelle käsiteltäisi perinpohjin.¹⁷⁸ Ranska poisti

¹⁷² Du Roy 2000, 95-96.

¹⁷³ Duroselle 1978, 242.

¹⁷⁴ De la Gorce&Schor 1992, 74. "Il ne faut pas compter sur moi pour démentir la ligne générale de la politique extérieure de la France...Il peut y avoir un changement de style, mais je ne déments aucune des grandes orientations."

¹⁷⁵ Ministère des affaires étrangères 1999, 53

¹⁷⁶ De la Gorce&Schor 1992, 74.

¹⁷⁷ Grosser 1984, 230-231.

¹⁷⁸ De la Gorce&Schor 1992, 74.

vetonsa, jolla se esti Euroopan talousyhteisön laajenemisen ja vuonna 1973 Isosta-Britanniasta, Irlannista ja Tanskasta tuli yhteisön jäseniä.

Kaiken kaikkiaan Ranskan ja Yhdysvaltojen suhteet paranivat hiukan Pompidoun kauden aikana, ehkäpä juuri Pompidoun itsensä ennakoiman tyylin muutoksen vuoksi, mutta lähentyminen oli suhteellista. Uudelleen presidentiksi valittu Nixon teki valtiovierailun Ranskaan vuonna 1969, jonka aikana hän sai ranskalaiset vakuutettua halustaan lopettaa Vietnamin sota. Lisäksi Nixon sekä hänen ulkopoliittinen neuvonantajansa Henry Kissinger ilmoittivat riittävän selkeästi tekevänsä eron Nixonin edeltäjän Lyndon Johnsonin Ranskan kansallisen itsenäisyyden politiikan vastaiseen asenteeseen. He ilmoittivat käsittävänsä sen olemassa olevana tosiasiana.¹⁷⁹ Kissinger ei itse ollut vastustanut Ranskan päätöstä rakentaa oma ydinase. Hän näki sen tärkeänä osana Neuvostoliiton vastaista ydinpelotetta. Kissinger näki niin ikään lähentymisen Kiinan kansantasavallan ja Neuvostoliiton kanssa välttämättömänä, ja hyväksyi myös Euroopan rakentamisen. Hänen mukaansa de Gaullen käsitykset monista asioista olivat osuneet oikeaan. Kissingerin mukaan hänen pitkän tähtäimen tavoitteita ei oltu aina tajuttu oikein, mutta historia tulisi todistamaan de Gaullen väitteiden olleen usein lähempänä totuutta kuin hänen kritisoijiansa.¹⁸⁰ Lähentymistä valtioiden välillä tapahtui siis puolin ja toisin.

Yhdysvaltojen ja Ranskan lähentymisessä oli silti rajansa. Pompidou päätti tehdä osansa suhteiden normalisoinnissa ja teki vastavierailun Yhdysvaltoihin vuonna 1970. Vierailu alkoi hyvin ja presidenttien henkilökohtaiset suhteet paranivat entisestään. Ongelmia kuitenkin ilmeni. Chicagossa yhdysvaltalaiset partisaanit, jotka kannattivat länsimaiden järjestelmällisempää tukea Israelille, järjestivät väkivaltaisia mielenosoituksia, maalinaan Ranskan presidentti ja hänen puolisonsa. Mielenosoittajat tunkeutuivat jopa hotelliin, jossa virallinen illallinen järjestettiin. Pompidou keskeytti välittömästi valtiovierailunsa ja piti tapahtunutta tahrana Yhdysvalloille. Hän ei suostunut enää tapahtuman jälkeen vierailemaan Yhdysvalloissa ja presidenttien väliset tapaamiset järjestettiin siitä lähtien Yhdysvaltojen maaperän ulkopuolella.¹⁸¹ Valtiovierailu näyttikin osoittaneen rajat, joihin saakka maiden lähentymistä sen hetkessä maailmantilanteessa saattoi tapahtua.¹⁸²

¹⁷⁹ De la Gorce & Schor 1992, 75.

¹⁸⁰ Duroselle 1978, 240-241.

¹⁸¹ Grosser 1984, 246.

¹⁸² De la Gorce & Schor 1992, 75.

Supervaltojen välinen liennytyks herätti Ranskassa epäluuloja "uudesta Jaltasta". Nixonin ja Brezhnevin tekemä sopimus, joka mukaan osapuolet pyrkisivät pidättäytymään ydinaseiden käytöstä ja niiden käytöllä toisiaan uhkaamisesta toisiaan tai toisen liittolaisia vastaan, herätti Pariisissa pelkoja. Supervaltojen pelättiin sopivan keskenään maailmanjärjestyksestä muilta kysymättä.¹⁸³ Kippourin sodan ja öljykriisin johdosta maiden suhteet huononivat jälleen. Ulkoministeri Michel Jobert määritteli 1974 vuoden alussa Ranskan ja Yhdysvaltojen kantojen olevan täysin vastakkaiset Israelin ja Egyptin välien ratkomisen suhteen. Jobert myös arvosteli Yhdysvaltoja oikeiden kysymysten sivuuttamisesta ja keskittymisestä Lähi-idän kriisin ratkomisen sijaan epäolennaisuuksiin.¹⁸⁴

Öljyä tuottavat arabimaat päättivät lokakuussa 1973 nostaa öljyn hintaa tuntuvasti ja samalla vähentää tuotantoa. Toimi oli suunnattu Israelia tukevia länsimaita vastaan, mutta myös hinnat liian matalina pitäviä öljy-yhtiöitä vastaan. Öljykriisi tarjosi Ranskalle uuden tilaisuuden näyttäytyä muulle maailmalle Yhdysvaltojen vastustajana. Ranska vastusti ainoana Euroopan talousyhteisön jäsenenä yhteistoimia Yhdysvaltojen kanssa kriisin ratkaisemiseksi ja Michel Jobert kieltäytyi ainoana allekirjoittamasta yhteistä julkilausumaa. Pompidoun kauden viimeisiä kuukausia leimasikin jatkuva valtioiden välinen ärsytys, jonka yhtenä esimerkkinä on Ranskan hallituksen lausuma, jonka mukaan amerikkalaisten joukkojen läsnäolo Euroopassa oli tarpeellista Yhdysvalloille itselleen, ei niinkään Euroopalle.¹⁸⁵

5.1.2. Valéry Giscard d'Estaing - kaikkien kaveri

Itsensä keskustalaiseksi, liberaaliksi ja eurooppalaiseksi määrittelevä Valéry Giscard d'Estaing valittiin Ranskan uudeksi presidentiksi vuonna 1974¹⁸⁶. Henkilövaihdokset tapahtuivat samoihin aikoihin myös useissa muissa valtioissa; Yhdysvalloissa presidentti Nixon joutui eroamaan Watergate-skandaalin vuoksi seuraajanaan Gerald Ford, Isossa-Britanniassa työväenpuolue johtohahmonaan Harold Wilson voitti vaalit, Saksassa liittokansleri Brandt teki tilaa Helmut Schmidille ja Kiinassa Mao Zetung kuoli jättäen kaiken vallan Deng Xiaopingille. Kansainvälisissä suhteissa tapahtui

¹⁸³ Grosser 1984, 247.

¹⁸⁴ Grosser 1984, 250-251.

¹⁸⁵ Grosser 1984, 252-253.

¹⁸⁶ Grosser 1984, 255.

henkilövaihdosten lisäksi useita merkittäviä muutoksia. Kolmenkymmenen vuoden nousukauden jälkeen länsimaiden talous ajautui kriisiin ja uusi kylmä sota lakkautti liennytyksen ajan. Näissä olosuhteissa Giscard d'Estaing harjoitti jatkuvuuden politiikkaa, mutta toi samaan aikaan useita aloitteita Ranskan ulkopolitiikkaan.¹⁸⁷

Giscard jakoi de Gaullen ja Pompidoun käsityksen siitä, että Ranskan asema maailmassa nojasi sen itsenäiseen puolustukseen¹⁸⁸. Ydinase säilyi puolustuspolitiikan perustana ja ydinteknologiaa kehitettiin voimakkaasti. Uuden sukupolven ydinsukellusveneitä alettiin rakentamaan¹⁸⁹. Giscard julisti haluavansa ylläpitää sen arvostuksen, jota Ranska maailmassa nautti, ja jonka hänen kaksi edeltäjiään olivat saaneet aikaan. Hänen mukaansa Ranskaa kuunneltiin ja kunnioitettiin, koska se oli maailman kolmanneksi suurin sotilaallinen valta ja vastasi itse turvallisuudestaan. Sen itsenäisyys ja vastuullisuus tunnettiin. Giscard ei myöskään muuttanut Ranskan ulkopolitiikan presidenttivaltaisuutta. Hän koki tehtäväkseen henkilöityä Ranskan valtiona ulkomailla. Ulkoministeri toimi, samoin kuin hänen edeltäjiensä kausilla, eräänlaisena presidentin apulaisena¹⁹⁰. Sen sijaan ulkopolitiikan toimintatapoja hän muutti. Giscardin harjoittamaa ulkopolitiikkaa on luonnehdittu henkilökohtaisemmaksi ja intuitiivisemmaksi kuin edeltäjiensä¹⁹¹. Toisin kuin de Gaullen tai Pompidoun, saatikka sitten ulkoministeri Michel Jobertin, Giscardin päähuoli vaikutti olevan kiistojen ja vihollisuuksien välttäminen. Hän halusi pohjata arvovaltansa hyviin suhteisiin kaikkien kanssa ja meni ajoittain kritisoijiensa mukaan liian pitkälle muiden miellyttämisessä¹⁹². Giscardia arvosteltiin huonosta ulkopolitiikan tuntemuksesta ja omavaltaisesta tavasta harjoittaa ulkopolitiikkaa. Hän ei kritiikin mukaan kuunnellut asiantuntijoita, yhteistyökumppaneitaan eikä ulkoministeriötä. Kaikesta huolimatta Giscard teki kaudellaan useita tärkeitä ja innovatiivisia aloitteita, kuten G7-maiden ryhmän luominen ja säännölliset kokoukset.¹⁹³

Giscard loi Afrikka-politiikastaan yhden Ranskan vallan välineen. Hän halusi Ranskan ottavan itselleen roolin kolmannen maailman valtioiden asioiden ajajan ja äänitorven

¹⁸⁷ De la Gorce&Schor 1992, 87.

¹⁸⁸ Grosser 1984, 280.

¹⁸⁹ De la Gorce&Schor 1992, 88.

¹⁹⁰ Grosser 1984, 256-257.

¹⁹¹ Du Roy 2000, 96.

¹⁹² Grosser 1984, 259-260. Paljon arvostelua aiheutti muun muassa Giscardin vierailu ja seppeleen lasku Leninin mausoleumiin "osoituksena Ranskan ja Neuvostoliiton hyvistä suhteista" valtiavierailullaan Moskovassa.

¹⁹³ Du Roy 2000, 97-98.

länsimaissa. Taustalla oli myös halu turvata Ranskan raaka-aineiden saanti kriisien aikana. Kehityksissä asia tiedostettiin, mikä teki ensimmäisen tavoitteen edistämisen vaikeammaksi.¹⁹⁴ Giscard pyrki joka tapauksessa voimakkaasti parantamaan Ranskan suhteita Afrikan maihin. Vuosittain kokoontuva Ranska-Afrikka-konferenssi perustettiin. Ranska oli ensimmäinen eurooppalainen maa, joka tunnusti Angolan, ja myöhemmin Somalian ja Komorit. Giscard halusi myös edistää Ranskan ja Maghreb-maiden yhteistyötä. Hän teki ensimmäisen virallisen valtiovierailunsa Algeriaan, ollen näin ensimmäinen ranskalainen presidentti, joka vieraili Algeriassa sen itsenäistyttyä. Vaikka vierailun vaikutus oli enemmänkin psykologinen kuin poliittinen, Ranskan ja Algerian suhteen parantuivat hiukan Giscardin kaudella.¹⁹⁵ Ranska rahoitti Giscardin kaudella aktiivisesti ranskalaisystävällisiksi katsomiaan hallituksia, muun muassa Mobutun hallitusta Zaireissa. Aktiivisen Afrikka-politiikan taustalla oli myös estää Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton vaikutusvallan leviäminen Afrikassa, erityisesti sen ranskankielisellä alueella.¹⁹⁶ Giscard halusi Afrikka-politiikallaan todistaa myös teesinsä, jonka mukaan Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton väliset aseelliset kiistat Afrikassa voitiin estää antamalla Ranskalle vaikutusvaltainen sotilaallinen, poliittinen ja taloudellinen rooli alueella. Ranska, erityisesti jos sen tukena oli yhdentynyt Eurooppa, voisi näin toimia jonkinlaisena puskurina supervaltojen välillä.¹⁹⁷

Giscard olisi halunnut luoda kansainvälisen instituution, jossa teollisuusmaat yhdessä kehitysmaiden kanssa voisivat pohtia öljykriisin ja alkavan talouskriisin vaikutuksia. Ajatuksena oli luoda maailmaan uusi talousjärjestys konferenssin muodossa, joka kokoaisi yhteen tärkeimmät länsivallat, suurimmat tuotantomaat ja muut kehitysmaiden edustajat. Kaksi kokousta järjestettiin Pariisissa, mutta yritys kaatui Yhdysvaltojen jatkuvaan vastustukseen. Tämän jälkeen, vakuuttuneena siitä, että talouden kriisi, erityisesti öljyn hinnan nousu vaati teollisuusmailta uusia toimintatapoja ja keskittämistä, Giscard ehdotti suurten läntisten teollisuusmaiden johtajille säännöllisiä kokouksia. Tästä saivat alkunsa "maailman rikkaimpien teollisuusmaiden" huippukokoukset: G7.¹⁹⁸

Ranskan ja Yhdysvaltojen väliset suhteet eivät olleet ongelmattomat Giscardin kaudella. Välejä hiersi niin erilainen suhtautuminen Lähi-idän ongelmaan kuin mannerten

¹⁹⁴ Grosser 1984, 262.

¹⁹⁵ De la Gorce&Schor 1992, 89-90.

¹⁹⁶ Grosser 1984, 266-267.

¹⁹⁷ Macridis 1992b, 50.

välinen talous, samoin kauppa, maatalous ja rahapolitiikka. Yhdysvaltojen rahapolitiikan katsottiin huomioivan vain ja ainoastaan Yhdysvaltojen edut. Yhdysvalloissa taas Euroopan talousyhteisön katsottiin harjoittavan maataloustuotteiden suhteen protektionismia, jota Yhdysvaltojen oli mahdotonta hyväksyä. Ranskassa Yhdysvaltoja pidettiin syypäänä muun muassa Concorde-projektin osittaiseen epäonnistumiseen: ainoastaan amerikkalaisten ilkeys esti uuden teknologian kaupallisen ja rahallisen menestyksen.¹⁹⁹ Myös Ranskan politiikka arabimaissa aiheutti ongelmia Israelia tukevassa Yhdysvalloissa. Kun Ajatollah Khomeini kaapasi vallan Iranissa, Ranskan hallitus tulkitsi vallankumouksen länsivastaisuuden pelkkänä amerikkalaisvastaisuutena, eikä reagoinut Yhdysvaltojen mielestä riittävän voimakkaasti, kun Iran otti Yhdysvaltojen lähetystön henkilökunnan panttivangeiksi 4.11.1979.

Giscard keskittyi ulkopolitiikassaan aivan erityisesti idän suhteisiin. Raymond Aron kutsui muistelmissaan hänen politiikkaansa Neuvostoliittoon vapaaehtoiseksi suomettumiseksi²⁰⁰, eli kaiken sellaisen sanomisen välttämiseksi, mikä voisi ärsyttää Neuvostoliittoa. Grosserin mukaan väite on samaan aikaan sekä perusteltu, että liioiteltu²⁰¹. Giscard oli vakuuttunut neuvostojohtajien rauhantahdosta ja solmi näihin läheiset suhteet haluten vähentää näiden epäluuloa länsiliittouman suhteen.²⁰² Giscard uskoi siis jopa ideologisen liennytyksen olevan mahdollista. Ajatuksen takana oli usko siihen, että kaupankäynti lännen ja idän välillä johtaisi ennen pitkää blokkien lähentymiseen²⁰³.

Giscardin hyvä tuttavuus Leonid Brezhneviin aiheutti paljon kritiikkiä niin muissa länsimaissa kuin Ranskassakin. Erityisesti näin oli Giscardin pidettyä Pariisissa puheen Neuvostoliiton televisiolle, jossa hän korosti Neuvostoliiton kansan vapautta valita oma hallitusmuotonsa ja talousmallinsa, niin kuin länsimaiden kasoillakin oli oikeus valita omansa. Puhuessaan vapaudesta kommunististen maiden kohdalla, Giscard pyyhki samalla pois sen eron, jonka perusteella länsimaat perustelivat oman

¹⁹⁸ De la Gorce&Schor 1992, 89 ja 93.

¹⁹⁹ Grosser 1984, 273-274.

²⁰⁰ Finlandisation volontaire.

²⁰¹ Grosser 1984, 287.

²⁰² Du Roy 2000, 98.

²⁰³ Grosser 1984, 256.

yhteiskuntajärjestelmänsä paremmuutta verrattuna kommunismiin: demokratiaan liittyvän vapauden.²⁰⁴

Ystävyys ja luottamus Brezhneviin johti lopulta Giscardin häviöön seuraavissa presidentin vaaleissa. Neuvostoliiton hyökättyä Afganistaniin vuonna 1979 Giscard halusi säilyttää idän suhteiden erityisluonteen ja säännöllisyyden, huolimatta siitä, että Ranska tuomitsi hyökkäyksen.²⁰⁵ Giscard uskoi tilanteen olevan selvitettävissä neuvottelemalla ja arveli Ranskan voivan toimia välittäjänä kriisissä. Diplomaattien varoitukset kaikuivat kuuroille korville ja Giscard suostui tapaamaan Brezhnevin epävirallisesti Varsovassa - ilman julkisuutta ja yhteistä julkilausumaa. Tapaaminen tuli kuitenkin julki, luultavasti siitä syystä, että Brezhnev halusi osoittaa maailmalle tapaavansa länsimaisen johtajan ja osoittaa saavansa tukea politiikalleen myös lännestä. Tapaamista ei ollut enää mahdollista perua aiheuttamatta vakavaa vahinkoa Ranskan ja Neuvostoliiton suhteille. Julkinen mielipide oli muuttunut neuvostovastaiseksi ja tapaamista pidetäänkin yhtenä suurimmista syistä Giscardin tulevalle vaalitappiolle.²⁰⁶ Huolimatta kritiikistä, Giscard halusi siis tässäkin asiassa säilyttää Ranskan ulkopoliittikan yleisen suuntauksen ja toimia poliittisen ratkaisun ja liennytyksen puolesta.²⁰⁷

Giscardin kauden yksi luonteenomaisuus vaikuttaa olleen hänen luja uskonsa kansainväliseen yhteistyöhön ja kansainvälisiin instituutioihin. Hänen vaikutuksestaan perustettiin ranskalais-afrikkalaiset vuosittaiset huippukokoukset, G7 ja Eurooppa-neuvosto. Giscardin kautta kuvastaa myös henkilökohtaisten suhteiden voimakas korostaminen, asia, jonka uhriksi hänen voidaan katsoa joutuneen kärsittyään vuonna 1981 vaalitappion François Mitterrandille. Suurena syynä tähän katsotaan olleen Ranskan politiikan Afganistanin kriisin suhteen.

5.2. Pois kylmästä sodasta - kohabitaation ajat

Vastoin odotuksia, ensimmäinen vasemmistopuolueesta tullut viidennen tasavallan presidentti François Mitterrand muutti Ranskan ulkopoliittikkaa suhteellisen vähän ja säilytti sen gaullistisen perinteen joitakin painotuksia lukuun ottamatta, kuten

²⁰⁴ Grosser 1984, 282.

²⁰⁵ De la Gorce&Schor 1992, 102.

²⁰⁶ Du Roy 2000, 98-99.

²⁰⁷ De la Gorce&Schor 1992, 102.

esimerkiksi hänen tapansa korostaa ranskalaisen kulttuurivallan merkitystä jopa sotilaallisen edelle. Grosserin mukaan silloisessa maailman tilanteessa Mitterrandilla oli suhteellisen vähän vaihtoehtoja ulkopolitiikan suhteen²⁰⁸, mikä selittää muuttumattomuutta.

Myöskään kylmän sodan loppuminen ei muuttanut Ranskan ulko- ja puolustuspolitiikkaa suuresti, vaikka kansainvälisen järjestelmän perusteet muuttuivatkin. Ranskan pyrkimys maailmanlaajuisen läsnäolon säilyttämiseen, erityisesti Lähi-idässä ja Afrikassa säilyi molempien presidenttien, Mitterrandin ja Chiracin prioriteettina. Myöskään Ranskan suhde Yhdysvaltoihin ei muuttunut. Ranska on samaan aikaan liittolainen sekä jatkuvan ärsytyksen aiheuttaja diplomaattisilla, kaupallisilla ja kulttuurisilla areenoilla.²⁰⁹

5.2.1. François Mitterrand -vasemmiston nousu

France can light the path of mankind. For many people on this earth turn their eyes toward France...For many of them it represents hope²¹⁰.

François Mitterrandin valinta Ranskan presidentiksi 10. toukokuuta 1981 herätti kaksi suurta kysymystä. Ensimmäinen koski ulkopolitiikan presidenttivaltaisuutta, jota hänen arveltiin muuttavan, koska Mitterrand oli aiemmin ollut yksi de Gaullen ja gaullistisen perustuslain kovimpia kritisoijia. Toinen kiinnostava kysymys oli, tulisivatko ulkopolitiikan sisällöt muuttumaan. Sosialistinen internationalismi painotti kansainvälistä ja alueellista yhteistoimintaa, kun taas gaullistit esittäytyivät eräänlaisina kansallisen itsenäisyyden ja vapauden puolestapuhujina.²¹¹ Moni asia yhdisti Mitterrandia kuitenkin gaullisteihin. Ulkopolitiikka oli hänelle ensisijaisin ja tärkein tehtävä. Hän otti ulkopolitiikassa itselleen johtoroolin ja käytti kaiken perustuslain hänelle suoman vallan sitä hajottaessaan, myös kohabitaatioiden aikana.²¹² Mitterrand perusti ulkopolitiikkaansa henkilökohtaisiin kontakteihin edeltäjiensä tavoin. Lisäksi Mitterrand jakoi gaullistien halun säilyttää Ranskan asema maailman johtavien suurvaltojen joukossa ja hoitaa aseman mukanaan tuomat velvollisuudet kunnialla.²¹³

²⁰⁸ Grosser 1984, 288.

²⁰⁹ Hoffmann 2000, 307-308.

²¹⁰ Mitterrand, 20.10.1981

²¹¹ Macridis 1992b, 51.

²¹² Young 1991, 100.

²¹³ Froment-Meurice 2000, 321.

Mitterrand ei myöskään alentanut presidentin valtaoikeuksia, joita aiemmin oli arvostellut, eikä lyhentänyt presidentin valtakauden pituutta, vaikka oli luvannut tehdä niin²¹⁴.

Mitä tulee ulkopolitiikan sisältöihin, niitäkin kuvanee paremmin sana jatkuvuus kuin muutos. Muutokset olivat lähinnä painotuseroja. Kuten de Gaulle, Mitterrandkin näki Ranskan muista poikkeavana valtiona sekä kulttuurillisesti että poliittisesti. Sen tehtävänä oli levittää sivistystä ja vapauden ideologiaa. Ranskalaisen kulttuurin ylivoimaisuutta ja ainutlaatuisuutta painotettiin. Se oli erotettava muista keskinkertaisuuksista, erityisesti amerikkalaisesta kulttuurista. Gaullistinen taloudellista ja sotilaallista valtaa painottava nationalismi muutti siis jossain määrin muotoaan kulttuurinationalismiksi Mitterrandin kaudella. Hän halusi esittää Ranskan myös sorrettujen auttajana, erityisesti kolmannessa maailmassa.²¹⁵

Froment-Meuricen mukaan Mitterrand hyödynsi taitavasti edeltäjiensä hänelle jättämää siirtomaavallan historiallista perintöä. Mitterrand oli toiminut neljännen tasavallan aikana merentakaisen alueiden asioita hoitavana ministerinä ja aihealue oli hänelle tuttu. Ranskan politiikka säilyi melko muuttumattomana mitä tuli frankofonian vaikutusalueeseen kuuluviin valtioihin, huolimatta Mitterrandin puoluetoverien toiveesta lopettaa Ranskan ehdoton tuki tietyille itsevaltaisille ja taantumuksellisille hallinnoille.²¹⁶ Mitterrandin Ranska jatkoi kuitenkin edeltäjien viitoittamalla tiellä Afrikassa ja avusti Ranskalle myötämielisiä hallituksia myös sotilaallisesti. Ranskan joukkoja oli Afrikassa edelleen runsaasti.²¹⁷ Ranska toimi Mitterrandin aikana pohjoisen ja etelän välisen dialogin puolesta puhujana ja ehdotti kehitykselle perustettavaksi omaa "Marshall-apuaan". Ranska-Afrikka-kokouksia jatkettiin ja myös uusi ranskankielisten maiden konferenssi, *pays francophones*, perustettiin. Kaiken kaikkiaan Ranska pyrki edelleen esittäytymään rehellisenä välittäjänä Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä. Se halusi olla vaihtoehto, jonka taakse Afrikan ja muun kolmannen maailman valtiot voisivat ryhmittä.²¹⁸

Ranskan kansallinen itsenäisyys ja itsenäinen puolustus säilyivät myös Mitterrandin kaudella Ranskan ulkopolitiikan perinteinä. Mitterrand ei harkinnut Ranskan paluuta

²¹⁴ Young 1991, 100.

²¹⁵ Macridis 1992b, 52.

²¹⁶ Froment-Meurice 2000, 321-322.

²¹⁷ Macridis 1992,b 53-54.

Naton sotilaalliseen rakenteeseen.²¹⁹ Maailmanlaajuinen läsnäolo, joka erotti Ranskaa eurooppalaisista liittolaisistaan, toimi perusteluna omalle ulkopoliitikalle ja puolustuspolitiikan järjestelyille²²⁰. Gaullisteilta perinnöksi oli jäänyt myös ydinase, *force de frappe*, jota Mitterrand, samoin kuin hänen puolueensa, olivat arvostelleet ankarasti. Noustessaan valtaan Mitterrand, samoin kuin sosialistinen puolue, vahvistivat muuttuneen kantansa.²²¹ Ranskan ydinaseistuksen korjauksia jatkettiin ja seitsemännen ydinsukellusveneen rakennus aloitettiin. Mitterrand ilmoitti vuonna 1983 YK:n yleiskokouksessa puhuessaan, että Ranskalla oli oma ydinase omaksi puolustukseksi, ei sen enempää, ei sen vähempää. Näin Mitterrand vihjasi, että asetta voitaisiin käyttää myös ilman Yhdysvaltojen suostumusta.²²² Aseistusta ei voisi laskea osaksi liittoutuneiden ydinasearsenaalia, koska ydinase oli jakamaton. Sitä käytettäisiin vain, kun Ranskalle elintärkeät intressit olivat uhattuina.²²³

Yhdysvalloissa sosialistinen presidentti herätti epäilyjä Ranskan lähentymisestä Neuvostoliittoon, erityisesti siitä syystä, että tämä otti hallitukseensa mukaan myös Ranskan kommunistisen puolueen. Yhdysvalloissa ei jostain syystä huomioitu, että Mitterrand oli arvostellut ankarasti edeltäjänsä Giscard d'Estaingin politiikkaa sen heikkoudesta ja arkuudesta suhteessa Neuvostoliittoon.²²⁴ Grosserin mukaan kommunistien mukaantulolla hallitukseen oli kuitenkin toisenlaiset vaikutukset kuin mitä Yhdysvalloissa odotettiin. Tähän vaikuttivat juuri edellä mainitut Yhdysvaltojen esittämät epäilyt. Kommunistisen puolueen ollessa hallituksessa Mitterrand ei voinut olla Neuvostoliiton puolella edes vaikka olisi sitä halunnutkin, koska joutui heti syytetyksi heikkoudesta ja kommunististen hallitustovereidensa myötäilystä. Kommunististen ministereiden olemassaolo esti kaikki tapaamiset Neuvostoliiton johtajien kanssa ja alleviivasi ranskalaisamerikkalaisen dialogin tärkeyttä. Yhdysvalloille oli todistettava, että Ranskan ulkopoliittikkaa johti tasavallan presidentti, ei kommunistinen puolue.²²⁵

Mitterrand tuomitsi Neuvostoliiton hyökkäyksen Afganistaniin vuonna 1979 ja kenraali Jaruzelskin valtaannousun Puolassa. Afganistanin sodan jälkeen ei voitu enää puhua

²¹⁸ Macridis 1992, 56-57.

²¹⁹ Froment-Meurice 2000, 321.

²²⁰ Macridis 1992b, 57.

²²¹ Froment-Meurice 2000, 322.

²²² Grosser 1984, 304.

²²³ Macridis 1992b, 53.

²²⁴ De la Gorce&Schor 1992, 103.

²²⁵ Grosser 1984, 288-289.

liennytyksestä. Mitterrand lopetti de Gaullen aloittamat vuosittaiset kokoukset Neuvostoliiton kanssa ja jäädyyti suhteet maiden välillä. Ranskan aloitteesta niin Naton kuin Euroopan talousyhteisönkin puitteissa asetettiin myös taloudellisia pakotteita Neuvostoliitolle. Seuraavan kolmen vuoden aikana Mitterrand ei vierailut itäblokin valtioissa lukuun ottamatta talouttaan ja hallintoaan liberalisoivaa Unkaria. Tässä asiassa hän vaikutti muuttaneen selkeästi gaullistista periaatetta, jonka mukaan suhteet itään olivat ehdottoman tärkeitä Ranskan toimintavapauden säilymiselle.²²⁶ Macridis väittää kuitenkin oleen enemmänkin symbolisia ja vaikutuksiltaan vähäisiksi jääviä²²⁷. Hyvänä esimerkkinä oli syyskuussa 1983 tapahtunut eteläkorealaisen siviilejä kuljettaneen lentokoneen alas ampuminen Neuvostoliitossa. Ulkoministeri Cheysson tuomitsi toimen brutaalina, järkyttävänä, uskomattomana ja mullistavana, mutta silti Ranska kieltäytyi lopettamasta lentoja Neuvostoliittoon, niin kuin lähes kaikki muut länsimaat tekivät²²⁸. Merkityksellisempää oli Ranskan suhtautuminen Neuvostoliiton pitkänkantaman SS-20 ohjusten vastaisiin toimiin. Ranska puhui voimakkaasti Naton vuoden 1979 tekemän päätöksen puolesta, jonka mukaan vastatoimena Yhdysvallat halusi sijoittaa *pershing*-ohjuksia ja risteilyohjuksia Länsi-Saksaan ja muualle Eurooppaan. Ranska kannatti suunnitelmaa, muttei silti suostunut ottamaan ohjuksia vastaan omalle alueelleen.²²⁹

Ranskan hallituksen näyttävämpi sitoutuminen kylmään sotaan paransi siis Ranskan ja Yhdysvaltojen suhteita. Ranska osallistui huippukokouksiin, joiden tarkoitus oli lujittaa läntisen blokin yhtenäisyyttä ja löytää keinoja taistella talouden lamaa vastaan. Ranska myös asettui tukemaan läntisen liittouman yhteisiä positioita, jotka amerikkalaiset olivat suurelta osalta laatineet, ja todistivat näin muille länsiliittouman olevan yhtenäinen. Huolimatta Ranskan ja Yhdysvaltojen parantuneista suhteista, Ranskan tuki Yhdysvalloille ei kuitenkaan ollut rajatonta, eikä alistuvaa. Vuoden 1985 Bonnin kokouksessa Ranska asettui vastustamaan loppupäätelmien kohtaa, joka julisti yksimielistä tukea Reaganin aloitteelle strategista puolustuksesta²³⁰, koska se voitaisiin tehdä tarpeettomaksi vastatoimin. Lisäksi sen pelättiin rikkovan ydintasapainon, joka esti sodan syttymisen suurvaltojen välille. Mitterrand ei hyväksynyt myöskään Yhdysvaltojen toimia Nicaraguassa. Yhdysvallat tuki siellä vallasta syöstyä diktaattori Somozaa, jolta vallan olivat kaapanneet Neuvostoliiton ja Kuuban tukemat

²²⁶ De la Gorce&Schor 1992, 103-105.

²²⁷ Macridis 1992b,55.

²²⁸ Grosser 1984, 303-304.

²²⁹ Macridis 1992b, 55.

kapinalliset.²³¹ Mitterrand ei myöskään suostunut Yhdysvaltojen painostuksesta perumaan aiempien hallitusten aikana Ranskan ja Neuvostoliiton välille solmittuja energiasopimuksia kaasuputken rakentamisesta Neuvostoliiton ja Euroopan välille, jotka olivat Ranskan taloudelle tärkeitä²³².

Ranskan ja Yhdysvaltojen suhteiden lähentymisellä oli siis rajansa. Mitä tulee Neuvostoliittoon, Mitterrand oli lopultakin enemmän vastaan Giscardin "heikkoutta" kuin hyviä suhteita sinänsä, joskin ilman ideologisia sympatioita.²³³ Mihail Gorbatschov'n nousu Neuvostoliiton johtoon toi Mitterrandille tilaisuuden parantaa jälleen suhteita. Gorbatschov teki Ranskaan ensimmäisen länsimaihin suuntautuneen valtiavierailun loppuvuodesta 1985. Ranska pääsi jälleen toimimaan uusien itä-länsi suhteiden ja uuden liennytyksen esimarsijana ja välittäjänä. Mitterrandin matkustettua vastavierailulle Moskovaan vuonna 1986, maiden välinen keskustelu laajeni jälleen ja kauppaa maiden välillä päätettiin helpottaa.²³⁴ Osasy lähentymiselle oli Ranskan pelko joutumisesta sivuraiteille Euroopan kehityksestä. Saksan yhdistyminen ja perestroikasta alkunsa saanut Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välinen liennytyks nähtiin toisaalta Ranskassa uhkatekijänä, koska supervaltojen välinen sopu voisi johtaa niiden väliseen sopimukseen uudesta maailmanjärjestyksestä. Ranska ei halunnut joutua marginaaliseen rooliin, vaan halusi toimia täysivaltaisesti muutosten keskellä ja hakeutui siksi läheisempiin suhteisiin sekä Neuvostoliiton että Yhdysvaltojen kanssa.²³⁵ Mitterrandista tulikin Gorbatschov'n ja hänen uuden politiikan, perestroikan, yksi vankkumattomimmista tukijoista Euroopassa, vaikka suuri osa Ranskan poliittisesta eliitistä näki sen ainoastaan uutena yrityksenä parantaa neuvostohallinnon toimintaa ja Neuvostoliiton kuvaa länsimaissa.²³⁶

Mitä tulee Ranskan ja Yhdysvaltojen suhteisiin, on muutoksia havaittavissa vain vähän. Mitterrandin voidaan sanoa olleen hiukan Atlantille suuntautuneempi, mitä edeltäjänsä tukiessaan *pershing*-ohjusten sijoittamista Eurooppaan, mutta kaiken kaikkiaan Ranska säilytti eriytyneisyytensä Yhdysvaltoihin, myös Persianlahden kriisin aikoina.²³⁷ Osallistuessaan Irakin vastaisiin sotatoimiin Yhdysvaltojen rinnalla, Ranska painotti

²³⁰ ISD=initiative of strategic defence

²³¹ De la Gorce&Schor 1992, 104-106.

²³² Grosser 1984, 303.

²³³ Froment-Meurice 2000, 323.

²³⁴ De la Gorce&Schor 1992, 114.

²³⁵ Macridis 1992b, 58.

²³⁶ De la Gorce&Schor 1992, 115.

²³⁷ Macridis 1992b, 58.

Yhdistyneiden kansakuntien roolia kriisin ratkaisussa ja ulotti ratkaisuun myös Lähi-idän kriisiin.²³⁸

5.2.2. Jacques Chirac - paluu gaullismiin?

Jacques Chirac valittiin toukokuussa 1995 Ranskan viidennen tasavallan viidenneksi presidentiksi 53 prosentin kannatuksella vasemmiston ehdokkaan Lionel Jospinin jäätyä 47 prosenttiin²³⁹. Uusi presidentti oli tyyliltään edeltäjänsä täydellinen kontrasti. Kun Mitterrand oli tyyliltään harkitseva mietiskelijä, Chirac taas impulsiivinen, nopeasti reagoiva ja vaistoihinsa luottava²⁴⁰. Heti tultuaan valituksi, Chirac julisti haluavansa toimia de Gaullen perillisenä. Hän onkin ideologialtaan pragmaattinen gaullisti²⁴¹. Se näkyy eritoten hänen ideanaan Ranskasta, joka on suurvalta sekä poliittisesti, taloudellisesti, että kulttuurillisesti. Chirac itse määritteli 24.4.1999 puheessaan gaullismin ideaalin humanistiseksi. Hänen mukaansa ei ole gaullismissa ei ole kysymys ikuisiksi ajoiksi kirjatuista laeista, vaan elävistä periaatteista, joka yhdistää uskollisuuden historialle oman aikamme vaatimuksiin. Ranskan on oltava Euroopassakin yhä täydellisesti Ranska.²⁴² Chiracin mukaan gaullismi ei siis ole menneisyyden haikailuun perustuva, vaan uudet ajat huomioon ottava menneisyyttä kunnioittava aate.

Chiracin tapa hoitaa diplomaattisia suhteita on hyvin henkilökohtainen. Sitä kuvastaa hänen tapansa sinutella ja puhutella muiden valtioiden johtajia tuttavallisesti etunimeltä. Hänen läheiset suhteensa "Borikseen" ja "Billiin" olivat suureksi hyödyksi Kosovon kriisin aikana Venäjän ja Naton suhteiden huonotessa Naton iskettyä Serbiaan.²⁴³ Myös Chiracin aktiivinen puhelimen käyttö on tunnettua, niin maan sisällä kuin ulkopuolelle. Du Royn mukaan "rinnakkainen" diplomatia toimi Ranskassa paremmin kuin koskaan ennen, jopa kohabitaatioiden aikana, koska tiivistelmät presidentin käymistä keskusteluista toimitettiin ennätyskellisen säännöllisesti ulkoministeriöön. Ehkä johtuen siitä, että oli itse toiminut pääministerin asemassa Mitterrandin aikana, Chirac piti

²³⁸ De la Gorce&Schor 1992, 118-119.

²³⁹ Ministère des Affaires étrangères 1999, 83.

²⁴⁰ Du Roy 2000, 109.

²⁴¹ Du Roy 2000, 112.

²⁴² Chirac, 24.4.1999

²⁴³ Du Roy 2000, 110-111.

huolen, ettei päätökset toimeenpanevaa pääministeriä ohitettu kansainvälisten asiakirjojen jaossa.²⁴⁴

Ranskan suhteet Venäjään ovat olleet hyvät Chiracin aikana. Boris Jeltsiniin tämä ystävystyi jo Pariisin pormestarina toimiessaan, kun vuonna 1991 hän osoitti vaistonsa ja otti Ranskassa vierailulla olevan Venäjän parlamentin puhemiehen ruhtinaallisesti vastaan Pariisin kaupungintalossa. Presidentti Mitterrand sen sijaan piti Jeltsiniä tuolloin Gorbatshovin kilpailijana, ja tapasi tämän vain lyhyesti.²⁴⁵

Chiracin on sanottu olevan ensimmäinen amerikkalaismyönteinen gaullisti. Hän tuli erinomaisesti toimeen Bill Clintonin kanssa.²⁴⁶ Neuvostoliiton hajottua Ranska on osallistunut Naton toimintaan aktiivisemmin kuin ennen, esimerkiksi Kosovossa, jossa Ranska osallistui serbien vastaisiin toimiin Yhdysvaltojen jälkeen suurimmalla panostuksella²⁴⁷. Kosovon kriisin hoito sujui Ranskalta paremmin kuin muilta Yhdysvaltojen liittolaisilta, ainakin jos on uskomisen operaatioon osallistuneita ranskalaisia kenraaleita. Heidän mukaansa Ranskan armeija onnistui parhaiten kaikista sotatoimiin osallistuneista maista säilyttämään paikan Yhdysvaltojen rinnalla. Huolimatta siitä, että Ranskan armeija ei kuulu Naton sotilaalliseen rakenteeseen, koordinaatio sen joukkojen kanssa sujui loistavasti. Sotilaat ja aseet toimivat moitteettomasti, mikä olikin tärkeää valtiolle, joka toteutti parhaillaan armeijan uudistamista ja muuttamista palkka-armeijaksi. Ranskan koneet hoitivat 13% pommituksista ja 20% valvontalennoista.²⁴⁸

Ranskan suhteet Yhdysvaltoihin eivät ole kaikesta tästä huolimatta muuttuneet entistä ongelmattommiksi. Ranskan vaatimukset oman vaikutusvaltansa lisäämiseksi Natossa eivät ole muuttuneet. Chirac on lisäksi puhunut voimakkaasti multipolaarisemman maailman puolesta yksinapaisuuden sijaan ja korostaa YK:n asemaa, mikä ei ole omiaan miellyttämään unilateralismiin taipuvaisia Yhdysvaltoja. Chirac on ilmoittanut myös, ettei Ranska tule hyväksymään minkään alueellisen sotilaallisen organisaation ryhtymistä maailman poliisiksi, koska se tehtävä kuuluu YK:n turvallisuusneuvostolle.²⁴⁹

²⁴⁴ Du Roy 200, 111-112.

²⁴⁵ Du Roy 2000, 109.

²⁴⁶ Du Roy 2000, 110.

²⁴⁷ Hoffmann 2000, 308.

²⁴⁸ Du Roy 2000, 14 ja 39.

²⁴⁹ Chirac 1998, 804.

Kosovon kriisinkin aikana Ranskan toiminta aiheutti Yhdysvalloissa ärsytystä. Ranska painotti viimeiseen asti sotatoimien olevan viimeinen keino kriisin ratkaisussa. Siksi sotilaallinen toiminta olisi rajoitettava vain ehdottoman välttämättömään, eikä diplomatian keinoja tulisi unohtaa. On sinänsä ristiriitaista että, Naton sotilaallisen struktuurin ulkopuolella olo vaikutti antavan Ranskalle painoarvoa. Ranska pystyi neuvottelemaan ja asettamaan ehtoja osallistumiselle, koska sen joukot eivät kuuluneet Naton sotilaalliseen rakenteeseen, toisin kuin Naton muut jäsenmaat, jotka olivat tottuneet amerikkalaisten johtoasemaan. Ranska vaati -osallistumisensa ehdolla - muun muassa, että sen oli päästävä mukaan määrittelemään pommitusten kohteita. Chirac julistikin 10.6. pitämässään puheessa, ettei yhtään ohjusta ammuttu ilman, ettei Ranska olisi tietoinen niiden kohteesta ja antanut suostumustaan. Jos Ranska vastusti jonkun kohteen pommittamista, iskua ei tehty. Tämä oli kuitenkin totta vain puolittain, ja ulkoministeri Védrine oikaisikin sen puheessaan 17.6. Presidentti oli tarkoittanut Naton suorittamia pommituksia, ei Yhdysvaltojen omin voimin tekemiä pommituksia. Joka tapauksessa Ranska sai peruutettua osan iskuista, jopa kun lennot olivat jo lähteneet, mikä raivostutti amerikkalaisia. Kaikkia haluamiaan se ei kuitenkaan onnistunut perumaan.²⁵⁰ Tapahtumat kuitenkin selittävät pitkälti, miksi Ranskaa pidetään Yhdysvalloissa hankalana partnerina.

Chiracin ensimmäisestä presidenttikaudesta valtaosa sujui kohabitaatiossa. Sen merkityksestä ulkopoliitikalle on monta käsitystä, osan mielestä tilanne este Ranskan tehokkaalle toiminnalle, toisten mielestä taas se saattaa olla jopa etu. Albert du Roy, joka tarkastelee teoksessaan *Domaine réservé* Ranskan ulkopoliitiikan vallankäyttöä, väittää, että kohabitaatio on saattanut olla ulkopoliitiikan tehokkuuden kannalta jopa positiivinen asia. Mutta näin on vain, kun presidentin ja hallituksen linjat ovat yhteneväiset. Näin oli esimerkiksi Kosovon kriisin aikana. Kun presidentti ja pääministeri ovat yksimielisiä, oppositio Ranskan parlamentissa kutistuu lähes olemattomiin. Oikeistopuolueet epäröivät vastustaa presidentin politiikkaa ja vasemmistopuolueet vastaavasti pääministerin strategioita joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, siksi kohabitaatio tässä tilanteessa kääntyi jopa kansallisen yhtenäisyyden takaajaksi. Du Roy toteaa, että viidennen tasavallan Ranskassa vasemmiston ja oikeiston hallitusten harjoittamat ulkopoliitiikat ovat olleet melko samankaltaiset - mikä

²⁵⁰ Du Roy 2000, 38-43.

on yksi gaullismin peruja. Kosovon kriisin suhteen presidentin ja pääministerin näkemykset ovat olleet lähestulkoon identtiset.²⁵¹

11.9.2001 terrori-iskujen aattona Ranskan sisäpoliittinen tilanne oli kuitenkin hieman toisenlainen johtuen lähestyvistä presidentin vaaleista, joissa sekä presidentti Chirac, että pääministeri Jospin olivat ehdolla. Vaikka linjauksissa ei olisi pohjimmiltaan ollutkaan eroja, presidenttikilpa pakotti ainakin pääministerin näkyvämpään esiintymiseen.

Kaiken kaikkiaan Chiracin presidenttiydestä on vielä mahdotonta tehdä yhteenvetoa, koska hänen kautensa on vielä kesken. Chirac on kuitenkin jo osoittanut olevansa edeltäjiensä tasolla Ranskan suuruuden korostamisessa ja esille tuomisessa. Du Royn mukaan hän on parhaimmillaan kansainvälisten kriisien aikana, jotka vaativat nopeaa toimintaa. Kosovon kriisi varsinkin, toi esiin varsinaisen super-Chiracin, sotapäällikön, joka teki nopeasti päätöksiä ja osoitti tuntevansa tehtävät. Chirac onnistui luovimaan "suurten" joukossa napaten Ranskalle sen roolin, joka sille hänen mielestään kuuluu.²⁵² Myös 11.9.2001 toi samoja piirteitä hänestä esiin. Chirac oli ensimmäinen Yhdysvalloissa vieraillut valtion päämies; seikka jota hän ei lakannut korostamasta, unohtaen samalla mainita, että vierailusta oli sovittu jo kauan ennen terrori-iskuja.

²⁵¹ Du Roy 2000, 75-76.

²⁵² Du Roy 2000, 77.

6. RANSKAN ULKOPOLITIikka 11.9.2001 JÄLKEEN GAULLISTISEN HISTORIAN NÄKÖKULMASTA

6.1. Kritiikki Yhdysvaltoja kohtaan

11.9.2001 kaikki ranskalaiset...tunsivat itsensä hiukan amerikkalaisiksi.²⁵³

Tämän Pro gradu-tutkielman tutkimuskohteena on Ranskan ulkopolitiikka 11.9.-31.11.2001 aikana, eli Osama Bin Ladenin järjestön Al Qaidan New Yorkissa ja Washingtonissa tekemien terrori-iskujen jälkeisenä ajanjaksona. Analysoin, miten gaullistinen perinne on nähtävissä Ranskan ulkopolitiikassa ja toiminnassa tuona ajanjaksona.

Gaullistisen ulkopolitiikan näkyvin tavoite on kiistatta ollut Ranskan suurvaltiuden palauttaminen. Tavoitteeseen on pyritty useiden keinojen avulla, joista tärkein ja välttämättömin on ollut Ranskan kansallisen itsenäisyyden korostaminen, erityisesti sen itsenäisen puolustuksen turvaaminen. Kaksinapaisessa maailmanjärjestyksessä Ranskan itsenäisyys, niin puolustuksellinen kuin poliittinenkin, on merkinnyt käytännössä itsenäisyyttä suhteessa kahteen blokkiin: Neuvostoliiton hallitsemaan itäiseen blokkiin ja erityisesti Yhdysvaltojen sotilaalliseen voimaan turvaavan läntiseen blokkiin, johon Ranska kuului. Neuvostoliiton kaaduttua ja kylmän sodan päätyttyä Yhdysvaltojen valta-asema maailmassa korostui entisestään. Yksinapaisessa maailmanjärjestyksessä Ranskan suurvaltiuteen pyrkivä politiikka on siten ollut entistäkin sidonnaisempi Yhdysvaltoihin. Siksi suuruutta on kylmän sodan päättymisen jälkeenkin Ranskassa päädytty usein tavoittelemaan Yhdysvalloista eriytymiseen pyrkivällä strategialla, jonka on katsottu tuovan Ranskalle lisää marge de manoeuvre, tilaa toimia. Yhdysvaltojen vallan on nähty kaventavan muiden, heikompien valtioiden vaikutusmahdollisuuksia. Erityisen ongelmallisena tämä on nähty juuri Ranskassa, jonka sen poliittinen johto on nähnyt eräänlaisena erikoistapauksena maailmassa, universaalien viestin viejänä²⁵⁴ ja universaalien arvojen edistäjänä, ja joka on perinteisesti halunnut omata maailmanlaajuista vaikutusvaltaa. Yhdysvallat koetaan usein esteeksi Ranskan toiminnalle ja vaikutusvallalle, jonka vuoksi siitä eriytyminen ja sen vaihtoehtona

²⁵³ Chirac, 4.10.2001. "Le 11 septembre, tous les Français... se sont... sentis un peu Américains".

²⁵⁴ Frank 2000, 827.

toimiminen, tosin länsiliittouman sisällä pysyen, on nähty Ranskan valtaa lisäävänä keinona.

Toinen keino suurvaltiuden lisäämiseksi on ollut kansainvälinen yhteistyö, joka on näkynyt multilateralismin ja kolmannen maailman valtioiden merkityksen korostamisena.

Luvun aloittava lainaus ei välttämättä sovi perinteisesti amerikkalaisvastaisen strategian omaavan valtion presidentin suuhun. Herää kysymys, onko Ranskan strategia tässä suhteessa muuttunut 11.9.2001 terrori-iskujen aikana ja jos niin, miksi. Tässä luvussa keskitytäänkin Ranskan Yhdysvaltojen politiikkaan kohdistuvaan kritiikkiin 11.9.2001 jälkeen. Luvun ensimmäisessä osassa lukua tutkitaan Ranskan sitoutumista kriisiin Yhdysvaltojen rinnalla ja valmiutta osallistua terrorismin vastaisen sodan sotilaalliseen operaatioon. Toisessa osassa analysoidaan Ranskan ja Yhdysvaltojen mahdollisia mielipide-eroja maailmanpolitiikan suhteen. Lisäksi tutkitaan näkykö aineistosta Ranskan pyrkimys olla kolmannen maailman puolestapuhuja. Aineistona ovat presidentti Chiracin, pääministeri Jospinin ja ulkoministeri Védrinen antamat lausunnot.

6.1.1. Naton viides artikla, sotilaallisen tuen lupaus Yhdysvalloille?

Ranskalainen lehdistö, huolimatta Yhdysvalloissa tapahtuneiden iskujen järkyttävyydestä, aloitti Yhdysvaltojen ulkopoliittikan isolationismin kritisoinnin välittömästi terrori-iskujen jälkeen. Daniel Vernet kirjoitti Le Monden alakerrassa 12.9. ilmestyneessä numerossa amerikkalaisten erehtyneen, mikäli he luulivat, että kaksinapaista maailmaa seurasi yksinapainen maailma, jonka he voisivat alistaa omaan tahtoonsa. Lehti kyseenalaistaa presidentti Bushin valintojen oikeellisuuden ja hänen "pakkomielteenomaisen" yhden strategisen päämäärän, Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmän luomisen. Iskut viimeistään osoittivat, ettei isolationismi ole hyvä valinta Yhdysvalloille. Jo pelkästään maantiede ja heidän valtansa pakottavat Yhdysvallat osallistumaan maailman ongelmien ratkaisemiseen yhdessä muiden valtioiden kanssa.²⁵⁵

Mitä tulee valtioiden virallisiin kommentteihin, vaikuttaa tilanne täysin toiselta. Erityisesti parin, iskuja seuranneen viikon ajalta ennen Afganistanin pommitusten

²⁵⁵ Vernet, 13.3.2001, Le Monde.

aloittamista valtioiden johtajien virallisista puheista ja haastatteluista on vaikeaa löytää etsiä kritiikkiä Yhdysvaltoja kohtaan, tai ainakaan ymmärrystä iskujen tekijöille. Ainoa iskuja oikeutettuina tai ansaittuina virallisesti pitävä valtio taisi olla Saddam Husseinin Irak.

Ei siis ole yllätys, että myös Ranskan ulkopoliittikan keulakuvien ensireaktiot Yhdysvaltoihin kohdistuneisiin iskuihin olivat tuomitsevia ja järkyttyneitä. Sekä Chirac, Jospin että Védrine tuomitsivat iskut jyrkästi puheissaan heti 11.9. ja vakuuttivat Ranskan syvää solidaarisuutta ja myötätuntoa Yhdysvalloille ja sen kansalle.

Kauttaaltaan ja päällisin puolin Ranskan kolmen toimijan välittämä virallinen linja vaikutti melko yhteneväiseltä. Kaikki kolme korostivat Ranskan täyttä solidaarisuutta Yhdysvalloille²⁵⁶ ja ilmoittivat Ranskan osallistuvan terrorisminvastaiseen taisteluun määrätietoisesti. Terrorismin vastainen taistelu ymmärrettiin Ranskassa hyvin laaja-alaisena toimintana, eikä missään nimessä pelkästään sotilaallisena toimintana, aina tiedustelupalvelujen ja kansallisten poliisien yhteistoiminnasta oikeudellisiin toimiin. Näihin toimiin Ranska sitoutui määrätietoisesti. Varsinkin pääministeri Jospin ja ulkoministeri Védrine korostivat voimakkaasti muiden keinojen merkitystä sotilaallisen operaation ohella.²⁵⁷

Ranskan johtajat pysyivät liittolaisensa rinnalla puheissansa vielä Yhdysvaltojen aloitettua pommitukset Afganistanissa 7.10.2001 ja niiden jatkuessa huolimatta kritiikin lisääntymisestä Ranskassa, johtuen Afganistanin surkeasta humanitaarisesta tilanteesta. Kaikki kolme ulkopoliittikan johtohahmoa perustelivat kantansa sillä, että YK oli myöntänyt Yhdysvaltojen olevan oikeutettu puolustamaan itseään²⁵⁸. Kysymys oli siis legitiimistä sodasta.

Mitä tulee Yhdysvalloille annettavaan sotilaalliseen tukeen, sekä Naton viidennen artiklan tulkintaan, on Presidentin ja ministerien puheissa kuitenkin havaittavissa selkeitä painotuseroja:

²⁵⁶ Chirac 13.9.2001, Jospin, 11.9.2001 ja Védrine 11.9.2001

²⁵⁷ Védrine 4.11.2001, Jospin 3.10.2001.

²⁵⁸ muun muassa Chirac 4.10.2001, 7.10.2001 ja 8.11.2001, Jospin 10.10.2001 ja 6.11.2001, Védrine 22.9.2001, 8.10.2001b ja 9.10.2001.

..olen vahvistanut, että Ranska tulee olemaan luonnollisesti solidaarinen, mitä tulee artiklan viisi toimeenpanoon....Ja kun tulee aika rankaista tähän järjettömään murhaan syyllistyneitä, kyllä, Ranska tulee olemaan Yhdysvaltojen rinnalla²⁵⁹.

Historiallinen päätös, jonka mukaan artikla viittä sovelletaan tähän tilanteeseen meidän amerikkalaisen liittolaisen hyväksi, jota vastaan on hyökätty, ilmaisee tukea, mukaan lukien sotilaallisin keinoin, jota olemme valmiit antamaan. Säilytämme tässä yhteydessä tietysti oikeutemme päättää itse joukkojemme osallistumisesta sotilaalliseen operaatioon, mutta Ranska ei tule karttelemaan vastuutansa.²⁶⁰

..artikla, joka ilmaisee liiton jäsenten poliittisen tuen...kun olemme tilanteessa [jossa tiedämme, mitä Yhdysvallat tekevät], tasavallan presidentti ja hallitus päättävät mitä tämän poliittisen tuen ilmaisemiseksi tulee tehdä²⁶¹.

Presidentti Jacques Chiracin kommentit olivat voimakkaimmin Ranskan kaiken kattavaa tukea Yhdysvalloille korostavia ja vähiten epävarmoja sotilaallisen osallistumisen suhteen. Puheessaan Rennes'n kaupungissa heti iskujen jälkeen, hän korosti Ranskan kansan olevan amerikkalaisten rinnalla tämän järkyttävän koetuksen edessä ja omaa täydellistä tukeaan presidentti Bushille²⁶². Jo 13.9. CNN:lle antamassaan haastattelussa, josta ensimmäinen edeltävistä lainauksista on, Chirac myös lupasi Ranskan täyden sotilaallisen tuen Yhdysvalloille toteamalla, että kun on aika rankaista syyllistä, tulisi Ranska olemaan Yhdysvaltojen rinnalla. Myös puheessaan Montpellier'ssa 4.10. Chirac vahvisti Ranskan osallistuvan toimintaan, jonka

²⁵⁹ Chirac 13.9.2001. "J'avais confirmé que la France serait naturellement solidaire pour ce qui concerne la mise en oeuvre de l'article 5... Et quand il s'agira ensuite de sanctionner cette folie meurtrière, oui, la France sera aux côtés des Etats-Unis."

²⁶⁰ Jospin 24.9.2001 "La décision historique constatant l'applicabilité de l'article 5 du Traité de l'Atlantique nord au profit de notre allié américain agressé exprime le soutien, y compris par les moyens militaires, que nous sommes prêts à lui apporter. Nous gardons, dans ce cadre, la libre appréciation de la participation militaire de la France à un engagement des forces. Mais la France ne dérobera pas à ses responsabilités."

²⁶¹ Védrine 14.9.2001. "...cet article qui exprime la solidarité politique des membres de l'Alliance...quand nous serons dans cette situation, le président de la République et le gouvernement apprécieront ce qui doit être fait à partir de cette position de solidarité."

²⁶² Chirac 11.9.2001. "...le peuple français...est aux côtés du peuple américain... J'assure naturellement le président Bush de mon soutien total."

päämääränä on neutralisoida terroristien rakenteet²⁶³. Presidentti piti heti sotilaallisen operaation alettua 7.10. televisioidun puheen, jossa hän toisti Ranskan vankkumattoman tuen Yhdysvalloille ja kertoi Ranskan joukkojen osallistuvan operaatioon. Hän myös ilmoitti, että presidentti Bush oli soittanut hänelle ennen pommitusten alkamista ja esittänyt Ranskalle uuden sotilaalliseen tukipyynnön. Chirac kertoi vakuuttaneensa Bushille Ranskan olevan valmis osallistumaan vaadittavin sotilaallisiin toimiin Yhdysvaltojen tukena.²⁶⁴

Pääministeri Lionel Jospin oli sotilaallisen osallistumisen suhteen varovaisempi ja epäselvempi, varsinkin alussa. Hän korosti Ranskan solidaarisuutta Yhdysvaltojen kansalle heti iskujen jälkeen²⁶⁵ ja painotti myös syyllisten rankaisemisen tärkeyttä²⁶⁶. Ranskan puolustuskorkeakoulun²⁶⁷ lukukauden avajaisissa 24.9. puhuessaan, Jospin määritteli Naton viidennen artiklan ilmaiseman solidaarisuuden sisältävän myös lupauksen sotilaallisesta avusta, johon Ranska oli hänen mukaansa valmis. Jospin painotti kuitenkin Ranskan haluavan säilyttää itsellään itsenäisen valtion oikeuden valita itse haluaako se käyttää omia asevoimiaan²⁶⁸. Puhuessaan parlamentissa 3.10. hän vahvisti, että Ranska hyväksyy Yhdysvaltojen iskut, terrorismin keskukseen Afganistaniin. Ranska ei kuitenkaan ole valmis täysin ehdoitta hyväksymään osallisuutta sellaisiin sotilaallisiin iskuihin, joita se ei itse pidä hyväksyttävinä. Ehtona Ranskan joukkojen suuremmalle osallistumiselle²⁶⁹ olisi Jospinin mukaan Ranskan pääsy mukaan suunnittelemaan operaatioita ja määrittelemään niiden poliittisia tavoitteita.²⁷⁰ Jospin totesi myös, että amerikkalaiset tekisivät virheen, mikäli he luulisivat ratkaisevansa ongelman itsekseen, pitkäaikaisen sotilaallisen läsnäolon pohjalta Afganistanissa²⁷¹.

²⁶³ Chirac 4.10.2001. "La France participera à l'action qui vise à neutraliser ces reseaux.."

²⁶⁴ Chirac 7.10.2001. ""Nos forces y participeront. .. Ces derniers jours, les Etats-Unis nous ont présenté de nouvelles demandes de participation militaire. Nous assumerons notre part dans un esprit de solidarité et de responsabilité. C'est ce que j'ai dit au Président Bush qui m'as appelé cet après-midi avant le début des opérations."

²⁶⁵ Jospin 11.9.2001. "...l'expression d'une solidarité profond à l'égard du peuple américain."

²⁶⁶ Jospin 20.9.2001. "Il faut donc.. que les crimes commis le 11.9. aux Etats-Unis soient punis.. "

²⁶⁷ L'Institut des Hautes Etudes de Défense Nationale (IHEDN).

²⁶⁸ Jospin 24.9.2001. "Nous gardons, dans ce cadre, la libre appréciation de la participation militaire de la France à un engagement des forces".

²⁶⁹ Ranska oli tähän mennessä antanut satamansa ja ilmatilansa Yhdysvaltojen käyttöön ja päättänyt ryhtyä laivastoyhteistyöhön Yhdysvaltojen kanssa sen Intian valtamerellä olevien laivastoasemiensa Djiboutin ja Réunionin kautta. Lisäksi tehtiin tiedusteluyhteistyötä.

²⁷⁰ Jospin 3.10.2001. "Si...il était demandé la participation militaire de la France à les opérations, cela impliquerait que notre pays soit pleinement associé à la définition des objectifs politiques et à la planification des actions."

²⁷¹ Jospin 3.10.2001. "ce serait une erreur de la part de nos amis américains de penser régler eux-mêmes et pour longtemps, sur la base d'une présence militaire maintenue."

Ulkoministeri Védrine puolestaan vältti viimeiseen saakka varmoja sotilaallisen tuen lupauksia. Hän selitteli presidentti Chiracin heti terrori-iskujen jälkeen antamia lupauksia sotilaallisesta osallistumisesta, muun muassa antamissaan haastatteluissa Europe 1 -radiokanavalle 14.9. ja Le Monden, RTL:n ja LCI:n "jurylle" 16.9. Hän korosti useaan otteeseen, ettei Ranska ollut valmis antamaan Yhdysvalloille mitään *un chèque en blanc*, tyhjää shekkiä, mikä suomeksi kääntynee parhaiten avoimeksi valtakirjaksi. Koska Ranskassa ei vielä tiedetty, mitkä Yhdysvaltojen toimet tulisivat olemaan, ei Ranska vielä voinut luvata varmasti olevansa mukana. Kun Yhdysvalloissa päätettäisiin, miten asiassa edetään, Ranskan presidentti ja hallitus voisivat sitten puolestaan päättää millaista tukea Ranska on valmis antamaan. Ensimmäistä kertaa käyttöön otettu Naton viides artikla on siis Védrinen tulkinnan mukaan ennen kaikkea ja ainoastaan poliittisen solidaarisuuden lupaus. Artiklan mukaan jokainen valtio päättää itse, millaisin käytännön toimin tämä poliittinen solidaarisuus ilmaistaan.²⁷² Kun Védrineltä kysyttiin televisiokanava France 2:n haastattelussa 20.9, onko Ranska ehdottanut Yhdysvalloille virallisesti osallistumista sotatoimiin, Védrine kielsi asian. Mitään ei oltu suljettu pois, mutta kaikki riippuu suunnitelmasta²⁷³. Osallistumisesta päätettäisiin tilanteen koittaessa.

On sinänsä ristiriitaista, että gaullismin periaatteiden ja historian kautta lausuntoja tarkastellessa vaikuttaa, että sosialistipuolueeseen kuuluvat pääministeri Jospin ja ulkoministeri ja François Mitterrandin poliittinen perillinen²⁷⁴, Hubert Védrine noudattaisivat varovaisinta ja etäisintä, siten gaullistisinta linjaa suhteessa Yhdysvaltoihin, Védrine aivan erityisesti, kieltämällä artiklan viisi suora sotilaallinen merkitys ja korostamalla Ranskan erillisyyttä Yhdysvalloista ja sen täyttä vapautta valita itse osallistumisensa laatu. Védrinen tunnettuihin määritelmiin kuuluukin, että Ranska on Yhdysvaltojen ystävä ja liittolainen, muttei ehdottomasti *aligné*, mikä lienee parhaiten käännettävissä kaikessa samoilla linjoilla olevaksi²⁷⁵. Védrine ja Jospin vaikuttavat kannattavan jonkinlaista kriittistä liittolaisuutta, jollaiseksi Ranskan linja

²⁷² Védrine 14.9.2001 "L'article 5 prévoit qu'après, quand on vient à une phase concrète éventuelle, chaque Etat détermine la façon dont il participe à l'effort collectif." ja 16.9.2001. "...c'était une position politique, une affaire de principe.. par rapport à ce qui s'était produit.", "...ensuite, chacun détermine la façon dont il participe, cela ne fait pas disparaître la liberté de chaque allié.."

²⁷³ Védrine 20.9.2001. "Rien n'est exclu, mais cela dépend du plan."

²⁷⁴ Védrine työskenteli presidentti Mitterrandin ulkopoliittisena neuvonantajana vuosina 1981-86, presidentin tiedottajana 1988-1991 ja presidentin kanslian pääsihteerinä 1991-1995.

²⁷⁵ Védrine 16.9.2001 "...notamment nous qui sommes alliés des Etats-Unis, amis et alliés, certes pas alignés.."

voidaan nimetä historiallisestikin. Jo de Gaulle korosti väsymättä Ranskan kuulumista läntiseen liittoumaan ja liittolaisuutta Yhdysvaltoihin, mutta halusi silti pitää Ranskan mahdollisimman itsenäisenä ulkopoliittisena toimijana. Kuten edellisessä luvussa on todettu, kaikki hänen seuraajansa ovat säilyttäneet eriytyneisyyden ja varovaisuuden Yhdysvaltojen suhteen.

Presidentti Chirac, jota ei voida syyttää Ranskan suuruutta ajavaa politiikan hylkäämisestä kahden presidenttikautensa aikana, vaikuttaa uskovan, että Ranskan valmiutta voimankäyttöön ja vastuunottoa maailmassa korostava linja tai puhetapa tuottaa paremmat tulokset kuin Yhdysvaltojen kritisointi. Valintaan on varmasti syynsä. Kuten edellisessä luvussa on todettu, Chiracin tyylinen intuitiivinen poliitikko on parhaimmillaan nopeaa toimintaa vaativien kansainvälisten kriisien aikana²⁷⁶. Hän oli ensimmäinen valtiovierailun Yhdysvaltoihin 11.9.2001 terrori-iskujen jälkeen tehnyt valtionpäämies, mikä antoi hänelle tilaisuuden luoda kuvaa itsestään suurena johtajana ja Ranskasta Yhdysvaltojen merkittävimpänä liittolaisena ja kumppanina. Hän pystyi näin konstruoimaan kuvan Ranskasta suurten joukossa tai jopa toiseksi suurimpana heti Yhdysvaltojen jälkeen. Tällainen linja johtui epäilemättä osaksi myös lähestyvistä presidentin vaaleista, joiden suhteen kuvat Chiracista kätelemässä ainoan todellisen suurvallan, Yhdysvaltojen presidenttiä olivat varmasti eduksi. The Economist kirjoitti 22.9.2001 terrorismikriisin tuoneen melkoista nostetta Chiracille. Hän oli se eurooppalaisjohtaja, joka puhui Ranskan äänellä ja toi valtiovierailultaan Yhdysvalloista presidentti Bushin viestin EU:n huippukokoukseen, joka pidettiin heti valtiovierailun jälkeen²⁷⁷. Valtiovierailu pidettiin 18.- 19.9, eli vain viikko iskujen jälkeen. Vierailusta oli sovittu jo kauan ennen iskuja, mitä Chirac ei puheissaan tuonut esille.

Chiracin puheet ovat lisäksi osittain ristiriidassa keskenään. Vaikka hän suurimmassa osassa puheita, esimerkiksi yhteisessä lehdistötilaisuudessa George W. Bushin kanssa Washingtonissa 18.9, vakuutti Ranskan olevan terrorismin taistelussa mukana Yhdysvaltojen rinnalla *sans réserves*, ilman varauksia²⁷⁸, sanoi hän heti yhteisen lehdistötilaisuuden jälkeen pitämässään toisessa lehdistötilaisuudessa Ranskan joukkojen osallistumisen ehtona olevan yhteisen tavoitteita ja toimintatapoja koskevan

²⁷⁶ Du Roy 2000, 77.

²⁷⁷ The Economist. 22.9.2001.

²⁷⁸ Chirac, 18.9.2001a.

etukäteiskoordinaation²⁷⁹. Tässä suhteessa hänen ei siis kuitenkaan voida tulkita lupanneen tukea *sans réservés*.

On todennäköistä, että Chiracin vakuuttelu Ranskan tuesta oli tarkoituksen mukaisesti hiukan epäselvää, jättäen hiukan auki sen, mihin hän tuella ilman varauksia viittasi. Ei ole luultavaa, että myöskään Chirac olisi ollut valmis antamaan mitään avointa valtakirjaa tai täyttä valtuutusta Yhdysvalloille. Joka tapauksessa Chirac lupasi, selkeämmin kuin Védrine tai Jospin, Ranskan sotilaallisen tuen, mitä tuo lupaus sitten tarkasti ottaen pitikään sisällään.

6.1.2. Ilman pyyntöä sotaan mukaan?

Jokainen haluaa osoittaa Ranskan suuruutta, vaikka se hädin tuskin edes osallistuu [sotilaalliseen operaatioon; kirjoittajan oma lisäys] lukuun ottamatta salaista palveluaan.²⁸⁰

Lainaus on Le Monden kohabitaation ja lähestyvien presidentinvaalien Ranskan ulkopoliitikalle aiheuttamia ongelmia käsittelevästä artikkelista. Sen mukaan Ranskan ulkopoliitikka oli kriisin aikana suurta näytöstä, jossa Ranskan toiminta pyrittiin kuvaamaan merkittävänä, vaikka todellisuus oli toista. Amaya Bloch-Lainé toteaa Le Mondessa 20.20.2001 julkaistussa artikkelissa, että ulkopoliitikassa on erotettava toisistaan diskurssi ja käytäntö. Retoriikalla kätketään usein osa todellisuudesta sisäpoliittisista syistä.²⁸¹ Afganistanin sotilasoperaation suhteen vaikuttaa, että Ranskassa sen omaa osuutta tapahtumiin liioiteltiin. Ranskan ulkoministeriön valtiosihteeri Loïc Hennekinne ja International Herald Tribunen amerikkalainen journalisti Joseph Fitchett toteavat IRIS:in julkaisemassa dialogissaan, että Afganistanissa operoineista joukoista 98 prosenttia oli amerikkalaisia ja ranskalaisten osuus toiminnasta äärimmäisen heikko.²⁸²

Aineiston perusteella vaikuttaa, että Ranskan sotilaallisen osallistumisen suurenteluun syyllistyi lähinnä presidentti. Le Monde kirjoitti 5.10.2001 Ranskan sotilaallisen avunannon olevan rajoitettua. Ranska oli asettanut ehtoja jopa ilmatilansa avaamiselle.

²⁷⁹ Chirac, 18.9.2001b.

²⁸⁰ Bacqué&Chemin, 20.10.2001, Le Monde. "Chacun veut montrer le grandeur de la France, même si cette dernière est à peine engagée, sinon par ses services secrets."

²⁸¹ Bloch-Lainé, 20.12.2001. Le Monde.

²⁸² Hennekinne&Fitchett 2002, 18.

Tiedustelukoneet ja kuljetuskoneet saivat ylilentoluvan lähes automaattisesti, mutta taistelukoneiden ylilennoille oli anottava lupa etukäteen.²⁸³ Ranskalainen lehdistö ihmetteli suuresti Chiracin 7.10.2001 pitämän televisiopuheen sisältämiä faktoja, joissa tämä kertoi Ranskan joukkojen jo osallistuvan ja tulevan osallistumaan sotilasoperaatioon Afganistanissa, "*nos forces y participeront*" ja saaneen uuden tukipyynnön Yhdysvalloista²⁸⁴. L'Humanité huomioi puolustusministeri Alain Richardin antaneen täysin vastakkaisen lausunnon hiukan ennen, jonka mukaan Ranska ei tällä hetkellä ollut juuri lainkaan aktiivinen lähes puhtaasti amerikkalaisessa operaatioissa.²⁸⁵ Tarkastus puolustusministeriön internet-sivujen arkistoihin osoitti lehden huomion todeksi. Libération puolestaan kirjoitti, etteivät Ranskan viranomaiset, huolimatta Chiracin ilmoituksesta, olleet saaneet mitään virallista pyyntöä Yhdysvalloista. Lehdistön kritiikin tiivistä parhaiten 10.10. etusivun pilakuvassaan (liite 1) Le Canard Enchaîné, satiirinen sanomalehti, jossa Chirac yrittää vedota sotailaivoilla altaassa leikkiviin Bushiin ja Blairiin: "George ja Tony, haluan leikkiä sotaa kanssanne!" Lehti väitti Chiracin huijanneen, kun tämä oli väittänyt puheessaan 7.10. Yhdysvaltojen pyytäneen Ranskalta apua.²⁸⁶

Myöskään Jospin ei tuntunut ajattelevan, että Ranska vielä osallistuisi sotilaalliseen operaatioon, sillä Ranskan kansalliskokouksessa 10.10.2001. puhuessaan hän totesi, että:

Kun Ranska päättää olla Yhdysvaltojen rinnalla myös sotilaallisesti, parlamenttia tullaan informoimaan²⁸⁷.

Myös Védrine arvioi operaation ensimmäisen vaiheen olevan lähes yksin omaan amerikkalainen, korosti Yhdysvaltojen oikeutta toimia kriisissä yksin, koska nämä niin halusivat käytännön syistä, kuten operaation helpommasta organisoinnista johtuen. Muiden osallistuminen oli operaation alussa Védrinen mukaan ollut täysin marginaalista. Ulkoministeri korosti silti Ranskan ilmoittaneen Yhdysvalloille, että se on käytettävissä myös sotilaallisen toiminnan suhteen.²⁸⁸ Védrine oli hyvin pragmaattinen alusta alkaen, eikä hän alun perinkään uskonut, että Ranskalla olisi

²⁸³ Uutinen, 5.10.2001. Le Monde.

²⁸⁴ Chirac, 7.10.2001.

²⁸⁵ Uutinen, 8.10.2001. L'Humanité.

²⁸⁶ Uutinen, 10.10.2001. Le Canard Enchaîné.

²⁸⁷ Jospin 10.10.2001. "Quand la France décidera d'être au côté des Etats-Unis militairement parlant, il y aura une information du Parlement".

²⁸⁸ Védrine 4.11.2001.

väistämättä rooli kriisin sotilaallisessa ratkaisussa; jo Le Monden haastattelussa 22.9. ministeri sanoo uskovansa Yhdysvaltojen haluavan toimia ainakin alussa yksin. Hän katsoo sen olevan täysin normaalia, koska isku on kohdistunut nimenomaan Yhdysvaltoihin.²⁸⁹

Védrine ei suostunut myöntämään Ranskan olevan millään tavoin syrjässä kriisin ratkaisusta. Kun ranskalaiseen älymystöön luettava kirjailija Bernard-Henry Lévy 4.11. kyseli Védrineltä syitä siihen, miksi Ison-Britannian pääministeri Tony Blair oli toiminut kriisissä niin paljon Ranskan johtajia näkyvämmiin ja voimakkaammiin; lähettänyt joukkoja kun taas Ranska lähetti käyntikortin, kiisti Védrine kritiikin täysin. Hänen mukaansa Ison-Britannian osallistumista oli liioiteltu suuresti. Se oli lähinnä logistista. Védrine viittasi myös tarkoituksenmukaisuuteen, mikä selittää sen, miksi ranskalaisten osallistuminen siihen mennessä oli liittynyt vain tiedustelutehtäviin. Ranskalaisten tiedustelu oli laadukasta, siksi Yhdysvallat pyysivät Ranskalta apua juuri sen suhteen.²⁹⁰ Aiemmassa, heti pommitusten alkamisen jälkeen antamassaan haastattelussa Védrine kielsi myös minkäänlaisen erityissuhteen merkityksen Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian välillä. Yhdysvallat pyysi Ison-Britannian apua, koska se oli toiminut sotilaallisesti Afganistanissa jo kolmen vuoden ajan.²⁹¹ Lisäksi Védrine korosti, että Ranskan näkymättömyyttä terrorismin vastaisessa taistelussa liioiteltiin suuresti jo siksikin, ettei sotilaallinen operaatio ole kuin vain yksi terrorismin vastaisen taistelun keinoista muiden joukossa.

Huolimatta Chiracin, Jospinin ja Védrinen tietyistä toisistaan eroavista painotuksista, Ranskan virallinen linja oli poliittisesti Yhdysvaltoja voimakkaasti tukeva. Kaikki kolme toistivat jokaisessa aineiston puheessa ja haastattelussa Ranskan solidaarisuuden Yhdysvalloille. Kukaan ei sulkenut pois sotilaallisen osallistumisen mahdollisuutta. Aineiston perusteella Chirac kuitenkin ajoi Ranskan laajempaa osallistumista suurimmalla innolla. Chirac korosti tarjonneensa Ranskan sotilaallista apua Yhdysvalloille ainakin kahteen otteeseen, 7.10. ja 25.10.²⁹² Jospin ja Védrine taas vaikuttavat suhteellisen varovaisilta, kuten jo edellä todettu. Syynä tähän saattoi olla Ranskan vasemmiston hajaannus. Hallituksessa mukana oleva kommunistipuolue vastusti Ranskan osallistumista raskaisiin ja arvaamattomiin sotilasoperaatioihin,

²⁸⁹ Védrine, 22.9.2001.

²⁹⁰ Védrine 4.11.2001.

²⁹¹ Védrine, 8.10.2001b.

²⁹² Chirac 7.10.2001 ja 25.10.2001.

jollaiseksi Yhdysvaltojen Afganistanin operaationkin uskottiin osoittautuvan. Kommunistisen puolueen ryhmänjohtaja Robert Hue mainitsi syiksi vastustukselle myös humanitaariset syyt.²⁹³ Myöhemmin, parlamentin keskustelussa 8.10. hän tuomitsi Yhdysvaltojen intervention lopulta kokonaan, johtuen siviileihin kohdistuneiden pommitusten massiivisuudesta. Samassa yhteydessä myös vihreiden puoluesihteerin Noël Mamere tuomitsi iskut nimittäen niitä sotatoimiksi Afganistanin kansaa vastaan²⁹⁴.

Tilanne ei oletettavastikaan ollut helppo Lionel Jospinille, joka joutui pääministerinä olemaan ulkopoliitikassa "samaa mieltä" presidentin kanssa, jolle Ranskan perustuslaki myöntää oikeuden määrätä ulkopoliitikasta. Jospin joutui puolustamaan siis samalla myös Chiracin linjauksia Ranskan kansalliskokouksessa. Hän rauhoitteli parlamenttia lupaamalla, että kun Ranska päättää olla Yhdysvaltojen rinnalla myös sotilaallisesti, Parlamenttia informoidaan²⁹⁵.

Chirac puolestaan sai Ranskan oikeiston kannatuksen mittavammalle sotilaalliselle osallistumiselle. Parlamenttikeskustelun valossa Ranskan kansalliskokouksen oikeistoedustajat olisivat halunnut Ranskalle suurempaa osaa Afganistanin sotilaallisessa operaatiossa. Liberaalipuolueen DL²⁹⁶ edustajat vaativat aukottomampaa tukea Yhdysvalloille, koska muuten Ranska katoaisi kansainväliseltä näyttämöltä. Keskustapuolue UDF²⁹⁷:n ryhmänjohtaja, Ranskan entinen presidentti Valéry Giscard d'Estaing ehdotti Ranskan "aivan erinomaista laatua olevien" erikoisjoukkojen hyödyntämistä, mikäli Yhdysvallat niin pyytäisi. RPR:n ryhmänjohtajan ja entisen pääministerin Eduard Balladurin mukaan Ranskan oli osoitettava, että vaikka se olikin vaativa liittolainen, se on silti liittolainen, joka kantaa vastuunsa.²⁹⁸

Mittavammalle sotilaalliselle tuelle vaikutti kuitenkin muodostuvan erityisen hankalaksi juuri Védrinen ennakoima asia: Yhdysvaltojen halu toimia sotilaallisesti yksin. Toinen ongelma vaikuttivat olevan Ranskan sotilaallisen kapasiteetin asettamat rajoitukset. Ranskan ainoa lentotukialus oli telakalla korjattavana, sillä ei ollut Afganistanin

²⁹³ Uutinen, 5.10.2001. Le Monde ja uutinen, 4.10.2001. Libération.

²⁹⁴ Uutinen, 9.10.2001. Libération.

²⁹⁵ Jospin, 10.10.2001. "Quand la France décidera d'être au côté des Etats-Unis militairement parlant, il y aura une information du Parlement".

²⁹⁶ Démocratie libérale.

²⁹⁷ Union pour la démocratie française.

²⁹⁸ Uutinen, 5.10.2001. Le Monde.

operaatioon soveltuvia risteilyohjuksia ja muutenkin armeijan budjettia oli viime vuosina karsittu²⁹⁹.

Chiracin puheille Ranskan suuremmasta osallistumisesta saatiin katetta vasta marraskuun lopussa kun Chirac ilmoitti televisiopuheessaan 16.11. noin kahden tuhannen ranskalaisen sotilaan lähteneen Afganistaniin osallistumaan kansainväliseen avustusoperaatioon. Ranskalaisten tehtävänä oli taata Mazar-e-Sharifin lentokentän turvallisuus, jotta avustukset saataisiin perille. Myös ranskalaisia Mirage-hävittäjiä osallistui operaatioihin. Chirac korosti, että sotilaallisen operaation ohella oli välttämätöntä aloittaa poliittisen ratkaisun etsiminen ja humanitaarinen apu.³⁰⁰

Jospin informoi Ranskan kansalliskokousta samasta asiasta 21.11. Hänen mukaansa Yhdysvallat oli pyytänyt apua muilta valtioilta operaation uudessa vaiheessa ja Ranskan presidentti ja hallitus olivat sitä päättäneet antaa. Jospin kertoi, että hävittäjien käyttöönottoon liittyvät tekniset neuvottelut ovat käynnissä Kirgisiassa ja Tadjikistanissa. Lisäksi Jospin ilmoitti hallituksen ja presidentin päättäneen lähettää alueelle Ranskan lentotukialuksen Charles-de-Gaullen, koska liittoumalla oli ongelmia Intian valtameren valvonnassa. Vaarana oli siis terroristien pako meriteitse. Lentotukialus voitiin kuitenkin ottaa käyttöön vasta joulukuun puolivälissä, koska se oli korjattavana Toulonin telakalla.³⁰¹ Lehdistö kuvasi päätöstä lähettää Charles-de-Gaulle Afganistaniin epätoivoisena yrityksenä lisätä Ranskan roolia sotilaallisessa operaatiossa ja saada Ranska näyttämään suurvallalta vielä lähes rikkinäisen lentotukialuksen avulla. Le Monde julkaisi 24.11. jokapäiväisenä etusivun pilapiirroksena kuvan (liite 2), jossa rikkinäistä lentotukialusta tuodaan kuumailmapallolla Afganistaniin. Amerikkalainen sotilas uhkaa Bin Ladenia Charles-de-Gaullen käyttööntamisella, jolloin tämä antautuu välittömästi hokien "ei sitä, ei sitä!". Libération puolestaan julkaisi 29.11. piirroksen ranskalaisista sotilaista aluksen kannella (liite 3), joista toinen onkii toisen kysellessä: "eikö vieläkään Bin Ladenia?"

Lopullista selitystä sille, miksi Ranskan sotilaallinen osallistuminen jäi niin pieneksi, ei voida tämän tutkielman puitteissa antaa. Syynä oli varmasti Yhdysvaltojen halua toimia yksin, tai ainakin ilman Ranskan laajaa apua. Miksi taas näin oli, on toinen kysymys, jota ei voi käsitellä tämän tutkielman puitteissa. Kysymykseen siitä, oliko suurempi syy

²⁹⁹ Imbert, 22.10.2001. Le Point.

³⁰⁰ Chirac 16.11.2001.

Ranskan sotilaallisen kapasiteetin soveltumattomuus, Ranskan maine vaikeana liittolaisena vai pelkkä tarkoituksenmukaisuus³⁰², voinee vastata vain Yhdysvaltojen presidentti ja muu sodan johto. Tutkimuksen aineiston perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että ainakin Ranskan presidentti Chirac olisi halunnut Ranskalle merkittävämmän roolin myös sotilaallisessa operaatiossa. Ministereiden kannat sotilaallisen osallistumisen lisäämisen suhteen ovat epäselvemmät. Jospinin puheet aiheesta on pidetty kansalliskokouksessa, jossa hänen tehtävänsä on puolustella hallituksen (ja presidentin) ulkopoliittikkaa. Puheet ovat tyyliltään tiedottavampia kuin Chiracin. Védrine taas vaikutti uskovan, etteivät Ranskan asema tai vaikutusvalta maailmassa muutu suuntaan tai toiseen sen mukaan, millainen sen sotilaallinen osuus Afganistanissa oli. Hän korosti terrorismin vastaisen sodan muita аспектеja.

6.2. Moninapaisen maailman puolesta

Vaikka aineistosta ei suoranaista arvostelua Yhdysvaltojen terrorisminvastaisen taistelun toimia kohtaan juuri löydykään, on otettava huomioon myös epäsuora kritiikki, esimerkiksi erilaisten huolien ilmaiseminen Yhdysvaltojen tulevan toiminnan suhteen, samoin ohjeet ja neuvot, joita varsinkin Chirac ja Védrine, joiden hoitoon diplomatia Ranskassa kuuluu, esittivät Yhdysvalloille. Kaikkia neuvoja ja huolia ei tietenkään voi määrittellä kritiikiksi. Sen sijaan tietyt itsestäänselvyudet, joita ranskalaiset toistelivat tilanteissa, joissa ei ollut mitään merkkiä siitä, että Yhdysvallat toimisi toisin, voidaan siksi lukea. Chirac esimerkiksi muistutti 6.11. George W. Bushin kanssa pidetyssä lehdistötilaisuudessa, ettei sinänsä välttämätön sotilaallinen operaatio ole ainoa terrorismin vastaisen taistelun ratkaisu³⁰³. Myös Védrine toisteli samaa usein. Yhdysvalloissa tuskin myöskään niin ajateltiin; olihan valtio itse ajanut YK:ssa muun muassa terrorismin vastaiseen rahoitukseen liittyviä toimia. Sen tähden kommentti voidaan ymmärtää jonkinlaisena epäluottamuksen osoituksena Yhdysvalloille.

Aineiston pohjalta selvisi myös, että vaikka terrorismin vastaisia toimia ei suuresti arvosteltukaan, eivät Yhdysvaltojen ja Ranskan näkemyserot muiden asioiden suhteen silti olleet kadonneet. Selkeitä näkemyseroja ja suoraakin kritiikkiä on aineistosta löydettävissä, erityisesti liittyen Yhdysvaltojen ulkopoliittikan unilateralismiin ja Lähi-idän kriisin ratkaisemisen välttämättömyyteen.

³⁰¹ Jospin 21.11.2001.

³⁰² Imbert, 22.10.2001. Le Point.

³⁰³ Chirac, 6.11.2001. "L'Action militaire est indispensable mais elle n'est pas seul".

Ranskassa ei myöskään unohdettu gaullismin toista keinoa lisätä Ranskan arvovaltaa maailmassa kansallisen itsenäisyyden korostamisen ja Yhdysvalloista erottautumisen lisäksi, joka oli kansainvälinen yhteistyö. Ranska korosti aineiston perusteella hyviä suhteitaan kehitysmaitiin, halusi yhä profiloitua kolmannen maailman äänitorvena ja koki yhä tehtäväkseen universaalien viestien eteenpäin viemisen. 11.9.2001 jälkeen se huolehti erityisesti suhteistaan arabimaiden kanssa. Lähes jokaisessa aineiston puheessa ja kannanotoissa muistettiin mainita, ettei islam ole sama asia kuin terrorismi, eikä kyseessä oli kristittyjen taistelu muslimeja vastaan, vaan koko maailman taistelu terrorismia vastaan. Myös Ranskan sen historiallisista suhteista johtuvaa erinomaista asemaa lännen ja islamilaisien maiden välisen ymmärryksen lisääjänä korostettiin.

6.2.1. Multinationalismi vs. unilateralismi

On sanottava, ettei kukaan tutkituista poliitikoista, huolimatta suhteellisen avokätisestä tuestaan, myötäillyt Yhdysvaltojen johtoa kauttaaltaan. Vaikkeivät he aineiston perusteella kritisoinneetkaan Yhdysvaltoja terrorismin vastaisen taisteluun liittyen juuri lainkaan, esimerkiksi kyseenalaistamalla pommitusten kohteita tai niiden legitimiyyttä yleisemmin, ei Yhdysvaltojen unilateralismiin taipuva ulkopoliitikka, johon toivottiin tapahtumien myötä muutosta, säästynyt kritiikiltä. Unilateralismin kritisointi on luettavissa yhdeksi Ranskan ulkopoliitikan pitkistä linjoista, ja peräisin siis de Gaullelta³⁰⁴:

Itsenäisenä ja vapaana liittolaisena meillä on oikeus keskustella Yhdysvaltojen politiikasta. Tämän kaltaisissa koetuksissa Amerikan kansa on fantastinen ja uskon sen tekevän vaikutuksen kaikkiin energiallaan.. Yhdysvallat herättävät ristiriitaisia tunteita, ja kyllä, me toivomme Yhdysvaltojen sitoutuvan maailmaan; meidän mielestämme se ei voi ajatella olevansa "saari"... tämä hallinto aloitti kautensa unilateralistisesti: päättämällä yksin niin kuin heitä huvitti, poistumalla ikävistä neuvotteluista...³⁰⁵

³⁰⁴ Suleiman, 13.12.2002. Le Figaro.

³⁰⁵ Védrine 20.9.2001" ..on a tout à fait le droit de discuter de la politique américaine, c'est notre droit d'allié indépendant et libre. Mais dans ce tyoe d'épreuves, le peuple américain est fantastique et je crois qu'il "épatera" tout le monde quant à son énergie.. L'Amérique suscite des sentiments contredictioires, Oui, nous souhaitons une Amérique engagé dans le monde, nous pensons qu'elle ne peut pas croire qu'elle est

Niin, luulen, että amerikkalaiset.. joita vastaa on hyökätty ensimmäistä kertaa heidän omalla alueellaan, eivät voi olla vetämättä tästä johtopäätöksiä, erityisesti liittyen tiettyyn houkutukseen noudattaa isolationismia, joka heillä on ollut. Luulen, että heidän täytyy vuorostaan avautua maailmalle³⁰⁶.

Chirac on koko presidenttiytensä ajan puhunut voimakkaasti multilateralismin ja moninapaisen maailman puolesta, eikä 11.9. jälkeinen aika ole aineiston perusteella poikkeus. Jospin totesi useaan otteeseen toivovansa, että Yhdysvallat ymmärtäisivät multilateralismin merkityksen maailman ongelmien hoitamisessa, mikä oli ollut ranskalaisen diplomatian teemana jo pitkään. Puhuessaan Ranskan parlamentin ylähuoneelle, senaatille, Jospin sanoi toivovansa, että "amerikkalaiset ystävämme" ymmärtävät tapahtumien jälkeen, että vaikka Yhdysvallat onkin maailman suurin valta - ja itse asiassa juuri siksi, että se on maailman suurin valta - se ei voi vetäytyä ja eristäytyä maailmasta. Yhdysvaltojen olisi tajuttava myös, että vaikka se omaakin niin suuren vaikutusvallan maailmassa, muu maailma voi silti tulla harjoittamaan omaa vaikutusvaltaansa heidän alueellaan. Jospinin mukaan on selvää, että hyväksymällä multilateralismin ja ottamalla paikkansa hyväksyen tehtävänsä ja vastuunsa multipolaarisessa maailmassa, Yhdysvallat saisi äänensä paremmin kuuluville.³⁰⁷

Puhuessaan parlamentille 21.11. Jospin palasi asiaan ja sanoi toivovansa amerikkalaisten, saatuaan lähes koko muun maailman tuen ja solidaarisuuden, huomanneen liittouman hyödyllisyyden ja sen, että multilateraalinen toiminta on ehdottomasti paras tapa hoitaa ihmiskunnan ongelmia³⁰⁸. Yhdysvaltojen toivottiin myös muuttavan kantansa useiden monen keskeisiä toimia vaativien asioiden suhteen, kuten

une île. ...cette administration a commencé avec une approche très unilatéraliste : décider seuls de ce qui leur plaisaient, se sortir d'une négociation ennuyeuse..."

³⁰⁶ Chirac 4.10.2001. "Voilà, je crois que les américains, aujourd'hui, pour la première fois touchés au cœur de leur territoire, ne pourront pas ne pas en tirer des conséquences, notamment sur une certaine tentation isolationniste qui était la leur. Je pense qu'ils devront davantage s'ouvrir au monde."

³⁰⁷ Jospin 10.10.2001. "...même lorsqu'on est la première puissance mondiale, surtout peut-être quand on est la première puissance mondiale, on n'a pas la possibilité de faire un retrait du monde. Que lorsqu'on a une telle influence sur le monde, on peut craindre aussi que le monde, en retour, vienne exercer son influence chez vous." "...je pense que cela pourrait montrer à nous amis américains que c'est bien dans la vision d'un monde multipolaire, que c'est bien en prenant leur place et toute leur place du multilatéralisme, qui doit présider à la complexité du monde, qu'ils pourront être pleinement entendus comme puissance, c'est-à-dire d'assumer leur devoir de responsabilité."

³⁰⁸ Jospin 21.11.2001. "Il faut espérer que les Américains, qui...ont reçu le témoignage réconfortant de la solidarité internationale...ils ont éprouvé l'utilité d'une coalition, ils devraient comprendre l'intérêt d'une démarche multilatérale pour traiter les problèmes communs de l'humanité."

veroparatiisit ja likaisen rahan vastainen taistelu, joiden suhteen muutosta tapahtuikin³⁰⁹. Jospin korosti multilateralismin merkitystä myös ympäristön suojelun ja maailmankauppaneuvotteluiden suhteen. Ranskan tehtävä oli toimia entistä lujemmin sen puolesta, että Kioton protokolla pantaisiin täytäntöön.³¹⁰

Védrine toivoi myös, että Yhdysvaltojen asenne olisi muuttunut multilateralistisemmaksi ja korostaa, että ei usko maailman muuttuneen kovinkaan merkittävästi iskujen johdosta. Samat ongelmat kuin ennenkin ovat olemassa: rikkaiden ja köyhien maiden erimielisyydet, maailman hallintaan liittyvät erimielisyydet, Lähi-idän kriisi. 11.9.2001 tapahtumat ovat yksi osa tapahtumien ketjua. Védrinen mukaan asia, mikä on saattanut muuttua, on Yhdysvaltojen asenne. Iskut ovat osoittaneet, etteivät isolationismi tai unilateralismi ole mahdollisia; Yhdysvallat ei voi eristäytyä, sekin on haavoittuva. Tästä tulee hänen mukaansa seuraamaan muutoksia Yhdysvaltojen ja muiden valtioiden välisiin suhteisiin, samoin kuin kansainvälisten instituutioiden toimintaan.³¹¹

Ranskan multinationalismia painottava strategia näkyi myös siinä roolissa, jonka niin Chirac, Jospin kuin Védrinekin halusivat antaa Yhdistyneille Kansakunnille terrorismin vastaisessa sodassa. Ranskan pysyvä paikka YK:n turvallisuusneuvostossa, jonka voidaan katsoa periytyneen niin ikään Charles de Gaullelta, samoin kuin unilateralismin kritiikin, vaikuttaa aineiston perusteella säilyneen ensiarvoisen merkittävänä Ranskalle. Voidaan olettaa - huolimatta siitä, ettei tässä yhteydessä ole mahdollisuuksia tutustua Yhdysvaltojen johdon lausuntoihin riittävän kattavasti - ettei Ranskan väsymätön Yhdistyneiden kansakuntien roolin ja merkityksen toistaminen terrorismin vastaisen taistelun johtajana, mukaan lukien terrorismin maailmanlaajuisten verkostojen kitkeminen, ole välttämättä ollut YK:n usein rasitteena kokevan Yhdysvaltojen mieleen³¹².

Kaikki kolme poliitikkoa painottavat YK:n turvallisuusneuvoston resoluutiota 1368, joka otettiin käyttöön Ranskan aloitteesta. Se tuomitsi iskut ja tunnusti Yhdysvaltojen oikeuden puolustautua. Se siis legitimoit Yhdysvaltojen toimet Afganistanissa. YK:n valtuutus toimi perusteluna myös Ranskan avunannolle. Védrinen mukaan

³⁰⁹ Jospin 27.9.2001.

³¹⁰ Jospin 21.11.2001

³¹¹ Védrine 22.11.2001.

³¹² Tardy 2002, 946.

turvallisuusneuvosto on legitiimein instituutio määrittelemään maailmanlaajuisen terrorismin vastaisen politiikan suuntaviivat.³¹³ Sen tuli johtaa myös taisteluja terroristien maailmanlaajuisen verkostojen kätkemiseksi³¹⁴. Erityisen merkittäväksi Védrine halusi nostaa YK:n roolin Afganistanin tulevaisuuden suhteen. Yhdistyneiden kansakuntien tuli toimia legitiiminä viitekehyksenä ja tukena afgaanien poliittiselle prosessille.³¹⁵

Myös Chirac korosti useaan otteeseen YK:n merkitystä terrorismin vastaisessa taistelussa toimien koordinoinnin kannalta. Vieraillessaan Yhdysvalloissa hän tapasi myös YK:n pääsihteerin, Kofi Annanin, jonka kanssa 19.9. pitämässään lehdistötilaisuudessa Chirac korosti terrorismin vastaisen taistelun koskevan kaikkia maailman maita, mikä antoi YK:lle korvaamattoman roolin.³¹⁶ Hänen mukaansa oli ensiarvoisen tärkeää, että kaikki ymmärtäisivät terrorismin vastaisen taistelun olevan koko maailman, ei vain länsivaltioiden etu ja tehtävä:

Idea, joka mukaan kyseessä olisi länsimaiden taistelu terrorismia vastaan, on absurdi. Kyseessä on sen sijaan maailman taistelu terrorismia vastaan, minkä vuoksi YK:n rooli tässä taistelussa on oleellisin.³¹⁷

Myös Jospin painotti YK:n roolia ja merkitystä, varsinkin Afganistanin Talebanin jälkeisen hallinnon järjestämisessä. Ranska toimi hänen mukaansa lujasti sen puolesta, että YK:n pääsihteerin erityislähettilään Lakhdar Brahimin tehtävä onnistuisi.³¹⁸

Kolmen tutkittavan näkemykset multinationalismin tärkeydestä ja YK:n tärkeästä roolista eivät eroa aineiston perusteella juuri lainkaan. Kaikkien käsitykseen vaikuttaa heijastuvan François Mitterrandin näkemys YK:sta. Hän halusi luoda Yhdistyneistä kansakunnista todellisen koneiston maailman ongelmien hoitamiseksi.³¹⁹ Ranska ajoi voimakkaasti YK:n johtoroolia myös Afganistanin hallinnon järjestämisessä ja rauhanturvaoperaation järjestämisessä ja tarjosi omia joukkojansa tehtävään.

³¹³ Védrine 22.9.2001. "Le Conseil de sécurité est l'enceinte la plus légitime pour définir la politique générale mondiale de lutte contre le terrorisme".

³¹⁴ Védrine, 8.10.2001c. "L'ONU est un cadre [de la lutte contre des réseaux dans le monde entier]."

³¹⁵ Védrine 2.11.2001.

³¹⁶ Chirac, 19.9.2001. "Le rôle irremplaçable de l'ONU."

³¹⁷ Chirac, 4.10.2001. "L'idée qu'il pourrait y avoir une lutte de l'Occident contre le terrorisme est une idée absurde. Cela ne peut être que la lutte du monde contre le terrorisme. Si c'est la lutte contre le terrorisme, ça redonne à l'ONU une importance capitale."

³¹⁸ Jospin 6.11.2001.

Yhdysvaltojen unilateralismiin ja isolationismiin taipuva ulkopolitiikka taas on väheksynyt kansainvälisten organisaatioiden merkitystä.

Multilateralismin painottamisen voidaan lukea olevan myös perua historiasta, sillä yksi de Gaullen prinssiipeistä oli Yhdysvaltojen hegemonian kiistäminen ja kansainvälisen yhteistyön korostaminen. Ranskan oli estettävä se mahdollisuus, että kaksi supervaltaa pääsisivät keskenään sopimaan maailmanjaosta, kysymättä muilta mitään. Kaksinapaisuutta oli vastustettava ja luotava uusia napoja, jotta muidenkin vaikutus maailman asioihin olisi turvattu. Sen sijaan Yhdistyneiden kansakuntien roolin ymmärtämisessä voidaan todeta tapahtuneen muutoksia de Gaullen ajoilta, joka ei sille ehkä antanut vielä kovinkaan suurta arvoa maailman asioiden hoitajana. Syy osittaiseen muutokseen on kuitenkin ajassa, ei prioriteettien muuttumisessa, koska kaksinapaisessa maailmassa YK:n rooli oli väistämättä syrjässä maailmanpolitiikan hoitamisesta. Siksi sen merkityksen korostaminen ei voinut olla kuin marginaalinen Ranskan ulkopolitiikassa ennen Neuvostoliiton hajoamista ja kaksinapaisen maailmanjärjestelmän päättymistä, jonka jälkeen Ranskan paikka YK:ssa nousi yhdeksi Ranskan ulkopolitiikan prioriteeteista.³²⁰

6.2.2. Ranskan rooli maailmassa - kolmannen maailman äänitorvi?

Gaullistinen Ranska on jo pitkään pyrkinyt profiloitumaan Afrikan ja muun maailman ymmärtäjänä ja auttajana, eikä tämäkään pyrkimys ole muuttunut historian saatossa, lukuun ottamatta suurempaa vaatimusta demokratiaan. Ranskan voidaan katsoa pyrkineen muuttamaan rooliansa jo Mitterrandin ajoista lähtien pikemminkin kolmannen maailman kansojen kuin välttämättä hallitsijoiden puolesta puhujaksi ja näin on myös aineiston puheiden perusteella. Toinen asia on toki, miten totta kyseinen rooli on käytännössä.

Aineiston perusteella kaikki kolme tutkittavaa näkivät Ranska yhä erityistapauksena maailmassa, universaalien viestien viejänä ja arvojen edistäjänä. Se näkyy selvästi esimerkiksi Chiracin 16.11. pitämästä televisiopuheesta, jossa hän summasi kriisistä vedettävät johtopäätökset ja Ranskan tehtävät seuraavasti:

³¹⁹ Froment-Meurice 2000, 323.

³²⁰ Tardy 2002, 932-933.

Ranskan on toimittava lujemmin kehityksestä hyötyvien ja köyhyydessä vielä elävien ihmisten välisen kuilun kaventamiseksi. Ranskan on näytettävä tietä ymmärryksen ja kunnioittamisen lisäämiseksi sekä kansojen ja kulttuurien välisen dialogin edistämiseksi. Erilaisuudet rikastavat meidän maailmaamme, samoin kuin meidän yhteiskuntamme. Ranskan on myös puolustettava arvojansa ja saada viestinsä kuulumaan³²¹.

Védrine korosti myös, että Ranskalla oli velvollisuus toimia, ja sillä olisi kaiken lisäksi hyvä asema toteuttaa sen itselleen velvollisuudeksi kokemaa tehtäväänsä.:

Ranskalla, joka on yksi Yhdysvaltojen vanhimmista liittolaisista, on pitkän ajan rikas ja monipuolinen diplomaattinen kokemus monista avainmaista, erityisesti arabimaista. Se on tehnyt useita aloitteita maailman harmonisatioon ja säännöstelyyn liittyen. Sen tehtävä on osallistua tässä tilanteessa, jossa meidän täytyy toimia kaikkien maailman vakavien ongelmien ratkaisemiseksi, ei pelkästään terrorismiin liittyen. Uskon, että Ranskalla on paljon annettavaa. Meidän velvollisuutemme on olla ensimmäisten joukossa niistä, jotka toimivat tämän onnettomuuden ratkaisemiseksi ja oikeamman ja turvallisemman maailman luomiseksi. Ranska on erittäin hyvässä asemassa siihen ja meidän täytyy se tehdä.³²²

Myös Jospin uskoi, että Ranskan velvollisuus oli toimia - johtuen sen laajasta kansainvälisten suhteiden verkostosta - sen hyväksi, että maailma olisi kriisin ratkaisun jälkeen valmiimpi korjaamaan elintasokuilut ja epäoikeudenmukaisuudet³²³. Hänen mukaansa Ranska jatkaisi tämän viestin, Ranskan diplomatian suuren teeman, johon se oli jo kauan uskonut, eteenpäin viemistä³²⁴.

³²¹ Chirac 16.11.2001. "La France doit intensifier ses efforts pour réduire le fossé qui se creuse entre les pays qui bénéficient des fruits du développement et une part de l'humanité qui s'enforce dans la pauvreté. La France doit montrer la voie de la compréhension, du respect et du dialogue entre les peuples, entre les cultures. Notre monde, comme notre société, s'enrichit de ses différences. La France doit aussi défendre ses valeurs et faire entendre son message."

³²² Védrine 22.11.2001. "La France, qui est un des plus anciens alliés du peuple américain...qui a une expérience diplomatique très riche et diversifiée, avec de nombreux pays-clés, notamment arabes, qui a fait des propositions d'harmonisation et de régulation du monde, doit participer à ce moment..où nous allons devoir travailler sur tous les problèmes graves du monde, et pas seulement sur le terrorisme. Je pense qu'elle peut beaucoup apporter. C'est une obligation pour nous d'être au premier rang de ceux qui vont agir pour que de cet immense malheur sorte un monde plus juste et plus sûr. Nous sommes bien placés pour cela et nous devons le faire."

³²³ Jospin, 3.10.2001.

Ranskan itselleen omaksuma tehtävä näkyi aineistossa ainakin seuraavina teemoina: 1) terrorismin ja islamin toisiinsa sekoittamisen vaaroista muistuttaminen ja sivilisaatioiden välisen sodan torjuminen, 2) etelän ja pohjoisen välisen kuilun korjaamisen tärkeys, 3) Lähi-idän kriisin ratkaisun kiirehtiminen sekä 4) Afganistanin poliittisen ratkaisun ja humanitaarisen avun kiireellisyyden korostaminen.

Erityisen suurta huolta kaikki kolme tutkittavaa politiikkaa vaikuttavat kantavan arabimaiden suhtautumisesta vastaiskuihin, ja useimmista tutkittavista puheista löytyi viittaus Ranskan huoleen terrorismin ja islaminuskon "amalgomisesta" eli niiden suorasta yhdistämisestä toisiinsa³²⁵. Védrine ja Jospin varoittivat Yhdysvaltoja myös Samuel J. Huntingtonin teorian mukaisen *le choc des civilisations*³²⁶, sivilisaatioiden välisen sodan aiheuttamisesta³²⁷. Ranskassa asiasta kannettiin huolta luonnollisesti johtuen sen viisi miljoonaisesta muslimiväestöstä, mutta myös sen historiallisista suhteista arabimaihin. Sekä pääministeri Jospin että ulkoministeri Védrine kritisoivat myös Bushin määritelmää, jonka mukaan kyseessä oli ristiretki terrorismia vastaan. Jospin varoitti IHEDN:ssa 24.9. pitämässään puheessa ristiretki-määritelmän käytöstä, mutta myös kaikenlaisesta muusta mustavalkoistamisesta:

Taistelua tulee viedä eteenpäin kollektiivisesti... suurella määrätietoisuudella, mutta yksinkertaistamatta ja välttämättä väärää asioiden yhdistämistä. Kyse ei ole sivilisaatioiden välisestä konfliktista tai ristirekkestä, vaan taistelusta terroristien fanatismia ja väkivaltaa vastaan, elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja demokraattisten arvojen nimissä³²⁸.

Myös Védrine kritisoi määritelmää ristirekkestä televisiohaastattelussa 20.9., korostaen tosin, että syynä ilmaisulle oli lähinnä amerikkalaisten erilainen, dramaattisempi puhetapa, jota eurooppalaisten on välillä vaikeaa ymmärtää. Hän myös kielsi olevansa

³²⁴ Jospin 10.10.2001.

³²⁵ m uun muassa Chirac 18.9.2001b, 19.9.2001 ja 11.11.2001. Jospin 12.9.2001, 24.9.2001 ja 10.10.2001. Védrine 14.9.2001, 16.9.2001 ja 17.9.2001.

³²⁶ Huntington 1993, 22-49. Alkuperäiskielinen käsite on the Clash of Civilizations. Teoria, jonka mukaan maailman sivilisaatiot, erityisesti kristitty ja islamilainen ajautuvat ennen pitkää konfliktiin keskenään.

³²⁷ Védrine 14.9.2001, Jospin 24.9.2001

³²⁸ Jospin 24.9.2001. "Ce combat doit être mené collectivement..avec la plus grande détermination, mais sans manichéisme et en évitant tout amalgame. Il ne s'agit pas d'un conflit entre civilisations. Nous n'avons pas à mener une "croisade". Le combat que nous engageons contre le fanatisme et contre la violence terroriste est mené au nom du respect de la vie, des Droits de l'homme et des valeurs démocratiques."

huolissaan kyseisestä asiasta, koska oli huomannut amerikkalaisten johdon olevan varovainen terrorismin ja islamilaisen maailman yhdistämisessä toisiinsa.³²⁹ Jo aiemmin hän korosti, ettei ole nähnyt mitään merkkejä siitä, etteikö Yhdysvallat ymmärtäisi näitä vaaroja ja toimisi harkitusti asiassa.³³⁰

Chirac, Jospin ja Védrine kielsivät voimakkaasti kaikki selitykset terrori-iskujen ymmärtämiselle. Jospin mukaan mikään sekasorto maailmassa ei oikeuta tällaisia raakalaismaisia iskuja.³³¹ Silti kaikki muistuttavat useaan otteeseen, että kurjuus, köyhyys ja turhautuneisuus ruokkivat fanatismia ja toimivat kasvualustana ääri-ideologioille ja terrorismille. Jospin toteaa, että pohjoisen ja etelän suhteet ovat epäoikeudenmukaiset; demokratian puuttuminen, epätasa-arvo, rikkauksien keskittyminen ja jälkeen jäänyt kehitys aiheuttavat ongelmia. Näihin asioihin on puututtava, mikä onnistuu maailman solidaarisemmalla järjestämisellä ja lyhyemmällä tähtäimellä puhuttaessa puuttamalla meneillään oleviin kriiseihin.³³² Védrinen mukaan terrorismin vastaista taistelua oli toteutettava kaikilla alueilla, myös työskennellen sellaisen maailman hyväksi, jossa terrorismilla ei olisi kasvualustaa.³³³

Kaikki kolme poliitikkoa, Chirac, Jospin ja Védrine korostivat aineiston lausunnoissa melko samalla painolla Lähi-idän ongelmien ratkaisemisen kiireellisyyttä. He painottavat Yhdysvaltojen sitoutumisen kriisiin olevan välttämätöntä. Kaikki myös mainitsevat Ranskan olleen ensimmäinen valtio, joka on vaatinut palestiinalaisvaltion perustamista ja kiittelevät George W. Bushin puhetta, jossa amerikkalainen presidentti ensimmäistä kertaa mainitsee palestiinalaisvaltion perustamisen olevan Yhdysvaltojen tavoitteena.³³⁴ Jospinin mukaan 11.9.2001. terrori-iskut ovat yksi syy lisää saada aikaan rauha Lähi-idässä³³⁵. Hänen mukaansa Ranskan vuodesta 1982 omaama käsitys on myöhemmin muuttunut koko Euroopan unionin yhteiseksi näkemykseksi ja tavoitteeksi³³⁶.

Kun pommitukset jatkuivat Afganistanissa, niiden vastustus maailmalla, erityisesti arabimaissa, lisääntyi. Ranskan diplomaattinen johto päätti tehdä osansa niiden tuen

³²⁹ Védrine 20.9.2001.

³³⁰ Védrine 14.9.2001.

³³¹ Jospin, 27.9.2001.

³³² Jospin, 10.10.2001.

³³³ Védrine, 16.9.2001.

³³⁴ Chirac 11.11.2001, Védrine, 4.11.2001, Jospin 21.11.2001.

³³⁵ Jospin 21.11.2001.

³³⁶ Jospin, 10.10.2001.

takaamiseksi, ja sekä Chirac että Védrine tekivät pitkät kiertomatkat alueelle. Chirac vieraili marraskuussa muun muassa Saudi-Arabiassa, Marokossa, Egyptissä, Algeriassa ja Tunisiassa, Védrine Pakistanissa ja Intiassa. Molemmat korostivat iskujen olevan YK:n oikeuttamia. Chirac korosti Egyptin televisiolle antamassaan haastattelussa Ranskan painottaneen koko ajan, että pommitusten tuli pysyä rajoitettuina:

Tietysti, me olemme koko ajan vaatineet pommitusten tarkan kohdentamisen välttämättömyyttä...sotilaallisen toiminnan tulee rajoittua Afganistaniin, välttämättä kaikkia siviileihin kohdistuvia toimia ja kohdentuen Talibanin sotajoukkoihin...toivon myös, että sotilaallinen toiminta voisi jäädä mahdollisimman lyhyeksi.³³⁷

Chirac totesi, että näin Yhdysvallat olivatkin hänen mielestään tähän mennessä toimineet. Pommitukset eivät olleet massiivisia³³⁸. Védrine oli samaa mieltä ja sanoi, ettei virheitä ja siviiliuhreja voida millään täysin välttää. Hän toisti useaan otteeseen, ettei pommituksia kohdistettu afganistanilaisiin vaan terroristeihin.³³⁹

Ranskalaiset puhuivat voimakkaasti Afganistanin poliittisen ratkaisun tärkeydestä ja humanitaarisen avun välttämättömyydestä, sinänsä välttämättömänä pitämänsä sotilaallisen operaation ohessa³⁴⁰. Ranska olikin ensimmäinen poliittista ja humanitaarista kokonaisratkaisua Afganistaniin esittänyt valtio. Védrine perusteli Ranskan ulkoministeriön laatimaa toimintasuunnitelmaa, *plan d'action pour l'Afghanistan*, sillä, että ranskalaiset kansalaisjärjestöt ja muut NGO:t olivat ainoina jääneet Afganistaniin pommitusten aikana. Niillä oli alueesta laaja ja pitkä kokemus, jota oli hyödynnetty toimintasuunnitelmaa laadittaessa.³⁴¹

Afganistanin toimintasuunnitelman pohjana oli välittömän humanitaarisen avun aloittaminen ja afgaanien oman poliittisen ratkaisun korostaminen, koska oli selvää,

³³⁷ Chirac 11.11.2001. "Bien entendu, nous avons toujours insisté sur la nécessité d'avoir des bombardements ciblés...Et cette action militaire doit être limitée à l'Afghanistan et se concentrer, en évitant toute action sur les civils, sur les forces du Taleban...j'espère aussi que l'action militaire pourra être aussi rapide que possible."

³³⁸ Chirac 12.11.2001.

³³⁹ Védrine 2.11.2001.

³⁴⁰ Chirac 6.11.2001. "l'Action militaire est indispensable mais elle n'est pas seule...la mise en place d'une solution politique en Afghanistan.. de ce point, nous soutenons l'action menée par M. Brahimi, de même que nous sommes très engagés dans une accélération et une amélioration de l'aide humaine."

³⁴¹ Védrine, 8.10.2001c.

ettei afgaaneille voinut pakottaa minkäänlaista poliittista ratkaisua ulkoapäin³⁴². Suunnitelma sisälsi kuusi osa-aluetta humanitaarisesta avusta poliittisen prosessin alkuun panemisesta ja joka kohdassa painotettiin YK:n keskeistä asemaa tehtävässä. YK:n oli autettava afgaaneita luomaan väliaikaishallinto ja alkuun panemaan poliittinen prosessi.³⁴³

Ranska pyrki toimimaan tutkitun ajanjakson aikana kehitysmaiden, erityisesti arabimaiden puolestapuhujana ja ymmärtäjänä. Vaikka Ranska puolustelikin Yhdysvaltojen toimia Afganistanissa, se pyrki silti huomioimaan arabimaiden huolet ja korjaamaan niiden väärinymmärrykset. Kaikki kolme tutkittavaa puhuivat useaan otteeseen etelän ja pohjoisen välisestä elintasokuilusta ja sen korjaamisen välttämättömyydestä. He myös painottivat Ranskan historiallisia suhteita kolmanteen maailmaan, erityisesti arabimaihin ja Ranskan roolia kulttuurien välisen ymmärryksen lisäämisessä. Tässäkin suhteessa voidaan sanoa, että gaullismista periytynyt suuntautuminen kolmanteen maailmaan jatkuu yhä Ranskan ulkopoliitikassa.

³⁴² Jospin 10.10.2001.

³⁴³ Ministère des Affaires étrangères, plan d'action Afganistan 1.10.2001.

7. LOPPUPÄÄTELMÄT

Kuten luvuissa neljä ja viisi osoitettiin, Ranskan ulkopoliittisesta toiminnasta on erotettavissa selkeä malli - jolla Roy C. Macridis viittaa valtion tavoitteisiin ja niiden saavuttamiseksi olevien mekanismien ja käytäntöjen olemassaoloon - suurvaltiuden palauttaminen³⁴⁴. Se täyttää teorian mukaisen mallin vaatimukset olemalla tavoite, joka on ollut olemassa pitkään, vähintään de Gaullen ajoista saakka. Tavoitteeseen on lisäksi pyritty suhteellisen samanlaisin keinoin ajasta ja hallituksesta riippumatta, minkä todistaa François Mitterrandin kausi. Huolimatta puoluetaustastaan, hänkin säilytti gaullismin ulkopoliittisista periaatteista oleellisimman, suurvaltiuden edistämisen.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymys olikin, onko de Gaullesta peräisin oleva malli säilytetty Ranskan nykyulkopolitiikassa. Tutkittava ajankohta oli 11.9.2001 terrorismiskujen jälkeinen ajanjakso. Valittua aineistoa: presidentin, pääministerin ja ulkoministerin lausuntoja analysoitiin siitä näkökulmasta, löytyykö niistä kritiikkiä Yhdysvaltoja kohtaan - mikä on ollut tärkein Ranskan omaksuman ulkopoliitiikan mallin keinoista parantaa Ranskan asemaa ja valtaa. Tämän lisäksi aineistosta etsittiin myös viittauksia Ranskan mallin mukaisiin muihin keinoihin edistää suurvaltiuttaan, eli Ranskan pyrkimystä nostaa omaa rooliaan muun muassa sotilaallisen osallistumisen ja traditionaalaisia liittolaisuuksiaan korostamalla. Samoin huomioita kiinnitettiin multilateralismin painottamiseen, joka on ollut yksi Ranskan ulkopoliitiikan mallin keinoista, jolla pyritään minimoimaan Yhdysvaltojen valta-asemaa ja yksin päättämistä ja siten lisäämään Ranskan vaikutusmahdollisuuksia.

Aineiston perusteella on täysin selvää, ettei Ranskan ulkopoliitiikan mallin mukainen tavoite edistää suurvaltiutta ole kadonnut mihinkään. Ranskan vahvan roolin edistäminen nähdään yhä sille tärkeänä. Ranskalla on yhä universaali viesti vietävänään. Mitä tulee mallin mukaisiin keinoihin edistää tavoitetta, ei tilanne ole yhtä selvä. Keinoista perinteisesti tärkein, Yhdysvalloista eriytyminen ei näkynyt tutkittujen ystävyyttä, solidaarisuutta ja liittolaisuutta korostavista lausunnoista päällimmäisenä. Eriytymistä ei käytetty Ranskan suurvalta-aseman edistämiseen samalla tavalla kuin historiassa, vaan Ranskassa katsottiin paremmaksi korostaa liittolaisuutta Yhdysvaltoihin terrorismin vastaisessa sodassa. Kaiken kaikkiaan tutkitusta aineistosta

³⁴⁴ Macridis 1992a, 2-3.

löytyi pintapuolisesti suhteellisen vähän kritiikkiä Yhdysvaltoja kohtaan, ainakin mitä tulee terrorismin vastaiseen taisteluun.

Syvemmissä analyysissä selvisi kuitenkin, etteivät Ranskan ja Yhdysvaltojen välejä pitkään hiertäneet mielipide-erot ole kadonneet mihinkään. Yhdysvaltoja kritisoiitiin muun muassa unilateralismista ja varoiteltiin sivilisaatioiden välisen konfliktin mahdollisuudesta. CNN kysyi presidentti Chiracilta haastattelussaan 13.9. Ranskan ja Yhdysvaltojen mielipide-eroista, eikä tämä kieltänyt niiden olemassaoloa. Tapahtuman luonteesta johtuen Chirac silti katsoi, etteivät mielipide-erot muihin asioihin liittyen vaikuta lainkaan tässä tilanteessa. Presidentti totesi, ettei kaikesta tarvitse olla samaa mieltä; tässä asiassa ei ollut epäselvyyksiä. Terrorismia vastaan on taisteltava määrätietoisesti kaikilla alueilla.³⁴⁵

Suurin syy suhteelliseen kritiikkittömyyteen terrorismin vastaiseen taisteluun liittyen lienee siis se, että Ranska koki terrorismin vastaisen taistelun voimakkaasti itselleen tärkeänä. Sen intressit eivät siis olleet vastakkaisia Yhdysvaltojen intresseihin nähden tässä asiassa. Ranska on itsekin kärsinyt terrorismista, viimeksi vuonna 1995, jolloin Pariisissa räjähti yhdeksän pommia³⁴⁶. Sen lisäksi terrorismin vastainen taistelu ja Afganistanin Talibanin vallasta syökseminen sopinee hyvin rooliin, jonka Ranska kokee maailmassa omaavan; vapauksien, arvojen ja ihmisoikeuksien puolesta taistelemisen.

Toinen syy kritiikkittömyydelle on eittämättä se, ettei 11.9.2001 jälkeinen maailman tilanne ollut välttämättä helpoin mahdollinen Yhdysvalloista eriytymiselle, tai Yhdysvaltojen kritisoimiselle. Siviileihin kohdistuneiden, tuhansia kuolonuhreja vaatineiden terrori-iskujen jälkeen Yhdysvaltojen syytely tuntui ehkä epäsovivalta, varsinkin länsivalloissa, joiden kansalaismielipide tuntui julistavan myötätuntoa ja solidaarisuutta Yhdysvalloille. Hyvin harva valtio voi katsoa hyvään makuun sopivaksi kritisoida - ainakaan virallisesti - valtioita, jossa koetaan 11.9.2001 terrori-iskujen kaltainen murhenäytelmä. Terrori-iskut olivatkin kaameudeltaan sitä luokkaa³⁴⁷, että valtaosa maailman valtioista, jopa Yhdysvaltojen perivihollinen Iran, unohti hetkeksi

³⁴⁵ Chirac, 13.9.2001.

³⁴⁶ La Commission de la défense nationale et des forces armées 2001, 48-49.

³⁴⁷ Iskujen järkyttävyyttä lisäsi luultavasti sekin, että niitä pystyttiin seuraamaan suorana lähteyksenä televisioista ympäri maailman.

mahdolliset kiistansa Yhdysvaltojen kanssa yhtyen suruvalitteluihin ja luvaten tukensa terrorismin vastaisessa taistelussa³⁴⁸.

Kolmanneksi syyksi sille, miksi Yhdysvaltoja kritisoitiin niin vähän, on sanottu olevan sen vaikutusvalta. Yhdysvaltojen vastustaminen tilanteessa, jossa ärsytetty suurvalta etsii syyllisiä vaatien valtioita valitsemaan puolensa ja ilmoittaen, ettei tee eroa terroristien ja heidän suojelijoidensa välillä, ei ymmärrettävistä syistä vaikuta kovinkaan kannatettavalta vaihtoehdolta.

Kaiken kaikkiaan tilanne, jossa ulkopoliittikkaa hoidettiin 11.9.2001 jälkeen, oli monin tavoin poikkeuksellinen. Voidaanko siis sanoa, ettei Macridisin teoria Ranskan ulkopoliittikan mallista päde tässä tapauksessa? Eikö Yhdysvalloista eriytymistä enää pidetä Ranskassa hyvänä keinona edistää suurvaltiutta? Ennen johtopäätösten tekoa on muistettava kuitenkin Bloch-Lainéen huomautus, jonka mukaan kansainvälistä politiikkaa tutkittaessa on myös otettava huomioon, että sen diskurssi ja käytäntö eivät välttämättä aina kohtaa täysin. Retoriikka saattaa osoittautua erilaiseksi käytännön todellisuudesta. Toisin sanoen, valtioiden johtajat voivat hyvin sisäpoliittisista syistä välittää tarkoituksellisesti diskurssia, joka kätkee osan todellisuudesta.³⁴⁹ Presidentti Chiracin diskurssin voidaan sanoa liioitelleen Ranskan sotilaallisen osallistumisen laajuutta, koska operaation jälkipuinneissa todettiin, että todellisuudessa 98% Afganistanissa toimineista joukoista oli amerikkalaisia ja ranskalaisten osallisuus hyvin heikko kokonaistoiminnasta³⁵⁰.

Kritiikin puuttuminen, tai sen vähäisyys, ei siis loppujen lopuksi tässä tilanteessa kerro totuutta siitä, millaiseksi Ranska kokee suhteensa Yhdysvaltoihin. Yhdysvaltojen puolella oleminen ei todista Ranskan asenteen muuttuneen, koska se aineiston perusteella pyrki yhä lujasti saamaan oman äänensä kuuluville. Epäsuora kritiikki ja erimielisyydet, samoin kuin kaikkien kolmen poliitikon halu säilyttää Ranskan määräysvalta omien joukkojensa operaatioihin Afganistanissa, todistavat, ettei Ranska edelleenkään ollut valmis alistumaan Yhdysvaltojen käskyjen alle. Ranska halusi säilyttää mahdollisuuden olla eri mieltä Yhdysvaltojen kanssa. Muuta perustelua sille, miksi Ranska halusi viimeiseen saakka olla mukana määrittelemässä operaatioiden

³⁴⁸ "taistelu" ymmärrettiin tässä yhteydessä aivan muuna kuin pelkkänä sotilaallisena toimintana, mm. rahavirtojen katkaisuna ja poliisitoimintana.

³⁴⁹ Bloch-Lainé, 20.12.2001 Le Monde.

³⁵⁰ Hennekinne&Fitchett 2002, 18.

tavoitteet ja toimintatavat kuin tietty varauksellisuus Yhdysvaltojen tulevia toimia kohtaan, ei ole helppoa keksiä. Huolimatta puheissa lupaamastaan varauksettomasta tuesta ja myötätunnosta, ei Ranska siis täysin ollut unohtanut vanhaa gaullistista epäluuloaan ja pyrkimystään eriytyä liittolaisestaan. Pyrkimys näkyy Chiracin, Jospin ja Védrinen lausunnoissa muun muassa:

- 1) ehtoina, joita sotilaalliselle avunannolle asetettiin (joista myöskään Chirac ei loppujen lopuksi olisi ollut valmis luopumaan, vaikkei sitä puheissaan painottanutkaan);
- 2) Ranskan haluna saada oma äänensä kuuluville teemojen kautta, jotka se kokee itselleen ja omalle vaikutusvallalleen tärkeiksi, esimerkiksi terrorismin erottaminen islamin uskosta, moninapaisen maailman puolesta puhuminen jne.;
- 3) Yhdysvaltojen unilateralismin kritiikkinä;
- 4) Yhdysvaltojen patistamisena sitoutumaan Lähi-idän kriisiin ratkaisemiseen;
- 5) YK:n roolin korostamisena Yhdysvaltojen aseman sijaan terrorismin vastaisessa taistelussa;

Vaikka ulkopolitiikan mallin mukaista eriytymistä Yhdysvalloista ei tässä tilanteessa täysin ehkä noudatettukaan, ei se johtunut välttämättä Ranskan ulkopolitiikan johdon halusta luopua siitä. Ranska halusi yhä olla voimakkaasti olemassa Ranskana, ei pelkästään Yhdysvaltojen liittolaisena. Tilanteessa, jossa Yhdysvalloista eriytymisen korostaminen ei ollut kannattavaa tai mahdollista, Ranskan voidaan katsoa ajaneen omaa suurvaltiuttaan tukevaa politiikkaa mallin muiden keinojen avulla. Koska Yhdysvaltojen valta-aseman kasvua ei voitu estää kritisoidulla Yhdysvaltojen politiikalla, siihen pyrittiin muiden keinojen avulla, mm. muiden napojen merkitystä korostamalla, jolla pyrittiin minimoimaan Yhdysvaltojen mahdollisuuksia tehdä koko maailmaa koskevia päätöksiä yksin.

Ranska pyrki vahvistamaan suurvaltiuttaan tämän lisäksi myös muiden, muun muassa diskurssin keinojen avulla, joiden joukkoon voidaan lukea ainakin:

- 1) Ranskan sotilaallisen merkityksen ylikorostaminen ja osallistumisen lisääminen (Chirac);

- 2) Afganistanin sotilaallisen operaation merkityksen väheksyminen vaikutusvallasta maailmassa puhuttaessa, koska Ranska ei ollut siinä osallinen (Védrine);
- 3) Ranskan erinomaisen aseman korostaminen terrorismin vastaisessa taistelussa johtuen sen historiallisista suhteista esimerkiksi arabimaihin;
- 4) Tuen hakeminen kolmannesta maailmasta, erityisesti arabimaista;
- 5) Pyrkimys korostaa Ranskan roolia köyhien maiden ymmärtäjänä ja puolestapuhujana ja arabi- ja länsimaiden välisen ymmärryksen lisääjänä;
- 6) YK:n aseman korostaminen ja multipolarismin korostaminen;
- 7) Pyrkimys tuoda kansainväliseen politiikkaan ranskalaisia aloitteita, kuten Afganistanin toimintasuunnitelma.

Macridisin mallin voidaan sanoa olevan hyvin selitysvoimainen Ranskan ulkopolitiikkaa tutkittaessa huolimatta siitä, ettei Ranska tässä tilanteessa pyrkinyt eriytymään Yhdysvalloista yhtä voimakkaasti kuin menneisyydessä on usein käynyt. On huomioitava, ettei Ranskan liittolaisuus Yhdysvaltoihin ja sen korostaminen kerro sinänsä, etteikö Ranska silti pyrkisi säilyttämään oman poikkeuksellisen ja liittolaisestaan erillisen identiteettinsä. Ranska on sotiinut Yhdysvaltojen rinnalla myös Persianlahdella ja Kosovossa ja antanut tukensa sille useaan otteeseen historiassa, myös de Gaullen valtakaudella. Liittolaisuus ja toimien kritisoimatta jättäminen ei siis tarkoita, etteikö Ranska silti näkisi itseään Yhdysvalloista erillisenä ja välillä vastakkaisena valtana vielä nykypäivänäkkin. Toinen asia onkin, noudattaako se sitä aina ja kaikkialla, uskoen sen olevan väistämättä paras tapa edistää suurvaltiutta.

Tässä yhteydessä on syytä palata vielä kerran Roy C. Macridisin teoriaan ulkopolitiikan historiasta peräisin olevista malleista ja niiden valtioilla aiheuttamaan kahteen ongelmaan. Ensimmäinen vaara on valtion poliittisen eliitin jääminen sokeaksi kansainvälisen ympäristön muutoksille ja jämähtäminen toteuttamaan vanhoja malleja. Toinen taas koskee eliitin sisäisiä erimielisyyksiä liittyen tavoitteisiin ja niiden saavuttamiseen.

Macridisin mukaan Charles de Gaulle, toisin kuin neljännen tasavallan hallitsijat, ei jäänyt sokeaksi ympäristön muutoksille, vaan muutti radikaalisti niitä keinoja, joilla Ranskassa oli pyritty suurvaltiuteen neljännen tasavallan aikana. Keinoksi valittiin Yhdysvaltojen sotilaallisen turvan sijaan Yhdysvalloista eriytyminen ja itsenäinen

puolustus. De Gaullen seuraajat ovat jatkaneet suurelta osin hänen linjoillansa, eikä Ranskan ulkopolitiikka ole vuosien varrella muuttunut juurikaan tavoitteiltaan. Analyysi 11.9.2001 jälkeen Ranskan presidentin, pääministerin ja ulkoministerin lausunnoista osoittaa, ettei niin ole käynyt vielääkään. Maailma on kuitenkin muuttunut suuresti de Gaullen vuosista. Siksi on tarpeellista kysyä, olisiko Ranskan ulkopolitiikkakin pitänyt muuttua. Onko Ranskan ulkopoliittiselle johdolle käynyt niin kuin Macridisin teorian mukaan on mahdollista: onko se jäänyt sokeiksi maailman muutoksille? Olisiko Ranskan vaikutusvallan kannalta parempi keskittyä muuhun kuin loputtomaan pyrkimykseen turvata Ranskan suuruus ja vaikutusvalta kansainvälisissä suhteissa? Vaarana on, että valtion ulkopolitiikka ei ole ulkopolitiikkaa sanan varsinaisessa merkityksessä, politiikkaa jonka avulla valtio pyrkii käytettävissään olevin keinoin, sisäisistä ja ulkoisista tekijöistä aiheutuvien toimintavapausrajoitusten puitteissa vaikuttamaan rajojensa ulkopuolisiin tapahtumiin omien päämääriensä saavuttamiseksi³⁵¹. Jos ulkopolitiikka keskittyy liian sokeasti vain valtion oman sisäisen kuvan ja itsetunnon nostamiseen, saattaa olla, ettei se olekaan tehokkainta mahdollista mitä tulee valtion päämääriin ja vaikutusvaltaan, saati sitten maailman asioiden hoitamiseen. Oliko esimerkiksi Chiracin pyrkimys laajentaa Ranskan sotilaallista osallistumista Afganistanissa, tai Jospinin ja Védrinen loputon vakuuttelu Ranskan päätösvallan säilyttämisestä tehokas tapa lisätä Ranskan suurvaltiutta? Saattaa olla, että päätösvallan ja kontrollin luovuttaminen Afganistanin operaatioissa Yhdysvalloille olisi antanut sille paremmat asemat vaikuttaa myöhemmin Afganistanin ja koko alueen tulevaisuuteen. Ainakaan Chiracin epätoivoiset yritykset nostaa Ranskan profiilia Afganistanissa diskurssin avulla ja myöhemmin lisäämällä Ranskan osallistumista muun muassa lähettämällä lentotukialus Charles-de-Gaulle Intian valtamerelle, eivät onnistuneet Ranskassa, jossa lehdistö naureskeli rikkinäisille sotalaivoille ja Chiracin syrjäytymiselle maailmanpolitiikasta.

On kuitenkin todettava, että vaikka suuria linjan muutoksia ei Ranskan ulkopolitiikassa olekaan aineiston perusteella nähtävissä, on jotain silti muuttunut. Painotuseroja de Gaullen on olemassa. Niistä yksi esimerkki on pyrkimys edistää YK:n asemaa maailmassa, jota de Gaulle vielä ei pitänyt kovinkaan merkittävänä toimijana maailmassa, siitä syystä ettei se sitä vielä kaksinaipaisessa maailmassa ollut. Neuvostoliiton hajottua Ranskassa huomattiin YK:n sille tarjoamat mahdollisuudet ja niitä on hyödynnetty hyvin kahden presidentin Mitterrandin ja Chiracin aikana. Tardyn

³⁵¹ Antola et al 1981, 56.

mukaan YK:sta on tullut Ranskalle foorumi, jossa se voi välittää universaalia viestiään ja yksi tärkeimmistä instrumenteista sen suurvaltiuden säilyttämiselle³⁵². Olisikin erikoista, jos Ranska ei ymmärtäisi YK:n merkitystä itselleen ja vallalleen, eikä pyrkisi lujittamaan YK:n asemaan maailmanpolitiikassa. Se on YK:n merkittävimmän elimen, turvallisuusneuvoston yksi viidestä pysyvästä jäsenestä, eikä maailmassa ole luultavasti toista instituutiota, jossa sen valta olisi yhtä suuri suhteessa sen todelliseen valtaan, saati sen asukaslukuun. Tässä suhteessa de Gaullen seuraajat ovat ainakin 'eläneet ajassa mukana' ja muovanneet Ranskan ulkopoliittikkaa nykyaikaa paremmin vastaavaksi, kuitenkin muuttamatta sen suuria linjauksia; gaullismiin on aina liittynyt multilateralismin korostaminen.

Mitä tulee eliittien sisäisiin erimielisyyksiin, voidaan aineiston perusteella sanoa, että kaikki kolme tutkittavaa kannattivat Ranskan suurvalta-aseman säilyttämistä. Siinä suhteessa ei ole epäselvyyksiä. Sen sijaan käsitykset parhaista keinoista tavoitteen edistämiseen eroavat aineiston perusteella ainakin jonkin verran toisistaan. Kaikki kolme näkevät multilateralismin korostamisen ja Ranskan traditionaalisten liittolaisuuksien ylläpitämisen, muun muassa arabimaiden kanssa ensiarvoisen tärkeinä. Sen sijaan sotilaallisen operaation ja siihen osallistumisen merkityksen suhteen kannat eroavat. Vasemmistolaisministerit kannattavat vähemmän innokkaasti sotilaallista osallistumista kuin presidentti Chirac, joka vaikuttaa uskovan sotilaallisen näkyvyyden edistävän Ranskan kansainvälistä roolia. Jospin ja varsinkaan Védrine eivät vaikuta näin ajattelevan. He vaikuttavat lausuntojen mukaan suhtautuvan kriittisemmin Yhdysvaltoihin kuin mitä Chirac. Tässä suhteessa erilaisen puoluekannan voidaan sanoa aiheuttaneen lievää hajanaisuutta Ranskan ulkopoliittikkaan, mikä saattoi osaltaan aiheuttaa toimimattomuutta ja johtaa Ranskan näkymättömyyteen.

Palataksemme vielä johdannossa aloittamaamme pohdintaan Ranskan uskosta omaan poikkeuksellisuuteensa, on vielä todettava, että Ranska on aineiston perusteella tietyllä tavalla poikkeuksellinen. Sitä se ei ole sen omaksumien teemojen johdosta, joiden kautta se pyrki saamaan äänensä kuuluville 11.9.2001 jälkeisessä tilanteessa. Suurinta osaa sen teemoista ei voi pitää poikkeuksellisina tai edes erityisinä, vaan pikemminkin jonkin asteisina itsestäänselvyyksinä. Tuskin monikaan länsivaltion johtaja³⁵³ väitti tai

³⁵² Tardy 2002, 932.

³⁵³ Lukuun ottamatta Italian pääministeri Silvio Berlusconi onnetonta lausuntoa sivilisaatioiden välisestä sodasta, jonka hän kiirehti myöhemmin korjaamaan.

uskoi, että kyseessä olisi kristittyjen sota islamia vastaan, tai saati sitten että Yhdysvaltojen hyökkäys oli nimen omaan suunnattu afganistanilaisia siviileitä vastaan. Islamin ja terrorismin erottamisen puolesta ja pommitusten kohdistamisesta terroristiverkostoihin puhuivat myös George W. Bush, Tony Blair ja monet muut maailman johtajista. Ranskaa ei tee erityisen poikkeukselliseksi myöskään sen Yhdysvalloista eriytyminen tai loputon itsemääräämisoikeutensa toistaminen.

Sen sijaan Ranskan tekee poikkeukselliseksi - ei kuitenkaan välttämättä ainutlaatuiseksi - sen ulkopoliittikka laajemmassa mielessä, joka onnistuu yhdistämään harvinaisen täydellisesti kahden kansainvälisen politiikan vanhimman koulukunnan näkemykset. Ranskan puolustuspolitiikka vaikuttaa malliesimerkiltä politiikasta, joka pohjautuu poliittisen realismin oletuksiin; Itsenäinen puolustus ydinaseineen on välttämätön, koska Ranska ei voi luottaa Yhdysvaltojen apuun. Poliittiseen realismiin voidaan lukea myös sen traditionaalinen kansallisten intressien puolustaminen, suvereniteetin korostaminen ja diplomatian vahvan rooli.

Mitä taas tulee Ranskan uskoon universaalien arvojen ja periaatteiden olemassa oloon, omaan tehtäväänsä niiden eteenpäin viejänä sekä multilateralismin painottamiseen, voidaan ne lukea täydellisesti liberalistisen koulukunnan maailmanpolitiikkakäsitykseen. Hyvä esimerkki liberalistisesta suuntauksesta on myös Ranskan pyrkimys vähätellä sotilaallisen vallan merkitystä terrorismin vastaisessa taistelussa. Realistiset ja liberalistiset ideat yhdistyvät epäilemättä muidenkin valtioiden politiikoissa, mutta kovin helppo ei ole keksiä toista yhtä selkeää esimerkkiä kuin Ranska.

LÄHDELUETTELO

Primaariaineistona käytetyt puheet:

Chirac, Jacques :

- 11.9. puhe, Rennes.
 - 13.9. haastattelu, CNN.
 - 18.9.a lehdistötilaisuus yhdessä presidentti Bushin kanssa, Washington.
 - 18.9.b lehdistötilaisuus, Washington.
 - 19.9. lehdistötilaisuus YK:n pääsihteerin Kofi Annanin kanssa, New York.
 - 4.10. puhe alueellisessa forumissa, Montpellier.
 - 7.10. televisiopuhe Ranskan sotilaallisesta osallistumisesta, Pariisi.
 - 25.10. puhe lentotukikohdalla, Istres.
 - 6.11. lehdistötilaisuus yhdessä presidentti Bushin kanssa, Washington.
 - 8.11. lehdistötilaisuus yhdessä YK:n pääsihteerin erityisedustajan Brahimin kanssa, Pariisi.
 - 11.11. haastattelu Egyptin radioon ja televisioon, Pariisi.
 - 16.11. televisiopuhe, Pariisi.
- [www.elysee.fr/rech/disc.php]

Jospin, Lionel:

- 11.9. julistus, Pariisi.
 - 12.9. haastattelu, televisiokanava France 2.
 - 14.9. puhe prefekteille, Pariisi.
 - 24.9. puhe puolustuskorkeakoulun (IHEDN) avajaisissa, Pariisi.
 - 27.9. haastattelu, Ouest-France.
 - 3.10. puheenvuorot kansalliskokouksessa, Pariisi.
 - 10.10. puheenvuorot Senaatissa, Pariisi.
 - 6.11. puhe kansalliskokouksessa, Pariisi.
 - 21.11. puheenvuorot kansalliskokouksessa, Pariisi.
- [www.doc.diplomatie.gouv.fr/BASIS/epic/www/doc/SF]

Védrine, Hubert

- 11.9. haastattelu, radiokanava France-Info.
- 14.9. haastattelu, radiokanava Europe 1.

16.9. haastattelu, Le Monde- RTL-LCI "le grand jury".
17.9. haastattelu, televisiokanava France 2.
20.9. haastattelu, televisiokanava France 2.
22.9. haastattelu, Le Monde.
8.10a. haastattelu, radiokanavat France Inter ja France Info.
8.10b. haastattelu, radiokanava RTL.
8.10c. haastattelu radiokanava RFI.
9.10. puheenvuorot kansalliskokouksessa, Pariisi.
2.11. lehdistötilaisuus, Islamabad.
4.11. haastattelu, televisiokanava France 3.
[www.doc.diplomatie.gouv.fr/BASIS/epic/www/doc/SF]

Kirjallisuus ja artikkelit:

Aarnio, Aulis (1979): *Laki, teko ja tavoite*. Lainopillisen ylioppilastiedekunnan kustannustoimikunta. Forssa.

Alapekkala, Outi (2000): *Le leadership de la France dans la création de la défense commune européenne*. Pro Gradu-tutkielma. Turun Yliopisto. Turku.

Antola, Esko, Vesa, Unto ja Väyrynen, Raimo (1981): *Kansainvälinen politiikka. Tutkimus ja käytäntö*. WSOY. Porvoo.

Aron, Raymond (1966): *Peace and War. A Theory of International Relations*. Robert E. Krieger Publishing Company. Malabar. Florida.

Berstein, Serge (1993): *The Republic of de Gaulle, 1958-1969*. Cambridge University Press. Editions de la maison des sciences de l'homme. Pariisi. Ranskankielinen alkuperäisteos vuodelta 1989. La France à l'expansion : La République gaullienne 1958-1969. Editions du Seuil. Pariisi.

Bertram, Christoph (2002): Réconcilier la France avec elle-même? *La revue internationale et stratégique. La politique étrangère de la France après 2002*. 45/kevät 2002. ss.81-85. Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS). Pariisi.

Boniface, Pascal (1998): *La France est-elle une grande puissance ?* Presses de Sciences Po. Pariisi.

Boniface, Pascal (2000): France : les nouvelles voies de la puissance. *Label France* 38, 1/2000. Ministère des affaires étrangères. [www-dokumentti]. <<http://www.diplomatie.fr>>

Charillon, Frédéric (2002): Peut-il y encore avoir une politique étrangère française? *Politique étrangère. Quelle politique étrangère pour la France?* 04/02. ss.915-929. Institut français des relations internationales (IFRI). Pariisi.

Chirac, Jacques (1998): La France dans la monde multipolaire. Teoksessa Väisse, Maurice (1998): Le grandeur. Politique étrangère du général de Gaulle 1958-1969. ss.804-807. Arthème Fayard, Paris.

De Gaulle, Charles (1971): *Toivon vuodet. 1958-1963.* WSOY. Porvoo. Ranskankielinen alkuperäisteos vuodelta 1970. Mémoires d'espoir, Librairie Plon. Pariisi.

De la Gorce, Paul-Marie & Schor, Armand-Denis (1992): *La Politique étrangère de la Ve République.* Sarjassa Que sais-je ? Presses universitaires de France. Pariisi.

Duroselle, Jean-Baptiste (1978): *France and the United States. From the Beginnings to the Past.* The University of Chicago Press. Chicago and London. Ranskankielinen alkuperäisteos vuodelta 1976 La France et les Etats-Unis des origines à nos jours. Editions du Seuil. Pariisi.

Du Roy, Albert (2000): *Domaine réservé. Les coulisses de la diplomatie française.* Éditions du Seuil. Pariisi.

Edwards, David V. (1969): *International Political Analysis.* Holt, Rinehart and Winston, Inc. New York

Frank, Robert (2002): La France et son rapport au monde au XXe siècle. *Politique étrangère. 1900-2000 : Cent ans de relations internationales*. 3-4/00. ss. 827-839. Institut français des relations internationales (IFRI). Pariisi.

Froment-Meurice, Henri (2000): Une politique étrangère pour quoi faire ? *Politique étrangère*. 2/00. ss.319-332. Institut français des relations internationales (IFRI). Pariisi.

Grosser, Alfred (1984): *Affaires extérieures. La politique de la France 1944-1984*. Flammarion. Paris.

Hartley, Anthony (1972): *Gaullism. The Rise and Fall of a Political Movement*. Routledge & Kegan Paul. Lontoo.

Heikkinen, Riikka (2000): *La cohabitation - ranskalaisen politiikan kummajainen. Presidentin ja pääministerin ongelmallisen yhteistyön poliittinen arviointi*. Pro Gradututkielma. Tampereen yliopisto.

Hennekinne, Loïc & Fitchett, Joseph (2002): La relation franco-américain après le 11 septembre 2001. *La revue internationale et stratégique. La politique étrangère de la France après 2002*. 45/kevät 2002. ss.81-85. Institut de relations internationales et stratégiques (IRIS). Pariisi.

Hoffmann, Stanley (2000): La France dans le monde 1979-2000. *Politique étrangère*. 2/2000. ss.307-315. Institut français des relations internationales (IFRI). Pariisi.

Huntington, Samuel P.(1993): The Clash of the Civilization. *Foreign Affairs*. Summer/1993. ss.22-49.

Kennan, George (1947): The Sources of Soviet Conduct. *Foreign Affairs*. June/1947. ss.566-582.

Kissinger, Henry (1979): A la maison blanche (1968-73). Arthème Fayard, Paris. Englanninkielinen alkuperäisteos vuodelta 1979, The White House Years (1968-73). Little Brown. Boston.

Kunnas, Tarmo (1994): *Ranska Euroopassa. Mitä Suomi voi oppia Ranskan kokemuksista?* EVA-raportti. Elinkeinoelämän valtuuskunta. Helsinki.

La Commission de la défense nationale et des forces armées (2001): *Rapport d'Information. en conclusion des travaux d'une mission d'information sur les conséquences pour la France des attentats du 11 septembre 2001.* Assemblée Nationale. Pariisi. Ranskan kansalliskokouksen puolustusvaliokunnan raportti.

La Constitution (1999), Ranskan perustuslaki.

Lemola, Nonna (1999): *Ranskan kansalliset intressit Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikassa.* Pro Gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto.

Lindberg, Steve (1994): *Hotbilder för Finland.* Åbo Akademis Förlag. Turku.

Lintonen, Raimo (1996): *Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen.* Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos. Helsinki. Julkaisusarjassa 1, nro 9.

Macridis, Roy C.(toim.) (1992a): *Foreign Policy in World Politics.* 8.painos. Prentice Hall. New York.

Macridis, Roy C. (1992b): *French Foreign Policy. The Quest for Rank.* Teoksessa Macridis, Roy C.(toim.) (1992): *Foreign Policy in World Politics.* 8.painos. Prentice Hall. New York. ss. 32-67

Macridis, Roy C. & Thompson, Kenneth W. (1972): *The Comparative Study of Foreign Policy.* Teoksessa Macridis, Roy C. (toim.) (1972): *Foreign Policy in World Politics.* 4.painos. Prentice Hall, Inc. Anglewood Cliffs. New Jersey. ss. 1-33.

Ministère des affaires étrangères (1999): *France.* La documentation Française. Pariisi.

Ministère des affaires étrangères (2001): *Plan d'action Afganistan.* Ranskan ulkoministeriön Afganistanin toimintasuunnitelma.

Morgenthau, Hans J. (1967): *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace*. 4.painos. Alfred A. Knopf. New York.

Tardy, Thierry (2002): La France et l'ONU, entre singularité et ambivalence. *Politique étrangère* 4/2002. ss.931-947. Institut français des relations internationales (IFRI). Pariisi.

Védrine, Hubert (2002): Cohabitation, Europe : comment se fabrique la politique étrangère? *Politique étrangère* 4/2002. ss.863-877. Institut français des relations internationales (IFRI). Pariisi.

Védrine, Hubert (2000): *Les cartes de la France à l'heure de la mondialisation*. Dialogue avec Dominique Moïsi. Librairie Arthème Fayard. Pariisi.

Young (1991): *Cold War Europe 1945-1989. A political history*. Edward Arnold. A division of Hodder&Stoughton. London.

Sanomalehtiaineisto ja aikakauslehtiartikkelit:

Bacques, Raphaëlle & Chémin, Ariane: "Malgré leurs rivalités, M. Chirac et M. Jospin gèrent la crise internationale. Le Monde. 20.10.2001.

Bloch-Lainé, Amaya: "Grande crise mondiale, petit débat gaulois". Le Monde. 20.10.2001.

De Montbrial, Thierry: "La politique étrangère et l'image de la France". Le Monde. 30.3.2002.

Frachon, Alain: "Une Puissance poids moyenne". Kolumni. Le Monde. 14.4.2002.

Grant, Charles: "France on the sidelines". Personal view-artikkeli. The Financial Times. 25.5.2001

Guetta, Bernard: "La fatigue française". Kolumni. l'Express. 29.11.2001.

"Good for the (French) president". The Economist. 22.9.2001.

Imbert, Claude: "La France supplétive". Pääkirjoitus. 22.10.2001. Le Point.

Isnard, Jacques: "Afghanistan : les déconvenues des armées françaises". Le Monde. 11.12.2001.

"Jacques Chirac: les forces françaises participeront aux actions militaires". Uutinen. L'Humanité. 8.10.2001

Kagan, Robert (2002): "Paris boxe au-dessus de sa catégorie". Courrier International France. 14.11.2002. Kirjoitus julkaistu alkuperäiskielisenä The Washington Post-lehdessä.

"L'Assemblée solidaire. Les députés approuvent avec réserve l'engagement". Uutinen. Libération. 4.10.2001.

"La coopération militaire annoncée est limitée". Uutinen. Le Monde 5.10.2001.

"Les leaders politiques français approuvent un soutien limité aux américains". Uutinen. Le Monde. 5.10.2001.

Suleiman, Ezra: "La France, de la <<grandeur>> au rôle d'arbitre". Le Figaro. 13.12.2002.

Vernet, Daniel: "Erreur américaine sur la menace". Le Monden alakerta. Le Monde 13.9.2001.

Vinocur, John: "Voiceless in the War on Terror, France faces Waning Global Influence". Pääkirjoitus. International Herald Tribune, 6.11.2001.

Puheet:

Bush, George W. 6.11.2001.

Chirac, Jacques, 24.4.1999.

Mitterrand, François, 20.10.1981

LIITTEET

LIITE 1: Le Canard Enchaîné, 10.10.2001

LIITE 2: Le Monde, 24.11.2001

